

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО УКРАЇНИ:
ПРАКТИКУМ

Навчальний посібник

Видання друге, перероблене та доповнене

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, доцента
В. В. Шаблистога*

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2018

ББК 67.9 (4УКР)2
К 82

*Рекомендовано до друку та використання в освітньому процесі
Науково-методичною радою Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 17 травня 2018 р.)*

Рецензенти:

Конопельський В. Я. – д-р юрид. наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ;
Яковець І. С. – д-р юрид. наук, старший науковий співробітник, начальник управління пробації Північно-Східного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України.

К 82 Кримінально-виконавче право України: практикум :
навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц.
В. В. Шаблистого. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Дніпро :
Видавець Біла К. О., 2018. – 180 с.

ISBN 978-617-645-308-6

У навчальному посібнику розглянуто 10 тем, які розділені відповідно до тематичного плану курсу, що включають теоретичні та тестові завдання до всіх тем, практичні завдання до тем 1-2 та 10 і задачі до тем 3-9, методичних порад до вивчення тем курсу, а також списку рекомендованої літератури.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів (ад'юнктів), студентів (курсантів) ВНЗ, в яких готують правників, співробітників правоохоронних органів, прокуратури та суду, а також на всіх тих, хто цікавиться розвитком науки кримінально-правового циклу.

ББК 67.9 (4УКР)2

ISBN 978-617-645-308-6

© Колектив авторів, 2018

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Людвік Валентин Дмитрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Дніпровського місцевого осередку ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»;

Некрасов Олег Олександрович – кандидат юридичних наук, суддя Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська;

Примаченко Віталій Федорович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ, член Дніпровського місцевого осередку ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»;

Терещенко Анатолій Іванович – заслужений юрист України, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Хашев Вадим Георгійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Запорізького місцевого осередку ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»;

Шаблистий Володимир Вікторович – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Дніпровського місцевого осередку ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права».

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОЗВ’ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ТА ВИРІШЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	8
Тема №1. Кримінально-виконавча політика України. Поняття і система кримінально-виконавчого права України.....	11
Тема №2. Історія виникнення, становлення та розвитку кримінально-виконавчого законодавства України	21
Тема № 3. Органи і установи виконання покарань. Правовий статус засуджених	31
Тема № 4. Нагляд та контроль за виконанням покарань. Участь громадськості у діяльності органів та установ виконання покарань.....	45
Тема № 5. Порядок і умови виконання покарань, не пов’язаних з ізоляцією від суспільства	56
Тема № 6. Підстави і порядок застосування взяття під варту	77
Тема № 7. Порядок і умови виконання покарань у виді довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк та арешту	84
Тема № 8. Особливості виконання покарань щодо військовослужбовців ...	129
Тема № 9. Звільнення засуджених з установ виконання покарань. Допомога особам, які звільнені від відбування покарання, контроль і нагляд за ними	137
Тема № 10. Міжнародне співробітництво з проблем виконання кримінальних покарань.....	154
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	169

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВТК – виправно-трудоий кодекс

ДІЗО – дисциплінарний ізолятор

ДКВСУ – Державна кримінально-виконавча служба України

ДПтСУ – Державна пенітенціарна служба України

ДДУ ПВП – Державний департамент України з питань виконання покарань

КВК – Кримінально-виконавчий кодекс

КВП – кримінально-виконавче право

КВУ – кримінально-виконавча установа

КК – Кримінальний кодекс

КМУ – Кабінет Міністрів України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян

ОВС – органи внутрішніх справ

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПКТ – приміщення камерного типу

СІЗО – слідчий ізолятор

УВП – установа виконання покарань

ВСТУП

Освітній процес закладу вищої освіти серед загальних питань свого забезпечення передбачає обов'язкове врахування специфіки підготовки молодих фахівців для різних галузей державного будівництва та місцевого самоврядування. Особливу роль тут відіграє юриспруденція, адже будь-яка діяльність має здійснюватися виключно в межах правового поля, забезпечувати та контролювати яке покликаний сучасний юрист, без активної участі та свідомої позиції якого подальші розбудова правової держави та формування громадянського суспільства просто неможливі.

Заклад вищої освіти юридичного профілю у цьому процесі виконує «посередницьку» роль – забезпечує ринок праці молодими фахівцями з належним рівнем теоретичних знань та практичних навичок. Безумовно, молода людина, яка отримала вищу юридичну освіту, ніколи не залишиться без роботи. Мова йде про того студента (слухача), який прийшов до вищої школи за знаннями та навичками, підтвердженими дипломом відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, а не просто «за дипломом, що підтверджує наявність вищої освіти».

У цьому процесі одним із завдань науково-педагогічного колективу є забезпечення освітнього процесу необхідною навчальною, науковою, методичною та іншою літературою, особливий акцент роблячи на власному «продукті», адже тільки він максимально враховує навчальну програму певної навчальної дисципліни та специфіку її викладання.

Однією з них є кримінальне право та відповідні їй супутні навчальні дисципліни кримінально-правової спеціалізації (кримінальний процес, криміналістика, кримінально-виконавче право, оперативно-розшукова діяльність та ін.), які у своїй сукупності складають основу формування особистості майбутнього правоохоронця.

Сучасний період державного будівництва в Україні характеризується активним та об'єктивно необхідним процесом удосконалення вітчизняного законодавства й практики його застосування, в тому числі у сфері боротьби зі злочинністю. У комплексі взаємопов'язаних галузей права, що регламентують системну протидію злочинності, істотне місце належить кримінально-виконавчому законодавству.

Саме підготовка висококваліфікованих кадрів для підрозділів Національної поліції є головним завданням Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, колектив якого, відповідно до керівних настанов МВС України, постійно розвиває творчий потенціал курсантів,

студентів та слухачів з тим, щоби максимально наблизити освітній та правозастосовний процеси.

Глибокі знання кримінально-виконавчого права неможливі без обов'язкового поєднання пасивного (як правило) надбання курсантом або слухачем певних знань на лекції з його активною і наполегливою підготовкою до практичних занять і викладанням свого бачення (на основі відповідних законів, практики їх застосування та літературних джерел) щодо вирішення того чи іншого питання, уміння вести аргументовану полеміку, відстоювати свою точку зору на групових практичних заняттях.

Мета даного практикуму полягає в тому, щоби курсанти шляхом розв'язання практичних задач набували навичок застосування кримінально-виконавчого законодавства та глибше засвоювали теоретичні положення даного курсу. Структурно практикум складається з 10 тем, які розділені відповідно до тематичного плану курсу, що включають теоретичні та тестові завдання до всіх тем, практичні завдання до тем 1-2 та 10 і задачі до тем 3-9, методичних порад до вивчення тем курсу, а також списку рекомендованої літератури.

Пропонований практикум розроблений відповідно до програми і тематичного плану для підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» з курсу «Кримінально-виконавче право» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ та увібрав у себе вусі останні зміни та доповнення до кримінально-виконавчого законодавства.

Призначення Практикуму автори бачать у його використанні не тільки і не стільки як знаряддя контролю за підготовкою курсантів та слухачів, за засвоєнням ними навчального матеріалу, а як засобу стимулювання до вивчення складного і важливого навчального курсу.

Бажаємо успіхів в оволодінні знаннями і будемо вдячні за всі зауваження та побажання, спрямовані на вдосконалення цього Практикуму і готові врахувати їх у подальшій роботі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ТА ВИРІШЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Розв'язання задач (казусів) є окремою формою вивчення кримінально-виконавчого права. Вона спрямована переважно на оволодіння навичками щодо практики застосування норм цієї галузі права. Така практика, в свою чергу, являє собою невід'ємну частину предмета кримінально-виконавчого права як навчальної дисципліни у юридичному вищому навчальному закладі.

Отже, основними цілями розв'язання задач з кримінально-виконавчого права є:

1) набуття та закріплення навичок самостійної роботи з нормативним матеріалом кримінально-виконавчого характеру переважно в *правозастосовній (практичній) площині*;

2) вироблення вміння давати *власну правову оцінку* конкретних життєвих ситуацій (фактичних обставин);

3) досягнення належного рівня *обґрунтування* власної правової оцінки фактичних обставин.

Будь-яка задача з кримінально-виконавчого права передбачає: а) умови задачі; б) основне питання задачі. Умовами задачі є інформація про поєднання певних фактичних обставин (юридичних фактів); іноді в умови задачі вводяться оцінки та доводи конкретних суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин, які також мають бути "предметом дослідження" при розв'язанні задачі. До тем 1-2 та 10 завдання складаються з теоретичних та практичних запитань, на які слід давати відповіді у письмовій формі.

Перш ніж приступити до розв'язання задачі, необхідно уважно її прочитати, звернувши особливу увагу на юридичну термінологію, усвідомивши всі обставини, викладені в умові. Розв'язувати задачу потрібно відповідно до точно зазначених обставин. Довільна зміна умов або допущення того, що не зазначено в тексті, не дозволяється. Під час проведення занять можна обговорити також інші варіанти задачі. Якщо в процесі з'ясування її змісту виникають сумніви щодо певної обставини справи, то слід виходити із загального правила: "будь-які сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого або підсудного".

Остаточне вирішення завдання — це логічно пов'язана низка аргументованих суджень, доказів і висновків, що ґрунтуються на законі, а іноді й на іншому нормативному акті. В будь-якому випадку відповідач повинен робити чітке посилання на відповідний пункт, частину, статтю

відповідного нормативно-правового документу, в якому міститься відповідь на вирішену задачу. При цьому слід враховувати, що останніми роками до кримінально-виконавчого законодавства було внесено ряд істотних змін і доповнень. Отже, використовуючи закони і підзаконні нормативні акти, належить зважати на зазначені обставини.

Незалежно від того, чи сформульовано в задачі конкретне питання або завдання (кілька питань чи завдань), її розв'язання у найбільш загальній формі включає:

1. Встановлення кримінально-виконавчого змісту наведених в умовах задачі фактичних обставин.
2. Формулювання власної правової оцінки у відповідній формі (кількох формах).
3. Обґрунтування здійсненої правової оцінки.
4. Конкретну відповідь на поставлені в задачі питання чи завдання, якщо таку відповідь не було сформульовано у пунктах 2 і 3 рішення задачі.

Коли запитання вичерпані, завдання розв'язане, викладач підводить підсумки диспуту, аналізує його хід, називає курсантів, які показали хороші знання, а також вирішує питання, з яких не досягнуто єдності думки. Він також оцінює відповіді кожного курсанта, відзначає найбільш аргументовані та юридично грамотні, звертає увагу на мовні огріхи, неправильне вживання юридичних термінів і понять, неточні юридичні формулювання.

Тестові завдання призначені для контрольної перевірки знань курсантів та слухачів з курсу „Кримінально-виконавче право”. Кожне питання супроводжується п'ятьма альтернативними варіантами відповідей, позначеними цифрами 1, 2, 3, 4, 5, з яких лише одна є правильною.

Як правильні приймаються ті відповіді, які відповідають формулюванням чинного Кримінально-виконавчого кодексу та інших нормативних актів кримінально-виконавчого права. Упорядники при цьому виходили з того безспірного положення, що основу будь-якого юридичного знання становить знання нормативних положень. Тому відповідна побудова тестів повинна стимулювати звернення до першоджерел, якими є текст кримінально-виконавчого закону, інших актів законодавства, що регулюють суспільні відносини в галузі кримінально-виконавчого права як в Україні, так і в інших державах. Видається, що акцент на точні юридичні формулювання в тестах не лише необхідний, а й допустимий з огляду на відкритість цього збірника, можливість його використання не лише в ході заліку, а й під час поточного

навчання, підготовки до занять, коли курсант або слухач має змогу користуватися усіма необхідними джерелами.

Практикум складено з урахуванням положень таких видань:

1. Денисов С.Ф., Хашев В.Г. Методичні рекомендації з підготовки до заліку з курсу „Кримінально-виконавче право” для курсантів та слухачів Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Запоріжжя: ЗЮІ ДДУВС, 2006. 67 с.

2. Завдання до практичних занять з кримінально-виконавчого права для студентів IV та V курсів факультету №9. Уклад.: В.В. Голіна, О.В. Лисодед, В.Ф. Оболенцев та ін. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. 51 с.

3. Кримінально-виконавче-право: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, зм. і доп. За ред. Т.А. Денисової. К.: Істина, 2010. 479 с.

4. Кримінально-виконавче право: словник: Навчальний посібник. Упорядники: Р.В. Алієв, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, В.Г. Хашев. За заг. ред. Т.А. Денисової. Запоріжжя: КПУ, 2014. 293 с.

5. Практикум до курсу «Кримінально-виконавче право» для курсантів та слухачів Запорізького юридичного інституту ДДУВС. Укладачі С.Ф. Денисов, В.Г. Хашев. Запоріжжя: ЗЮІ ДДУВС, 2006. 45 с.

6. Денисов С.Ф., Павлов В.Г. Збірник тестів для контрольної перевірки знань курсантів, студентів та слухачів з курсу «Кримінально-виконавче право». Чернігів: Акад. ДПтС, 2017. 352 с.

ТЕМА № 1**КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ. ПОНЯТТЯ І СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА УКРАЇНИ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Охарактеризуйте сучасний стан та тенденції розвитку кримінально-виконавчої політики в Україні.
2. Визначте місце кримінально-виконавчого права серед інших галузей права.
3. Назвіть підстави виконання і відбування покарання.
4. Які відносини становлять предмет кримінально-виконавчого права?
5. Визначте, які принципи, закріплені в ст.5 КВК України відносяться до загально-правових.
6. Визначте, які принципи, закріплені в ст.5 КВК України відносяться до міжгалузевих.
7. Визначте, які принципи, закріплені в ст.5 КВК України відносяться до галузевих.
8. Назвіть особливості кримінально-виконавчих правовідносин.
9. Назвіть основні джерела кримінально-виконавчого права України.
10. Розкрийте сутність основного методу правового регулювання в кримінально-виконавчому праві.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Знайдіть та выпишіть, які нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини в галузі кримінально-виконавчого права були прийняті за 2014-2018 роки.
2. Порівняйте закон про „Державну кримінально-виконавчу службу” та проект закону „Про пенітенціарну систему” №7337 від 24 листопада 2017 року, знайдіть у них спільне та відмінне (в чому вони суперечать одне одному).
3. Які останні зміни були внесені до КВК України (вказати повні дані)?
4. Назвіть сучасні теорії про мету покарання, які з цих теорій знайшли своє відображення в чинному кримінально-виконавчому законодавстві України.
5. Складіть список діючих постанов Пленуму Верховного Суду України в яких роз'яснюються питання виконання і відбування покарань, амністії, помилування, звільнення від відбування покарань та інші.

6. Знайдіть і выпишіть з КВК України по три приклади зобов'язувальних, заборонних, уповноважуючих та заохочувальних норм кримінально-виконавчого права.

7. Знайдіть і выпишіть з КВК України по три приклади матеріальних та процесуальних норм кримінально-виконавчого права.

8. Знайдіть і выпишіть з КВК України по три приклади регулятивних, правоохоронних та спеціальних норм кримінально-виконавчого права.

9. Наведіть періодизацію розвитку кримінально-виконавчої політики в Україні (з часів розпаду Російської імперії).

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Кримінально-виконавче право – це:

- 1) самостійна галузь права;
- 2) комплексна галузь права;
- 3) складова частина кримінального права;
- 4) складова частина кримінального та кримінально-процесуального права;
- 5) складова частина кримінології.

2. Яка з функцій кримінально-виконавчого права спрямована на спеціальну превенцію:

- 1) охоронювальна;
- 2) виправна;
- 3) запобіжна;
- 4) регулятивна;
- 5) соціальна.

3. Ресоціалізація засудженого - це:

- 1) свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві;
- 2) процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки;
- 3) процес позитивного перетворення особи злочинця під впливом кримінального покарання в законослухняного громадянина;
- 4) відшкодування збитків потерпілим;
- 5) примирення засудженого з потерпілим.

4. Система курсу кримінально-виконавчого права за своїм змістом поділяється на частини:

- 1) Загальну та Спеціальну;
- 2) Загальну та Особливу;
- 3) Загальну, Особливу та Спеціальну;
- 4) Особливу та Спеціальну;
- 5) не поділяється взагалі.

5. В науці і на практиці використовують різні визначення відносно поняття “покарання”:

- 1) встановлення, призначення, відбування;
- 2) призначення, виконання, відбування;
- 3) призначення, відбування, зняття (погашення);
- 4) встановлення, відбування, зняття (погашення);
- 5) встановлення, призначення.

6. Державна кримінально-виконавча служба України є:

- 1) складовою частиною МВС України;
- 2) складовою частиною Збройних Сил України;
- 3) складовою частиною Міністерства юстиції України;
- 4) складовою частиною Верховного Суду України;
- 5) складовою частиною Генеральної прокуратури України.

7. Суб'єктом здійснення політики у сфері виконання покарань виступає:

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Прокуратура України;
- 3) Міністерство юстиції України;
- 4) Міністерство внутрішніх справ України;
- 5) Верховний Суд України.

8. Структурно Кримінально-виконавчий кодекс України складаються з:

- 1) розділів і глав;
- 2) розділів;
- 3) параграфів;
- 4) розділів параграфів;
- 5) параграфів і пунктів.

9. Органами виконання покарань є:

- 1) Державна кримінально-виконавча служба України, її територіальні органи управління, уповноважений орган з питань пробації;
- 2) арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи;
- 3) органи внутрішніх справ, органи прокуратури, судові органи;
- 4) кримінально-виконавча інспекція;
- 5) виправні центри.

10. Яка з функцій кримінально-виконавчого права спрямована на відмову засуджених від подальшої злочинної поведінки:

- 1) охоронювальна;
- 2) виправна;
- 3) запобіжна;
- 4) регулятивна;
- 5) соціальна.

11. Виправлення засудженого - це:

- 1) свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві;
- 2) процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки;
- 3) процес позитивного перетворення особи злочинця під впливом кримінального покарання в законслухняного громадянина;
- 4) відшкодування збитків потерпілим;
- 5) примирення засудженого з потерпілим.

12. Одним із завдань кримінально-виконавчого права є:

- 1) допомога особам, звільненим від покарання, контроль і нагляд за ними;
- 2) здійснення матеріальної допомоги сім'ям засуджених;
- 3) відшкодування шкоди потерпілим від злочинів;
- 4) розкриття та розслідування злочинів;
- 5) допомога засудженим в отриманні вищої освіти.

13. Кримінально-виконавчий кодекс України має:

- 1) розділів V; глав 24; статей 181;
- 2) розділів X; глав 26; статей 130;

- 3) розділів VIII; глав 24; статей 166;
- 4) розділів XI; глав 23; статей 170;
- 5) розділів V; глав 26; статей 166.

14. Основним методом правового регулювання в кримінально-виконавчому праві є:

- 1) диспозитивний;
- 2) заохочувальний;
- 3) імперативний;
- 4) порівняльно-правовий;
- 5) історичний.

15. Одним з джерел кримінально-виконавчого права є:

- 1) Кодекс торговельного мореплавства;
- 2) Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- 3) Господарський кодекс України;
- 4) Закон України „Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі”;
- 5) Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб”.

Методичні поради до вивчення теми:

При вивченні теми, по-перше, слід розібратися у **змісті** кримінально-виконавчої політики України, з'ясувати поняття кримінально-виконавчого права як галузі права, а також визначити предмет правового регулювання цієї галузі.

Діяльність, пов'язана з виконанням кримінальних покарань, посідає значне місце у протидії злочинним проявам. Тому держава зобов'язана приділяти особливу увагу спрямуванню своєї політики у цьому напрямі. Адже, від чіткого спрямування політики залежить кінцевий результат такої діяльності.

Курсант (слухач) повинен розуміти специфіку кожного з напрямків кримінальної політики та їх органічний взаємозв'язок. Слід, зауважити, що у спеціальній літературі застосовується також термін «каральна політика». Однак зміст каральної політики не можна підміняти кримінально-виконавчою, тому що каральна політика значно ширша за кримінально-виконавчу. Сутність та зміст кримінально-виконавчої політики звичайно у літературі пов'язують, як правило, тільки з покаранням, виконанням

покарання та умовами його відбування. Каральна політика містить весь комплекс заходів та засобів кримінально-правового спрямування у боротьбі зі злочинністю. Вона являє собою **практику реалізації норм** кримінально-процесуального закону (затримання як підозрілого, порушення кримінальної справи та пред'явлення обвинувачення, допит як обвинуваченого та обрання заходу примусу, накладення арешту на майно та ін.); норм кримінального закону (визнання винним, призначення конкретного виду покарання); норм кримінально-виконавчого закону (порядок та умови виконання окремих видів покарань, режим відбування покарань, праця, професійну освіту та професійну підготовку засуджених, виховний вплив на засуджених, звільнення від відбування покарання, допомога засудженим, які звільнюються від відбування покарання, та контроль за ними та ін.). При цьому каральна політика включає в себе як основні інститути цих галузей права, так і практику їх застосування. Крім того, вона включає практичну реалізацію загрози застосування покарання, його виконання, тим самим впливаючи на правосвідомість населення, формуючи суспільну думку, зміцнюючи правопорядок у цілому.

Кримінально-виконавча політика запроваджується в життя за допомогою таких **засобів**, як кримінально-виконавче право, діяльність спеціальних державних органів, участь громадськості у виправленні засуджених, педагогічних і соціально-психологічних заходів.

Головною формою виявлення і закріплення кримінально-виконавчої політики є кримінально-виконавче право. Кримінально-виконавче право, згідно з принципами кримінально-виконавчої політики, регулює суспільні відносини, що складаються в процесі виконання покарань.

Під час розгляду питання про **предмет** кримінально-виконавчого права, до якого належить група правовідносин, що виникають при виконанні і відбуванні всіх видів кримінальних покарань, курсанти (слухачі) повинні вміти дати характеристику особливостям цих правовідносин (які відносяться до їх суб'єктів, об'єкта та змісту). Курсантам (слухачам) необхідно знати та вміти обґрунтувати положення про те, що кримінально-виконавче право — це самостійна галузь права, для якої характерне, насамперед, існування самостійного, специфічного предмета регулювання (суспільних відносин, що складаються в процесі виконання і відбування кримінального покарання), особливого методу регулювання суспільних відносин, галузевих принципів.

Принципами цієї галузі права, відповідно до ст.5 КВК України є:

- невідворотність виконання і відбування покарань;
- законність;

- справедливість;
- гуманізм;
- демократизм;
- рівність засуджених перед законом;
- повага до прав і свобод людини;
- взаємна відповідальність держави і засудженого;
- диференціація та індивідуалізація виконання покарань;
- раціональне застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки;
- поєднання покарання з виправним впливом;
- участь громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань.

Як на ознаку самостійності галузі права в теорії права вказується на наявність особливої системи правових норм, які прийняті для регулювання певного виду суспільних відносин.

Необхідно відмітити істотні зміни у **предметі** кримінально-виконавчого **права**, пов'язані з прийняттям нового кримінально-виконавчого законодавства. Хоча слід підкреслити, що і в минулому, і особливо тепер, незважаючи на ці зміни, кримінально-виконавче право завжди мало і має своєрідний предмет регулювання. Якщо раніше цим предметом були суспільні відносини, що виникали в процесі виконання покарань, поєднаних із виправно-трудовим впливом на засуджених, то тепер предмет правового регулювання став ширшим — він охоплює виконання всіх кримінальних покарань.

Слід мати на увазі, що **предмет науки** кримінально-виконавчого права значно ширший за предмет галузі кримінально-виконавчого права. Він охоплює не тільки суспільні відносини, що виникають при виконанні і відбуванні кримінальних покарань, але й правове регулювання, закономірності та основні ознаки кримінально-виконавчого права як самостійної, окремої галузі права, а також інші проблеми.

Разом із цим, необхідно розуміти, що **кримінально-виконавче право** — це галузь права, яка міцно пов'язана з іншими галузями права як у рамках кримінально-правового комплексу, так і поза ними: конституційним (стосовно регулювання правового статусу засуджених), адміністративним (у сфері управління установами і органами виконання покарань, проходження служби співробітниками цих органів, застосування ними фізичної сили, спецзасобів і зброї до засуджених), трудовим, цивільним, сімейним та ін.

Курсантам (слухачам) необхідно проаналізувати питання про коло джерел кримінально-виконавчого права як галузі права, відрізняючи їх від джерел науки кримінально-виконавчого права.

Норми будь-якої галузі права містяться в їхніх джерелах. У теорії права поняття «джерела права» вживається у двох значеннях: матеріальному та юридичному.

У **матеріальному значенні** — джерелами права визначаються умови життя суспільства, які складають усю сукупність суспільних відносин, у тому числі і зміст волі домінуючої частини суспільства, виражений у нормах права.

В **юридичному значенні** — під джерелами права прийнято розуміти ті особливі специфічні форми, в яких виражаються норми права або в яких закріплені чинні норми права. Саме в цьому контексті розглядаються джерела кримінально-виконавчого права.

Під джерелами кримінально-виконавчого права слід розуміти акти органів влади або компетентних органів управління, які мають норми кримінально-виконавчого права.

Безпосередньо до джерел кримінально-виконавчого права **входять** норми, що містяться насамперед у КВК України, а також у різноманітних нормативних актах, які регулюють діяльність органів та установ виконання покарань і правовідносини, що виникають у сфері виконання покарань: Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань від 29 грудня 2014 р.; Закон України від 02 червня 2016 р. «Про виконавче провадження»; Закон України від 1 листопада 1996 р. «Про застосування амністії в Україні»; Закон України від 23 червня 2005 р. «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»; Положення про порядок здійснення помилування від 21 квітня 2015 р.; Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, від 19 грудня 2003 р.; Положення про визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення: затв. наказ. Мін. юст. України від 27 лютого 2017 р.; Правила внутрішнього розпорядку СІЗО ДКВСУ від 18 березня 2013 р.; Положення про дільницю СІЗО на території виправної колонії від 30 грудня 2003 р. та інші.

У процесі оволодіння матеріалом цієї теми курсанти (слухачі) повинні засвоїти поняття про **систему** кримінально-виконавчого законодавства. Стаття 2 КВК України містить перелік нормативних актів, які складають кримінально-виконавче законодавство України:

- КВК України;
- інші акти законодавства;
- чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

При вивченні кримінально-виконавчого законодавства України курсант (слухач) повинен уважно ознайомитися з тими **змінами**, які внесені до чинного КВК, який було прийнято 11 липня 2003 р., і який вступив у дію з 1 січня 2004 р. Особливу увагу необхідно звернути на структуру КВК України.

Необхідно звернути увагу на **мету і завдання** кримінально-виконавчого законодавства, що вказані у ст. 1 КВК України.

При вивченні питання про поняття кримінально-правових норм курсанти (слухачі) повинні звернути увагу на їх **особливості** у порівнянні з нормами інших галузей права, які пояснюються, насамперед, особливостями предмета правового регулювання, особливостями тих суспільно-правових відносин, що складаються у процесі виконання (відбування) покарання, які вони покликані регулювати. В юридичній літературі наводяться різні **класифікації цих норм**. Вони поділяються залежно від поставлених завдань і обраних підстав.

I. За **формою** вони поділяються на:

- 1) матеріальні;
- 2) процесуальні.

II. За **соціальним призначенням** вони поділяються на:

1) регулятивні (норми, що безпосередньо регулюють суспільні відносини, які складаються на їхній основі в процесі виконання покарання. Це регулювання шляхом встановлення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктам кримінально-виконавчих правовідносин: органам держави і засудженим. Більшість норм кримінально-виконавчого законодавства належить до регулятивних);

2) правоохоронні (регламентують норми відповідальності, а також специфічні заходи захисту суб'єктивних прав. У ролі правоохоронних норм кримінально-виконавчого права виступають норми, що передбачають дисциплінарну і матеріальну відповідальність за порушення регулятивних норм);

3) спеціальні (дефінітивні норми, які визначають поняття):

— декларативні норми, які формулюють принципи, завдання й основні положення кримінально-виконавчого законодавства;

- темпорально-колізійні норми, які встановлюють правило вибору потрібних норм з числа різночасно діючих; просторово-колізійні норми, які встановлюють правило вибору потрібних норм з числа норм, що мають різну територію дії;

— оперативні норми, які встановлюють порядок вступу в дію нових нормативних актів.

III. За **характером** встановленого правила норми кримінально-виконавчого права можуть бути:

— зобов'язальні (встановлюють обов'язок суб'єктів здійснювати певні позитивні активні дії);

— заборонні (встановлюють обов'язок особи не вчиняти певних неправомірних дій);

— уповноважувальні;

— заохочувальні.

IV. За **обсягом** правового регулювання:

— поширюються на всіх засуджених;

— поширюються на їх окремі категорії.

Потрібно звернути увагу на те, що у зв'язку із змінами у законодавстві з'явилися й інші види кримінально-виконавчих норм (наприклад, ст.6 КВК України містить норми-визначення). У своїй структурі норми кримінально-виконавчого права мають ті ж складові частини, які прийнято виділяти в нормах інших галузей права: гіпотезу (що визначає умови, за яких повинна діяти та чи інша норма, і тих суб'єктів правовідносин, яких диспозиція наділяє певними правами та обов'язками); диспозицію (яка встановлює права та обов'язки суб'єктів кримінально-виконавчих правовідносин) та санкцію (де містяться вказівки на ті правові наслідки, які мають місце при порушенні вимог диспозиції норми). Слід мати на увазі, що норми кримінально-виконавчого права, як правило, не мають усіх трьох перерахованих елементів. У кримінально-виконавчому законодавстві гіпотеза звичайно тільки припускається; частина диспозиції може виноситися за межі нормативних (наприклад, як додаток до них); санкції містяться в окремій нормі.

ТЕМА № 2

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

I. Відпрацюйте теоретичні питання:

1. Становлення та розвиток кримінально-виконавчого законодавства України.
2. Кримінально-виконавча система карального (допенітенціарного) періоду.
3. Кримінально-виконавча система і законодавство філантропічного періоду.
4. Кримінально-виконавча система і законодавство політичного періоду.
5. Особливості кримінально-виконавчої політики у сфері історії тюремної системи і законодавства Російської імперії.
6. Кримінально-виконавча система і законодавство СРСР.
7. Історія виникнення органів і установ виконання покарань.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю чинного Кримінально-виконавчого кодексу України та Виправно-трудоного кодексу УРСР 1970 р.

Назва кодексу	Дата прийняття і набрання чинності	Кількість частин	Кількість глав (розділів)	Кількість статей	Наявність прикінцевих положень	Виконання яких видів покарань регулюють

2. Ознайомтесь з положеннями Теми №3 Історія кримінально-виконавчого законодавства України (Кримінально-виконавче право: словник: Навчальний посібник / Упорядники: Р.В. Алієв, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, В.Г. Хашев / За заг. ред. Т.А. Денисової – Запоріжжя: «Интер-М», 2014. – 293 с.) та виконайте наступні завдання:

- наведіть перелік основних історичних джерел вітчизняного кримінально-виконавчого права;
- наведіть етапи розвитку кримінально-вконавчого права України;
- дайте характеристику пенітенціарних установ українських губерній Російської Імперії;

- дайте характеристику пенітенціарної системи Української держави (квітень-грудень 1918 р.);
- дайте характеристику пенітенціарної системи УНР періоду Директорії;
- дайте характеристику пенітенціарної системи періоду Центральної Ради.

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Чинний КВК України було прийнято (А); набрав чинності (В):

- 1) А – 25.12.91 р.; В – 25.01.92 р.;
- 2) А – 25.02.2002 р.; В – 01.01.2004 р.;
- 3) А – 11.07.2003 р.; В – 01.01.2004 р.;
- 4) А – 23.12.70 р.; В – 01.06.71 р.;
- 5) А – 23.12.2003 р.; В – 01.06.2004 р.;

2. Перший Виправно-трудоий кодекс в Україні було прийнято в:

- 1) 1870 році;
- 2) 1905 році;
- 3) 1925 році;
- 4) 1937 році;
- 5) 1970 році.

3. Перший цухтхауз створено в 1595 р. у:

- 1) Англії;
- 2) Франції;
- 3) Голландії;
- 4) Іспанії;
- 5) Швеції.

4. За часів існування СРСР вітчизняне кримінально-виконавче право мало назву:

- 1) виправно-трудове право;
- 2) пенітенціарне право;
- 3) тюремне право;
- 4) виконавче право;
- 5) карне право.

5. У розвитку кримінально-виконавчої системи України виділяють такі основні періоди:

- 1) пенітенціарний, виправно-трудоий, кримінально-виконавчий;
- 2) каральний, філантропічний, політичний;
- 3) ранній, середній, новий і сучасний;
- 4) дорадянський, радянський, пострадянський;
- 5) допенітенціарний, пенітенціарний, постпенітенціарний.

6. Перші виправні заклади на території України, створені князем Куракіним О.Б., мали назву:

- 1) тюрми-реформаторії;
- 2) каторжні будинки;
- 3) виправні будинки;
- 4) робочі та упокорювальні будинки;
- 5) штрафні будинки.

7. Політичний період розвитку кримінально-виконавчої системи і законодавства України має такі етапи:

- 1) каральний, філантропічний, політичний;
- 2) пенітенціарний, виправно-трудоий, кримінально-виконавчий;
- 3) ранній, середній, новий і сучасний;
- 4) дорадянський, радянський, пострадянський;
- 5) допенітенціарний, пенітенціарний, постпенітенціарний.

8. Келійна тюремна система, що застосовувалась із Середньовіччя до кінця XVIII ст. полягала у:

- 1) триманні засудженого під домашнім арештом;
- 2) частковій ізоляції засудженого від навколишнього світу;
- 3) повній ізоляції засудженого від навколишнього світу;
- 4) засудженому ставили клеймо на видному місці, але не ізолювали від навколишнього світу;
- 5) засуджений безстроково видалявся за межі держави.

9. Тюремна система, що застосовувалась із 1820 р. у США та полягала у особливому режимі відбуття покарання, головні риси якого – обов'язкове мовчання і роз'єднання на ніч, мала назву:

- 1) Прогресивна система;

- 2) Класична система;
- 3) Філадельфійська система;
- 4) Келійна система;
- 5) Оборнська система.

10. Кримінально-виконавча система, в основу якої було покладено ідею перетворення місць позбавлення волі на «соціальні клініки» у боротьбі зі злочинністю має назву:

- 1) Прогресивна система;
- 2) Класична система;
- 3) Філадельфійська система;
- 4) Келійна система;
- 5) Оборнська система.

11. Державний департамент України з питань виконання покарань перейменовано у Державну пенітенціарну службу України:

- 1) 15 травня 1997 р.;
- 2) 31 липня 1998 р.;
- 3) 10 грудня 2010 р.;
- 4) 12 березня 2011р.;
- 5) 11 січня 2009 р.

12. Положення про Державний департамент України з питань виконання покарань затверджено:

- 1) 15 травня 1997 р.;
- 2) 31 липня 1998 р.;
- 3) 10 грудня 2010 р.;
- 4) 12 березня 2011р.;
- 5) 11 січня 2009 р.

13. Територіальні органи управління Державної пенітенціарної служби України у 2016 році були ліквідовані:

- 1) Постановою Кабінету Міністрів України;
- 2) Постановою Верховної Ради України;
- 3) Указом Президента України;
- 4) Розпорядженням Голови Державної пенітенціарної служби України;
- 5) Наказом Міністерства юстиції України.

Методичні поради до вивчення теми:

З точки зору **історичного аспекту**, курсанти повинні засвоїти зміст основних етапів становлення та розвитку кримінально-виконавчого права, кримінально-виконавчої політики, генезис та розвиток цілей і завдань цієї галузі права в різні періоди розвитку.

Розглядаючи розвиток кримінально-виконавчої системи і законодавства України, слід звернути увагу, що вчені виділяють три головних періоди: каральний (допенітенціарний), філантропічний, політичний.

Перший, найтриваліший, період – **каральний** – охоплює майже весь час – від моменту фіксації у нормативних джерелах і пам’ятках звичаєвого права функції виконання кримінальних покарань і до кінця XVIII століття, коли під впливом прогресивних вчень сутність і система карних заходів почала поступово змінюватись. На думку багатьох видатних фахівців у галузі кримінального права та пенітенціарії (в літературі XIX ст. – тюремознавства) – І. Фойницького, Д. Тальберга, В. Нікітіна, М. Таганцева, С. Познишева, М. Гернета та інших, цей період характеризується повною байдужістю суспільних і державних структур до долі засуджених та надзвичайною жорстокістю карних заходів. За слушним зауваженням О.Ф. Кістяківського, “як наступниця тих елементів, що створили кримінальне право приватної помсти, державна влада в усьому, що стосується власне неї, засвоює із самого початку, без будь-яких змін, правила приватної помсти”.

Другий період у пенітенціарній літературі дістав назву **філантропічного**, зважаючи на прагнення окремих осіб та суспільних формувань покращити умови тримання засуджених та привернути увагу широких кіл громадськості до незадовільного стану установ виконання покарань. На території України він майже збігся з першою хвилею пенітенціарних реформ у Західній Європі, ініційованою у кінці XVIII ст. працями Ч. Беккарія, В. Кокса, Д. Говарда, І. Бентама. Тривав до другої половини XIX ст.

Третій, останній, період розвитку кримінально-виконавчої системи і законодавства України – **політичний**. Він характеризується переходом питань у сфері виконання покарань на політичний ґрунт. Почався у другій половині XIX ст. і триває дотепер. Умовно цей період можна поділити на три визначальних етапи: «пенітенціарний», коли органи і установи виконання покарань перебували у сфері державно-правового регулювання Російської імперії; «виправно-трудова», коли під впливом виправно-трудова політики засади державно-правового регулювання системи виконання покарань тричі

піддавалися суттєвому перегляду; «кримінально-виконавчий», коли після виділення зі складу СРСР Україна почала формувати засади власної політики у сфері виконання покарань і розбудовувати власну нормативно-правову базу.

Курсантам слід також знати **етапи розвитку кримінально-виконавчого права України** (з часу розпаду Російської Імперії):

I етап – виникнення і становлення виправно-трудового права (1917 – 1924 рр.).

II етап – виправно-трудове право в період дії ВТК союзних республік (1925–1934 рр.).

III етап – виправно-трудове право в період розвитку системи виправних таборів (1935–1953 рр.).

IV етап – відновлення виправно-трудового права на основі заходів по закріпленню соціалістичної законності в діяльності виправно-трудових установ (1953–1961 рр.).

V етап – виправно-трудове право в період підготовки кодифікації виправно-трудового законодавства та прийняття дійсний мір на покращення діяльності ВТУ (1961–1969 рр.).

VI етап – кодифікація та подальше удосконалення виправно-трудового законодавства (1969 - кінець 1990-х р.).

VII етап – поступова трансформація виправно-трудового права в кримінально-виконавче та прийняття КВК України (кінець 1990-х р. – 2003 р.).

VIII етап – удосконалення КВК України шляхом внесення змін до нього та приведення інших джерел кримінально-виконавчого права до відповідності з вищевказаним кодексом (2003 р. – теперішній час).

Також курсантам слід ознайомитись з **періодизацією кримінально-виконавчої політики в Україні** (з часу розпаду Російської Імперії):

I період – 1917-1918 рр. – віднесення місць позбавлення волі до відання Народного секретарства судових справ, що було першим у радянській Україні центральним органом державного управління у галузі юстиції (грудень 1917 р.). На секретарство покладалися: питання, пов'язані з організацією здійснення правосуддя, боротьбою зі злочинністю і контрреволюцією, роботою ревтрибуналу; завідування місцями ув'язнення, карним розшуком і міліцією громадської безпеки, цензурою та ін. Діяльність Народного секретарства судових справ окреслювалася декретом Народного секретаріату «Про введення народного суду» від 17 січня 1918 р., яким передбачалося скасування усіх старих судових установ, а також нотаріату,

прокурорського нагляду, судових слідчих, приставів, присяжної та приватної адвокатури. Замість них утворювалися місцеві (дільничні, повітові й міські) суди. Керівництво ними здійснювати відповідні ради депутатів, а на фронті — полкові і корпусні к-ти. Декретом визначався порядок судочинства та ряд ін. важливих питань. Розвиваючи його, Народне секретарство судових справ прийняло постанови «Про обрання комісарів юстиції на місцях та їх функції» (17 січня 1918 р.), «Про порядок ліквідації старих судових установ і організацію нових» (30 січня 1918 р.), «Про скасування старих судових органів у Києві» (19 лютого 1918 р.), «Про порядок створення на території України робітничих і селянських повітових і міських трибуналів, їх завдання та функції» (23 лютого 1918 р.) та ін. У зв'язку зі вступом німецько-австрійських військ в Україну діяльність Народного секретарства судових справ, як і першого радянського уряду в Україні, була припинена 19 квітня 1918 р.

II період – 1919-1922 рр. – віднесення місць позбавлення волі до відання Народного комісаріату юстиції УСРР, створеного 27 лютого 1919 р. Прийняття постанови «Про ліквідацію всіх відділів колишнього Міністерства юстиції» (квітень 1919 р.). На службі були залишені лише працівники архітектурного підвідділу Головного управління місцями ув'язнення і склад конвойної охорони. Слідом за підвідділами колишнього Міністерства юстиції та губернськими тюремними інспектурами були ліквідовані також і всі губернські та повітові комітети Товариства піклувального про тюрми, а їх капітали передані в розпорядження місцевих каральних підвідділів, які щойно почали утворюватися, хоча постанова про організацію в структурі юридичних відділів губернських, міських і повітових виконкомів тюремно-каральних підвідділів була прийнята ще в лютому 1919 р. Також, 16 травня 1919 р. було складено остаточний варіант проекту Статуту про триманих під вартою, в якому мали бути відображені не лише організаційні принципи керівництва місцями ув'язнення, а й завдання місць позбавлення волі, основні форми впливу на засуджених та інші питання, що можна вважати першою спробою розробити нове виправно-трудова законодавство УСРР. 18 квітня 1920 р. Народним комісаріатом юстиції УСРР прийнято постанову «Про відміну розподілу місць ув'язнення на розряди за тяжкістю покарання та про перейменування їх у «Будинки громадських примусових робіт (БГПР)»», відповідно до якої: тюрми були перейменовані у БГПР; замість виправних будинків були передбачені будинки примусових робіт; замість будинків ув'язнення створювались будинки попереднього ув'язнення. Передбачалося,

що у подальшому систему покарань буде замінено заходами виховного характеру, і на самому першому етапі тюрми мають бути замінені виховними установами. Саме на БГПР покладалось здійснення такого завдання.

III період – 1922-1934 рр. – передача УВП до відання Наркомату внутрішніх справ УСРР з організацією Управління місць ув'язнення (березень 1923 р.). 31 жовтня 1924 р. ЦВК СРСР приймається перший загальнорадянський законодавчий акт в області карної і виправно-трудової політики «Основні начала кримінального законодавства СРСР». У РРФСР перший ВТК був прийнятий 16 жовтня 1924 р, а в УСРР перший ВТК був прийнятий через рік – 27 жовтня 1925 р. Цей Кодекс діяв формально, а практично у своїй діяльності установи керувалися різноманітними відомчими інструкціями, з урахуванням положень ВТК РРФСР 1924 р.

IV період – 1934-1960 рр. – 10 липня 1934 р. ЦВК СРСР прийняв постанову «Про утворення Народного Комісаріату Внутрішніх Справ» із новими функціями. У складі цього Наркомату було утворено Головне управління виправно-трудових таборів, трудових поселень і місць ув'язнення (ГУЛАГ). В УРСР у складі Наркомату внутрішніх справ було створено Управління виправно-трудових таборів і колоній. Керівництво місцями позбавлення волі в Наркоматі внутрішніх справ України здійснювалось декількома структурними органами. Окремими табірними пунктами (на Україні таборів не було), виправно-трудовами колоніями, транзитно-пересильними пунктами й інспекціями виправно-трудових робіт керувало Управління виправно-трудових таборів і колоній. 8 серпня 1936 р. постановою ЦВК і РНК СРСР були внесені доповнення в Основні начала кримінального законодавства і система виправно-трудових установ доповнена новим їхнім видом – в'язницею. В'язницями (вони виконували і роль СІЗО) відало тюремне управління. У той період число в'язниць на Україні було значним (крім обласних були районні і міжрайонні в'язниці). У 1944 р. у виправно-трудовах установах була створена спеціальна служба по нагляду за поведженням засуджених. Її створення сприяло наведенню правопорядку в установах, зміцненню дисципліни й організованості серед засуджених. Довоєнна структура управління місцями позбавлення волі існувала й у повоєнні роки, аж до 1960 р. В Україні після закінчення війни прийшлося наново будувати і відновлювати систему місць позбавлення волі.

V період – 1961-1989 рр. – 26 липня 1961 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР затверджено Положення про виправно-трудові колонії і тюрми МВС УРСР. Виправно-трудові колонії передбачалися чотирьох видів:

загального, посиленого, суворого й особливого режимів. Республіканське Положення 1961 р. діяло до липня 1969 р., тобто до прийняття Основ виправно-трудового законодавства Союзу РСР і союзних республік. У наступні роки охорона виправно-трудових колоній була покладена на Управління внутрішніх військ МВС УРСР (який із 1966 р. стало підпорядковуватися МВС СРСР) і почала здійснюватися військовослужбовцями строкової служби. 23 грудня 1970 р. прийнято новий ВТК України.

У червні 1974 р. Управління ВТУ МВС України було перетворено в Головне управління ВТУ. До управління ВТУ ввійшло управління матеріально-технічного постачання, яке до цього було самостійним структурним підрозділом міністерства, хоча обслуговувало воно в основному виправно-трудові установи. 23 березня 1977 р. ВТК України доповнений новим розділом – Порядок і умови виконання умовного засудження до позбавлення волі й умовного звільнення з місць позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці. Перебудовчі процеси кінця вісімдесятих років дозволили подивитись на багато речей по-новому. У тому числі і на кримінально-виконавчу систему, яка була створена на принципах суворого централізму та адміністративно-командного управління і не могла в повній мірі забезпечити покладені на неї функції.

VI період – 1990-1993 рр. – формування нової стратегії кримінально-виконавчої політики шляхом внесення змін і доповнень до ВТК України з метою гуманізації карального механізму виконання покарань, прийняття цілої низки нормативно-правових актів, що започатковували реформування кримінально-виконавчої системи України, передусім постанови Кабінету Міністрів УРСР «Про основні напрямки реформи кримінально-виконавчої системи в УРСР» від 11 липня 1991р. №88;

VII період – 1993-1996 рр. – прийняття важливих законодавчих актів з конкретних проблем пенітенціарної політики, пов'язаних з набуттям Україною членства в Раді Європи (1995 р.), і поступове приведення вітчизняного законодавства у відповідність із загальноєвропейськими та світовими стандартами;

VIII період – 1996-2000 рр. – організація широкомасштабної протидії злочинності на основі «Комплексної цільової програми боротьби зі злочинністю на 1996-2000 рр.», утворення у 1998 р. ДДУПВП та виведення його з підпорядкування МВС України;

IX період – 2000-2010 рр. – створення законодавчої бази кримінально-виконавчої політики. В цей період прийняті ВРУ 5 квітня 2001 р. новий КК

України; 11 липня 2003 р. – КВК України; 23 червня 2005 р. Закон України «Про ДКВСУ».

X період – 2010 р. – 2016 р. Відповідно до Указу Президента України від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» та постанови Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. № 1062 «Про утворення територіальних органів ДПтСУ», затверджений Перелік найменувань органів, установ виконання покарань, СІЗО і навчальних закладів, що належать до сфери управління ДПтСУ (Наказ ДПтСУ № 480 від 01 листопада 2011 р.).

XI період – 2016р. – теперішній час. З метою перебудови кримінально-виконавчої політики України у контексті європейських стандартів, для оптимізації діяльності органів системи юстиції, 18 травня 2016 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову №343, якою ліквідував ДПтСУ, а її повноваження передав Міністерству юстиції. Також постановою Кабінету Міністрів України №348 ліквідовано 24 територіальні органи управління ДПтСУ з одночасним утворенням 6 міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України. На розгляді у Верховній Раді України перебуває законопроект «Про пенітенціарну систему» №7337 від 24 листопада 2017 року, метою якого є перетворення пенітенціарної системи за мінімальні часові та матеріальні ресурси на систему, яка буде повертати людину до суспільства, запобігати від рецидивів протиправної поведінки..

Окремо слід звернути увагу на процес трансформації виправно-трудового права у кримінально-виконавче.

ТЕМА № 3**ОРГАНИ І УСТАНОВИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ.
ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Завдання та види органів і установ виконання покарань.
2. Повноваження і завдання Державної кримінально-виконавчої служби України.
3. Взаємодія органів і установ виконання покарань з органами слідства та судами.
4. Поняття правового положення осіб, які відбувають кримінальне покарання.
5. Права, законні інтереси та обов'язки засуджених.
6. Правове положення засуджених до конкретних видів покарань.
7. Дисциплінарна, матеріальна та кримінальна відповідальність засуджених.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Відбуваючий покарання у виді позбавлення волі у колонії середнього рівня безпеки Зайцев та громадянка Онищенко звернулися до адміністрації колонії з проханням дозволити їм реєстрацію шлюбу.

Яке рішення повинен прийняти начальник колонії?

2. Засуджений до позбавлення волі Климов відмовився від участі у виборах народних депутатів України, за що начальник відділення застосував до нього стягнення.

Дайте правову оцінку поведінці засудженого та діям начальника відділення.

3. Засуджений до обмеження волі Пучков звернувся до начальника виправного центру з письмовою заявою надати йому дозвіл на виїзд за межі виправного центру у найближчі вихідні дні для участі у виборах сільського голови. Начальник відмовив йому, мотивуючи своє рішення тим, що такі особи не мають права брати участь у виборах сільських голів.

Чи правильне рішення прийняв начальник виправного центру?

4. Засуджений до позбавлення волі Бур'ян звернувся до начальника колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання із заявою про надання йому можливості поїхати до місця проживання з метою укладення договору купівлі-продажу автомобіля, який належить йому на праві приватної власності.

Як повинна бути розглянута заява засудженого?

5. Засуджений до позбавлення волі Гиренко направив письмове звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, в якому прохав Уповноваженого внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про надання щорічних відпусток засудженим до позбавлення волі, що відповідало б Конституції України та міжнародним документам.

Чи мають право засуджені до позбавлення волі звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини? Яку відповідь повинен дати Уповноважений Верховної Ради України з прав людини засудженому Гиренку? Які міжнародні документи передбачають право працюючих на відпустки?

6. Начальник відділення нагадав засудженому Римаренку, який відбував покарання у виді позбавлення волі у виправній колонії мінімального рівня безпеки, про те, що коли він не перевиконуватиме норми виробітку, то адміністрація колонії не буде звертатися до суду з клопотанням про включення часу його роботи в колонії у загальний трудовий стаж.

Поясніть правомірність дій начальника відділення.

7. Засуджений до позбавлення волі Зюзін після направлення його у колонію середнього рівня безпеки відмовився від роботи у цій установі, посилаючись на те, що ст. 43 Конституції України забороняє використання примусової праці, а вироком суду для нього не встановлений обов'язок працювати в місцях позбавлення волі.

Прокоментуйте поведінку засудженого Зюзіна. Як вирішується питання залучення засуджених до позбавлення волі до праці у міжнародно-правових документах?

8. Засуджений Бокий, який відбував покарання у колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, звернувся до начальника колонії з проханням дозволити йому відпустку для поїздки додому. На

прийомі у начальника колонії він пояснив, що бажає скласти іспити для вступу до ВНЗ.

Чи є у засуджених до позбавлення волі право на одержання вищої освіти?

9. Засуджений Хроль, який відбував покарання у виді позбавлення волі у колонії середнього рівня безпеки, написав звернення до Європейського суду з прав людини, у якому прохав зобов'язати Державну кримінально-виконавчу службу України направити його в іншу колонію, де б поважали його честь і гідність. Враховуючи те, що засуджений Хроль під час відбування покарання у виді позбавлення волі не звертався за захистом своїх прав до судів України, начальник колонії прийняв рішення не направляти його звернення до Європейського суду.

Поясніть рішення начальника колонії у світлі положень Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

10. Умовно-достроково звільнений від відбування покарання Гусев звернувся до органів внутрішніх справ з проханням видати йому закордонний паспорт для виїзду у Польщу, з тим, щоб побачитися з тяжко хворим сином напередодні складної операції. Начальник відділу паспортної і міграційної служби відмовив Гусеву у видачі закордонного паспорту, пояснивши що на час умовно-дострокового звільнення відносно нього встановлюється іспитовий строк і тому він не може покидати межі України.

Чи правомірні дії начальника паспортної та міграційної служби?

11. Засуджений Попов, який відбував покарання у колонії максимального рівня безпеки, звернувся до начальника колонії з проханням перевести його у безпечне місце, бо він неодноразово отримував анонімні письмові записки з погрозою вбивства за те, що не повернув картярський борг.

Яке рішення по забезпеченню права засудженого на особисту безпеку повинен прийняти начальник колонії?

12. На будівельному комбінаті, де працювали окремі категорії засуджених, виникла пожежа, збитки від якої склали 15 тис. грн. З'ясувалося, що пожежа сталася тому, що засуджені Клопов і Валенко, які виконували окремі види робіт на комбінаті, палили в цеху, а недопалки викинули у сміття, де знаходилися дерев'яні стружки. У зв'язку з цим начальник колонії

видав наказ про перерахування з особових рахунків засуджених Клопова і Валенко грошових коштів будівельному комбінату для відшкодування збитків.

Чи правомірні дії начальника колонії?

13. До засудженого Мірчева на короткострокове побачення прибули родичі. Під час побачення Мірчев почав спілкуватися з ними болгарською мовою. Присутній при цьому молодший інспектор служби нагляду та безпеки Назімов поставив вимогу, щоб розмова на побаченні велась державною мовою інакше побачення буде припинено.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи правомірні дії молодшого інспектора Назімова ?

14. Засуджений Юбкін, якому виповнилося 60 років, був залучений за рішенням адміністрації установи до праці, але Юбкін регулярно відмовлявся від виходу на роботу. Адміністрація установи застосувала до засудженого заходи дисциплінарного впливу за відмову від виходу на роботу.

Чи є законним таке рішення адміністрації установи?

15. Засуджений до 3 років позбавлення волі Горов працював на підприємстві установи. Після відбуття 1,5 роки строку покарання Горов звернувся за призначенням пенсії за віком, оскільки йому виповнилося 60 років. При обчисленні пенсії засуджений врахував трудовий стаж, отриманий на підприємстві установи.

Чи враховується стаж роботи в установі виконання покарань при обчисленні пенсії за віком? Чи може бути призначена Горову пенсія під час відбування покарання у виді позбавлення волі?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Що з нижчепереліченого забороняється засудженим до позбавлення волі:

- 1) здійснювати листування з особами, які знаходяться за межами колоній, вести з ними телефонні розмови;
- 2) брати участь у роботі самодіяльних організацій;
- 3) дарувати предмети, вироби і речі, які перебувають в особистому користуванні;

- 4) одержувати освіту відповідно до законодавства про освіту;
- 5) зберігати літературу і періодичні видання.

2. Не є одним з основних прав засуджених:

- 1) отримання інформації про свої права і обов'язки;
- 2) вибір місця відбування покарання;
- 3) гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивої людській особистості;
- 4) охорона здоров'я;
- 5) соціальне забезпечення.

3. Перевірки-огляди зовнішнього вигляду та стану одягу і взуття засуджених до позбавлення волі мають проводитись з періодичністю не менше як:

- 1) один раз на тиждень;
- 2) один раз на два тижні;
- 3) один раз на місяць;
- 4) один раз на три місяці;
- 5) один раз на шість місяців.

4. Установами виконання покарань є:

- 1) Державна кримінально-виконавча служба України, її територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації;
- 2) арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи, слідчі ізолятори;
- 3) органи внутрішніх справ, органи прокуратури, судові органи, кримінально-виконавча інспекція;
- 4) підприємства, установи і організації різних форм власності;
- 5) органи державної влади та місцевого самоврядування.

5. Виправні колонії виконують покарання у виді:

- 1) позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі;
- 2) арешту, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк;
- 3) арешту, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі;
- 4) обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі;

5) конфіскації майна, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі.

6. Виправні колонії поділяються на колонії:

- 1) загального, посиленого, суворого та особливого режимів;
- 2) мінімального, спеціального і максимального рівнів безпеки;
- 3) мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки;
- 4) загального, посиленого, суворого та особливого рівнів безпеки;
- 5) загального, посиленого, суворого та особливого рівнів безпеки

7. Засудженому до позбавлення волі від виправної колонії визначає:

- 1) слідчий, у провадженні якого знаходилась кримінальна справа;
- 2) суддя, який постановив вирок;
- 3) прокурор, що підтримував державне обвинувачення;
- 4) комісія слідчого ізолятора;
- 5) засуджений обирає сам у якій виправній колонії він відбудуватиме покарання.

8. Порядок і умови виконання покарання у виді арешту поряд з Кримінально-виконавчим кодексом регламентують:

- 1) Положення про спостережні комісії;
- 2) Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань;
- 3) Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк”;
- 4) Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань;
- 5) Інструкція з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі.

9. Засуджені, що тримаються у дільниці ресоціалізації виправних колоній мають право одержувати:

- 1) щомісяця два короткострокових і один раз на місяць тривале побачення;
- 2) щомісяця короткострокове і один раз на три місяці тривале побачення;
- 3) щотижня короткострокове і один раз на два місяці тривале побачення;
- 4) короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення - до трьох діб один раз на місяць;
- 5) щомісяця короткострокове і один раз на два місяці тривале побачення;.

10. Що з нижчепереліченого дозволяється засудженим до позбавлення волі:

- 1) дарувати предмети, вироби і речі, які перебувають в особистому користуванні;
- 2) грати в настільні та інші ігри з метою здобуття матеріальної чи іншої вигоди;
- 3) вживати нецензурні та жаргонні слова, давати і присвоювати прізвиська;
- 4) придбавати і зберігати продукти харчування;
- 5) зберігати і використовувати гроші.

11. Не є одним з основних обов'язків засуджених:

- 1) залучатись без оплати праці до роботи по благоустрою колоній;
- 2) виконувати встановлені законодавством обов'язки громадян України;
- 3) виконувати законні вимоги адміністрації органів і установ виконання покарань;
- 4) ввічливо ставитися до інших засуджених;
- 5) з'являтися за викликом адміністрації органів і установ виконання покарань.

12. Розпорядком дня засуджених у виправних колоніях має бути передбачено безперервний сон довжиною:

- 1) шість годин;
- 2) сім годин;
- 3) вісім годин;
- 4) дев'ять годин;
- 5) десять годин.

13. Органами виконання покарань є:

- 1) Державна кримінально-виконавча служба України, її територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації;
- 2) арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи, слідчі ізолятори;
- 3) органи внутрішніх справ, органи прокуратури, судові органи, кримінально-виконавча інспекція;
- 4) підприємства, установи і організації різних форм власності;
- 5) органи державної влади та місцевого самоврядування.

14. Слідчі ізолятори виконують функції:

- 1) виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування;
- 2) виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування;
- 3) виправних колоній мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання;
- 4) виправних центрів;
- 5) виправних колоній середнього рівня безпеки.

15. Кримінально-виконавчі установи поділяються на:

- 1) кримінально-виконавчі установи трьох рівнів безпеки;
- 2) кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії);
- 3) кримінально-виконавчі установи з правом вибору місця проживання і кримінально-виконавчі установи без права вибору місця проживання;
- 4) кримінально-виконавчі установи із полегшеними умовами тримання і кримінально-виконавчі установи із загальними умовами тримання;
- 5) виправні та виховні колонії.

16. Виховні колонії виконують покарання у виді:

- 1) обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 2) позбавлення волі на певний строк, обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 3) виправних робіт, обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 4) позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх;
- 5) виправних робіт, обмеження волі, арешту та позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх.

17. Особи, засуджені до позбавлення волі, направляються для відбування покарання з дня набрання вироком законної сили не пізніше строку у:

- 1) один день;
- 2) три дні;
- 3) п'ять днів;
- 4) сім днів;
- 5) десять днів.

18. Засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, відбувають покарання у виправних колоніях:

- 1) мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання;
- 2) мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання;
- 3) середнього рівня безпеки;
- 4) максимального рівня безпеки;
- 5) виправних центрах.

19. Засудженим в місцях позбавлення волі дозволяється одержувати і відправляти листи і телеграми за свій рахунок:

- 1) шість разів на рік;
- 2) дванадцять разів на рік;
- 3) двадцять чотири рази на рік;
- 4) не дозволяється листування;
- 5) без обмеження їх кількості.

20. Уповноважені органи з питань пробації виконують покарання у виді:

- 1) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт;
- 2) арешту і позбавлення волі на певний строк;
- 3) штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт;
- 4) позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі;
- 5) штрафу і конфіскації майна.

Методичні поради до вивчення теми:

При вивченні питань, які стосуються цієї теми курсантам слід звернути увагу на те, що чинне кримінально-виконавче законодавство поряд із терміном «виконання покарання» вживає термін «відбування покарання». Вказані терміни відображають єдиний процес здійснення карального впливу на засуджених, але звернені вони до різних суб'єктів і учасників кримінально-виконавчих правовідносин. **Термін «виконання покарання»** звернений до органів, які у своїй діяльності зобов'язані реалізувати весь комплекс правообмежень, передбачених конкретним видом покарання, забезпечити здійснення наданих засудженим прав і виконання ними покладених на них обов'язків протягом усього строку, встановленого

вироком суду. Термін «**відбування покарання**» звернений до засуджених, які повинні на підставі вироку суду відповідно до приписів, встановлених кримінально-виконавчим законодавством, виконувати покладені на них обов'язки, утримуватися від дій, заборонених нормами права.

Оскільки кримінальні покарання є заходом державного примусу, їх виконання покладається на відповідні органи та установи держави. В цьому контексті курсантам слід ознайомитись з поняттям **Державної кримінально-виконавчої служби України**, що міститься у ч.1 ст.6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», відповідно до якої це служба, що здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань зі спеціальним статусом його територіальних органів управління, уповноважених органів з питань пробації, УВП, СІЗО, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств УВП, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Також слід ознайомитись з положеннями Глави 3 КВК України «Органи і установи виконання покарань». Так, зокрема, перелік цих органів і установ дає стаття 11 КВК України, в якій говориться, що органами виконання покарань є: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальні органи управління (управління (відділи) в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі), уповноважені органи з питань пробації.

Курсанти повинні знати, що для оптимізації діяльності органів системи юстиції, 18 травня 2016 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову №343, якою ліквідував ДПтСУ, а її повноваження передав Міністерству юстиції, у складі якого створено 3 нові департаменти – департамент пробації, режимний департамент та департамент ресурсного забезпечення. Також постановою Кабінету Міністрів України №348 ліквідовано 24 територіальні органи управління ДПтСУ з одночасним утворенням 6 міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України: Західне, Південне, Південно-Східне, Північно-Східне, Центральне та Центрально-Західне.

Міністерство оборони України (військові частини, гауптвахти і дисциплінарний батальйон у його складі) теж виконує кримінальні покарання, однак ця функція не є його основною і виконується ним у межах,

визначених КВК України, законами та підзаконними актами. Наприклад, Інструкція про порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні: затв. наказ. Мін. оборони України від 18 травня 2015 р. № 215.

Слід звернути увагу на розмежування таких понять, як органи виконання покарання і установи виконання покарання, та на розмежування їх компетенції. Так територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації, арештні доми, виправні центри, виправні та виховні колонії організовуються і ліквідуються Міністерством юстиції України, а військові частини, гауптвахти і дисциплінарний батальйон — Міністерством оборони України. Курсантам бажано ознайомитись з наказом Міністерства юстиції України від 15 лютого 2017 р. № 406/5 «Про затвердження Переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України».

До установ виконання покарань належать:

- 1) арештні доми;
- 2) кримінально-виконавчі установи;
- 3) спеціальні виховні установи (виховні колонії);
- 4) слідчі ізолятори.

Кримінально-виконавчі **установи поділяються** на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії).

Виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки.

Виправні колонії **мінімального рівня безпеки** поділяються на колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання і колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Слід добре розібратися у системі пенітенціарних установ та підставах тримання в них різних категорій засуджених чоловіків та жінок, дорослих та неповнолітніх. Для цього варто звернутись до ст.ст.14-19 КВК України.

При цьому слід звернути увагу на термінологію, яка застосовується в юридичній літературі. Зокрема, це установи, які виконують покарання, виправні установи, виховні колонії, система виправних установ та система пенітенціарних установ, співробітник виправної установи, представник адміністрації виправної установи, персонал виправної установи і т. д.

Курсанту (слухачеві) необхідно з'ясувати організаційну структуру кожного виду виправної установи. Так, очолює КВУ начальник, який має заступників. Начальник здійснює загальне управління установою, виконує розпорядчі, адміністративні, господарські та інші функції. Заступники начальника керують визначеними для них начальником установи окремими ділянками роботи, а також виконують функції начальника установи у разі його відсутності. Начальник КВУ також має чергового помічника начальника установи, який сприяє та допомагає начальнику КВУ у виконанні його обов'язків. КВУ має відділи - оперативний відділ, відділ нагляду і безпеки, відділ по контролю за виконанням судових рішень, відділ соціально-психологічної роботи, відділ охорони, інтендантську та медичну служби. Вказані відділи очолюють відповідні начальники. Кожен з відділів організує та виконує конкретний сегмент роботи із засудженими, спрямований на досягнення завдань, які стоять перед кримінальним покаранням та кримінально-виконавчим законодавством, а також на забезпечення належного виконання кримінального покарання. Організаційною ланкою, яка має найбільше навантаження, є начальники відділень соціально-психологічної служби. Ці посадові особи очолюють колективи засуджених та проводять з ними індивідуальну та загальну роботу, метою якої є виправлення та ресоціалізація засуджених.

Курсантам слід звернутись до положень законопроекту «Про пенітенціарну систему» №7337 від 24 листопада 2017 року, який покликаний вирішити наступні завдання:

- 1) офіси пробації «відфільтрують» і повернуть у суспільство всіх правопорушників і засуджених, для яких це можливо без ув'язнення;
- 2) ув'язнені, потрапляючи в установи виконання покарань, будуть орієнтовані на повернення до суспільства, оплачувану працю, навчання, отримання нової професії, відмову від «психології правопорушника»;
- 3) будуть дотримуватися права ув'язнених, зокрема на свободу совісті і віросповідання; особисту безпеку, побачення з родичами, вільне витрачання особистих коштів, таємницю листування, доступ до телефонного зв'язку та мережі інтернет тощо;
- 4) робота у пенітенціарній системі стане престижною, а відбір персоналу, тобто право отримати відповідну спеціальність, здійснюватиметься на прозорих конкурсних засадах, підвищиться відповідальність персоналу;
- 5) мережа СІЗО та установ виконання покарань, а також побутові умови для перебування і праці в них, відповідатимуть європейським стандартам;

б) рівень самофінансування системи, включаючи прибутки державних підприємств при колоніях і сплачені податки, підвищиться.

Законопроектом також пропонується оптимізувати структуру пенітенціарної системи, спростити управління сукупністю її підрозділів, зробити її більш гнучкою, оперативною, дієвою, впровадити нові підходи до заохочення її персоналу, запровадити ефективне управління підприємствами установ виконання покарань, а також забезпечити реалізацію заходів, спрямованих на покращення умов відбування покарань та тримання під вартою засуджених та осіб, узятих під варту.

При розгляді теми слід особливо зупинитися на питанні **взаємодії органів**, які виконують покарання, з іншими органами держави України, які ведуть боротьбу зі злочинністю: прокуратура, суд, міліція і т. д., зокрема, прокурорський нагляд за виконанням покарання.

При вивченні цієї теми потрібно керуватися положеннями про взаємозв'язок зміцнення законності з правами та обов'язками громадян; про правове забезпечення реалізації прав громадян; про нерозривний зв'язок прав громадян з їхніми обов'язками. Необхідно засвоїти теоретичне та законодавче визначення поняття «правове положення засуджених», а також уміти пояснити політичне та практичне значення законодавчого закріплення правового положення засуджених, ґрунтуючись на знанні глави 2 КВК України.

Курсанту (слухачеві) потрібно знати, що визнання засуджених, у тому числі і засуджених до позбавлення волі, громадянами України має велике політичне і виховне значення.

У політичному значенні це означає, що суспільство не відділяється від засуджених, як від своїх членів, а розглядає їх як тимчасово обмежених у тих чи інших правах або при покаранні у вигляді позбавлення волі — фізично ізольованих від зовнішнього світу. З огляду на такий стан справ, перед покаранням ставиться завдання виправлення засуджених та їх ресоціалізації — повернення їх у суспільство як законслухняних громадян. А це означає, що навіть засуджені до позбавлення волі не ізолюються від суспільства духовно.

Однак обсяг прав та обов'язків засуджених не може повністю збігатися з обсягом прав та обов'язків усіх громадян. Оскільки засуджений відбуває міру державного примусу, стосовно нього права й обов'язки громадянина обмежуються.

Правове положення засуджених — це сукупність прав, якими вони володіють згідно із законом під час відбування покарання, а також покладені на

них обов'язки. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на те, що зміст правового статусу громадян України й іноземців та осіб без громадянства буде різним.

Необхідно знати передбачені у кримінально-виконавчому законодавстві **три види обмежень** прав засуджених (ті, що передбачені КВК України, а також законами України; які впливають із вироку суду; що пов'язані з внутрішнім розпорядком у виправній установі, виходячи з порядку і умов виконання та відбування конкретного виду покарання).

Особливу увагу слід приділити колу основних положень, які стосуються забезпечення державою охорони прав, свобод і законних інтересів засуджених, забезпечення необхідних умов для їх виправлення і ресоціалізації; їхньої соціальної та правової захищеності та їх особистої безпеки.

Основні права та обов'язки засуджених перераховані у КВК України (Глава 2 та главах, які стосуються регулювання порядку виконання та відбування окремих видів покарань). Але курсантам (слухачам) слід мати на увазі, що при аналізі правового статусу засуджених слід звертатися до нормативної бази інших галузей права (зокрема, виборчого, трудового, права соціального забезпечення, сімейного і т. ін.), де також передбачено норми, що регулюють питання їх правового статусу.

Курсантам (слухачам) слід проаналізувати основні положення законодавства України, що стосуються забезпечення основних прав засуджених осіб, у зв'язку з вимогами основних міжнародних документів, які закріплюють основи правового статусу особи; а також правового статусу осіб, які відбувають покарання, пов'язані з позбавленням волі та не пов'язані з ним; правового статусу неповнолітніх засуджених.

Глибоке з'ясування сутності і змісту **правового статусу засуджених** має велике практичне значення. По-перше, це необхідно для чіткого уявлення про те, з ким у правовому плані ми маємо справу. По-друге, визначення кола обов'язків і прав засуджених є неодмінною умовою забезпечення законності і встановлення правильного підходу до засуджених при виконанні покарання. Закріплення в законі правового статусу засуджених визначає рамки для їхньої поведінки та межі вимог і заборон адміністрації УВП. А це означає, що, з одного боку, вимагати від засуджених можна лише те, що входить у коло їхніх обов'язків, а з іншого — треба поважати права засудженого і забезпечувати їх повну реалізацію.

ТЕМА № 4**НАГЛЯД ТА КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ПОКАРАНЬ. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Поняття та соціально-правовий зміст контролю за діяльністю органів і установ виконання покарань.
2. Прокурорський нагляд і судовий контроль за діяльністю органів та установ виконання покарань.
3. Правові основи участі громадськості в діяльності органів і установ кримінально-виконавчої системи.
4. Форми участі громадськості в діяльності органів і установ виконання покарань.
5. Завдання спостережних комісій і служб у справах дітей.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Адміністрація виправної колонії надала в спостережну комісію матеріали на трьох засуджених, які порушували режим утримання, для переведу їх у приміщення камерного типу. Розглянувши отримані матеріали спостережна комісія вирішила погодитися з рішенням адміністрації виправної колонії тільки відносно двох засуджених, щодо третього, вирішила не поміщати в приміщення камерного типу, оскільки до нього не були застосовані всі заходи впливу в цілях його перевиховання.

Чи має право спостережна комісія приймати таке рішення?

Чи обов'язкове воно для адміністрації виправної колонії?

2. Адміністрація виправної колонії надала в спостережну комісію матеріал про перевід засудженого Іванюка в приміщення камерного типу. Комісія прийняла рішення порушити клопотання перед судом про перевід засудженого Іванюка на тюремний режим строком на 2 роки, мотивуючи це тим, що він вже двічі утримувався в приміщенні камерного типу, висновків для себе не зробив і продовжував злісно порушувати режим утримання.

Чи має право спостережна комісія приймати таке рішення?

Чи можуть бути такі клопотання предметом розгляду суду?

3. Перевіряючи діяльність виправної колонії член спостережної комісії виявив в приміщенні камерного типу засудженого Бутько, поміщеного туди без згоди спостережної комісії. Він запропонував адміністрації виправної колонії перевести засудженого до житлової зони. Адміністрація виправної колонії не погодилась з його пропозицією. Спостережна комісія колегіально прийняла рішення, яке зобов'язувало адміністрацію виправної колонії перевести засудженого Бутько в житлову зону. Оскільки до нього раніше не були застосовані більш м'які заходи впливу.

Чи має право спостережна комісія приймати таке рішення?

Чи є таке рішення обов'язковим для адміністрації виправної колонії ?

4. Бурмака відбував покарання у місцях позбавлення волі. Після умовно-дострокового звільнення за ним був встановлений нагляд трудового колективу. Не дивлячись на дисциплінарне стягнення, рішення товариського суду підприємства, зауваження зроблені на засіданні ради підприємства Бурмака продовжував порушувати трудову дисципліну, громадський порядок, зловживав спиртними напоями. Трудовий колектив звернувся до місцевого відділу Національної поліції з проханням встановити за Бурмакою адміністративний нагляд.

Яке рішення і в якому порядку повинно було прийняти відносно прохання трудового колективу?

5. Відбувши половину строку позбавлення волі в виправній колонії максимального рівня безпеки засуджений Петренко був переведений до виправної колонії середнього рівня безпеки. Коли засуджений Петренко прибув в цю колонію, то став грубо порушувати порядок, дисципліну та режим, за що двічі поміщався до штрафного ізолятора. Але на застосування цих та інших заходів впливу засуджений Петренко не реагував. Адміністрація виправної колонії середнього рівня безпеки без згоди спостережної комісії надала клопотання в суд про повернення Петренка до виправної колонії максимального рівня безпеки.

Чи вірне рішення адміністрації виправної колонії? Як повинен вирішити справу суд?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Згода спостережної комісії потрібна щодо:

1) застосування до засуджених гамівної сорочки, наручників;

- 2) поміщення до дисциплінарного ізолятора;
- 3) подання до умовно-дострокового звільнення;
- 4) переведення до приміщення камерного типу;
- 5) для звільнення засудженого у зв'язку з тяжкою хворобою.

2. *Спостережні комісії утворюються:*

- 1) у виправних колоніях;
- 2) у підрозділах органів внутрішніх справ;
- 3) в місцевих державних адміністраціях;
- 4) в районних судах;
- 5) в районних прокуратурах.

3. *Не мають право без спеціального дозволу відвідувати установи виконання покарань для здійснення контролю:*

- 1) Президент України;
- 2) представники засобів масової інформації
- 3) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- 4) Прем'єр-міністр України;
- 5) сільський, селищний, міський голова - на території відповідної місцевої ради.

4. *Громадський контроль за дотриманням прав і законних інтересів засуджених та осіб, звільнених від відбування покарання, здійснюють:*

- 1) уповноважений орган з питань пробації;
- 2) державна виконавча служба;
- 3) спостережні комісії;
- 4) дільничні офіцери поліції;
- 5) помічники прокурорів.

5. *Не можуть входити до складу спостережних комісій представники:*

- 1) громадських організацій;
- 2) органів виконавчої влади;
- 3) органів місцевого самоврядування;
- 4) підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності;
- 5) судді.

6. *До складу спостережних комісій входять:*

- 1) адвокати;
- 2) громадяни;
- 3) прокурори;
- 4) працівники кримінально-виконавчої інспекції;
- 5) дільничні офіцери поліції.

7. *Спостережна комісія створюється на строк:*

- 1) 6 місяців;
- 2) 1 рік;
- 3) 3 роки;
- 4) 5 років;
- 5) 10 років.

8. *Спостережні комісії не мають права:*

- 1) відвідувати установи виконання покарань;
- 2) подавати клопотання про помилування засуджених;
- 3) спільно з відповідними підрозділами виправних колоній розробляти оперативні заходи щодо запобігання та розкриття злочинів, що вчиняються засудженими під час відбування покарання;
- 4) проводити особистий прийом засуджених;
- 5) вносити на розгляд органів виконавчої влади пропозиції щодо удосконалення діяльності органів і установ виконання покарань з питань дотримання прав і законних інтересів засуджених.

9. *До складу педагогічної ради виховної колонії не входять:*

- 1) заступник начальника виховної колонії із соціально-виховної та психологічної роботи;
- 2) директор загальноосвітньої школи;
- 3) директор професійно-технічного училища;
- 4) працівник кримінальної міліції у справах неповнолітніх;
- 5) психолог.

10. *Суб'єктом цивільного контролю над правоохоронними органами держави не є:*

- 1) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- 2) Президент України;

- 3) представники центрального апарату Державної кримінально-виконавчої служби України;
- 4) прокуратура України;
- 5) судові органи України.

11. Видами відомчого контролю органами управління і посадовими особами Державної пенітенціарної служби України є:

- 1) організований та спонтанний;
- 2) попередній, поточний та заключний;
- 3) попередній та заключний;
- 4) поточний та заключний;
- 5) передбачуваний та непередбачуваний.

12. Брати участь у виправленні і ресоціалізації засуджених можуть:

- 1) об'єднання громадян, благодійні організації та окремі особи;
- 2) політичні партії, релігійні і благодійні організації;
- 3) об'єднання громадян, релігійні і благодійні організації;
- 4) політичні партії, релігійні і благодійні організації, окремі особи;
- 5) об'єднання громадян, релігійні і благодійні організації, окремі особи.

13. Засідання батьківського комітету при виховній колонії є правомочним, якщо на ньому присутні не менше:

- 1) 33 % його складу;
- 2) 50 % його складу;
- 3) 66 % його складу;
- 4) 75 % його складу;
- 5) 100 % його складу.

14. Пропозиції, подані головою батьківського комітету при виховній колонії мають:

- 1) обов'язковий для виконання характер;
- 2) рекомендаційний характер;
- 3) рекомендаційний характер, але обов'язкові до розгляду адміністрацією виховної колонії;
- 4) обов'язковий для виконання характер, якщо не суперечать чинному законодавству;

5) враховуватись у діяльності персоналу виховної колонії, якщо їх схвалив відповідний наглядовий орган.

15. До складу піклувальної ради виховної колонії не входять представники:

- 1) громадських організацій;
- 2) органів виконавчої влади;
- 3) прокуратури;
- 4) органів місцевого самоврядування;
- 5) окремі громадяни.

Методичні поради до вивчення теми:

Вивчення положень розгляданої теми слід розпочати із з'ясування поняття і соціально-правового призначення нагляду і контролю за діяльністю органів і установ виконання покарань. Необхідно розуміти, що нагляд і контроль за діяльністю установ і органів виконання покарань не самоціль, а необхідний засіб підвищення ефективності процесу виконання покарання і застосування заходів виправного впливу. У процесі контролю стає можливим виявлення і усунення недоліків у роботі персоналу.

Курсанти повинні запам'ятати, що під **наглядом і контролем за діяльністю органів і установ виконання покарань** треба розуміти систему спостереження і перевірки відповідності діяльності їх персоналу вимогам нормативних актів з метою виявлення та запобігання порушень. Його правовою основою є, зокрема, Глава 4 КВК України.

Також необхідно розглянути поділ даного контролю залежно від суб'єктів, відповідно до якого виділяють міжнародний, державний і громадський контроль.

Міжнародний контроль за діяльністю персоналу установ і органів виконання покарань передбачений міжнародними пактами про права людини, і в першу чергу Загальною декларацією прав людини (1948), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966), Конвенцією про запобігання тортурам і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1984).

Існує три **форми міжнародного контролю**. Перша – це періодичне подання державою доповідей про дотримання прав людини (в тому числі при виконанні покарання). Друга – повідомлення іноземних держав про

порушення громадянських і політичних прав, застосування тортур, інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання. Третя – індивідуальні скарги засуджених у вказаних вище випадках.

Останні дві форми міжнародного контролю з'явилися після того, як Україна визнала компетенцію комітету ООН з прав людини і комітету ООН проти тортур розглядати повідомлення інших держав і скарги фізичних осіб про порушення прав людини на території України.

Державний контроль за діяльністю персоналу установ і органів виконання покарань має кілька **видів**: контроль органів законодавчої (парламентський) і виконавчої влади, судовий контроль, прокурорський нагляд. Велике значення має **відомчий контроль** як різновид контролю органів виконавчої влади.

Громадський контроль поділяється на певні види. Це – контроль державно-громадських організацій і громадських формувань за порядком і умовами відбування покарання, контроль правозахисних організацій і засобів масової інформації, який здійснюється в специфічних формах.

Розглядаючи **парламентський контроль** за діяльністю установ і органів виконання покарань, треба розуміти, що він здійснюється здійснюється вищим законодавчим органом України – Верховною Радою України, яка затверджує закони в галузі кримінально-виконавчого законодавства, забезпечує єдність законодавчого регулювання у сфері виконання покарань на всій території України, здійснює безпосередньо і через створювані нею органи контроль за дотриманням законності в діяльності органів і установ виконання покарань.

Що стосується останнього, то відповідно до Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини” від 23 грудня 1997 р. **парламентський контроль** за додержанням конституційних прав і свобод засуджених та захист їх прав на території України здійснює **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини**.

Курсанти, зокрема, повинні запам'ятати, що **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини** має право відвідувати у будь-який час місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи відбування засудженими покарань та установи примусового лікування і перевиховання, психіатричні лікарні, опитувати осіб, які там перебувають, отримувати інформацію щодо умов їх тримання, бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі й на закритих судових

засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим, направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого в разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів.

Актом реагування Уповноваженого щодо порушень прав і свобод засуджених є подання, яке вноситься ним до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

Відмова органів державної влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії тягнуть за собою відповідальність згідно з чинним законодавством (ст.ст. 344, 346 КК України).

Курсантам слід також звернути увагу на **прокурорський нагляд** (ст.22 КВК України), тобто нагляд Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами відповідно до закону України «Про прокуратуру» за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Розглядаючи **відомчий контроль**, під яким розуміється контроль вищестоящими органами управління і посадовими особами ДПтСУ, Міністерства юстиції України за адміністративною, виробничою, науковою, фінансово-господарською та іншими видами діяльності підпорядкованих підприємств, установ і організацій та за виконанням рішень державних органів, слід звернутись до ст.23 КВК України

Вивчення ролі громадськості (об'єднань громадян, релігійних і благодійних організацій та окремих осіб) у процесі виправлення засуджених при виконанні різних видів кримінальних покарань, у тому числі й засуджених до позбавлення волі, є однією з актуальних проблем науки кримінально-виконавчого права і найважливішим завданням, що постає перед кримінально-виконавчим законодавством.

Участь громадськості у виправленні засуджених, зокрема до позбавлення волі, є конкретною реалізацією одного з принципів

кримінально-виконавчої політики, що передбачає участь громадських об'єднань і трудових колективів, а також окремих громадян у здійсненні громадського контролю за діяльністю установ виконання покарання й у процесі виховного впливу на засуджених.

Чинне законодавство закріпило **принцип участі громадськості** в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань (ст. 5 КВК України).

Кримінально-виконавче законодавство України, визначаючи організаційні форми і порядок участі громадськості у виправленні засуджених, вирішує ці питання з урахуванням накопиченого позитивного досвіду участі громадськості у виправленні засуджених та здійсненні громадського контролю за діяльністю установ і органів, що виконують вироки суду до означених видів кримінального покарання.

Значення та правову природу участі громадськості у виправленні засуджених потрібно з'ясувати, виходячи з принципу демократизму. **Основними напрямками діяльності форм громадськості** у виправних установах є: участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених та проведенні соціально-виховної роботи з ними, а також здійсненні контролю за діяльністю установ та органів, що виконують покарання; прийняття спільно з адміністрацією цих органів правових актів; контроль за закріпленням результатів виправлення у осіб, які звільнені від відбування покарання, та ін.

Вивчення цього матеріалу потребує ознайомлення із змістом: ст.25 КВК України; Закону України „Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” від 19 червня 2003 р.; Положення про спостережні комісії: затв. постановою КМУ від 1 квітня 2004 р.; Типового положення про батьківський комітет при виховній колонії: затв. наказ. Мін. юст. України від 9 січня 2013 р.; Положення про піклувальні ради при спеціальних виховних установах: затв. постановою КМУ від 1 квітня 2004 р.; Порядку взаємодії УВП та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: затв. наказ. Мін.юст. України, МВС України, Мін. соц. політ. України, Мін. освіти і науки, молоді та спорту України від 28 березня 2012 р.; Положення про педагогічну раду виховної колонії: затв. наказ. Мін. юст. України від 9 січня 2013 р.; Наказу Генеральної прокуратури України «Про організацію діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні

судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» від 20 квітня 2016 р. № 161.

Необхідно зауважити, що у КВК України значно **розширено перелік можливостей для участі громадськості** у процесах виправлення та ресоціалізації засуджених, контролю за діяльністю органів та установ виконання покарання з боку громадських інституцій, порівняно з попереднім Виправно-трудовим кодексом України. Ця позиція є цілком обґрунтованою, якщо взяти до уваги ті позитивні демократичні зміни, які відбуваються в українському суспільстві. КВК України також передбачив широкі можливості для участі громадськості у роботі з особами, достроково звільненими від відбування покарання.

Курсантам (слухачам) потрібно засвоїти, які заходи у цьому напрямі передбачено для виправних колоній, дисциплінарних батальйонів, виховних колоній і т. д. Розглядати ці питання потрібно виходячи із загального змісту відбування покарання для кожної з установ виконання покарання і тих цілей, які ставляться перед кожним із покарань.

Особливу увагу слід приділити **спостережним комісіям та центрам соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді** як найбільш значущим формам такої роботи.

Беручи безпосередню участь у виправленні засуджених, спостережні комісії спільно з адміністрацією і за участю інших представників громадськості вживають у місцях позбавлення волі цілеспрямованих виховних заходів. Завдання залучення громадськості до виховної діяльності в місцях позбавлення волі вирішується спостережними комісіями **шляхом:**

- координації роботи підприємств, організацій і установ, які шефствують над установами виконання покарань;
- надання їм допомоги у виборі найефективніших форм і заходів виховного впливу на засуджених;
- внесення на розгляд місцевих органів влади пропозицій, спрямованих на поліпшення участі громадськості у виправленні засуджених;
- заслуховування на своїх засіданнях звітів адміністрацій підприємств, установ і організацій, які шефствують над установами виконання покарання, і внесення пропозицій щодо усунення недоліків у їх роботі.

Функції соціального патронажу стосовно виховних колоній, де відбувають покарання неповнолітні засуджені до позбавлення волі, виконують **центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді**.

Так, при зверненні звільненої особи до центру соціально-психологічної допомоги, соціального гуртожитку для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, соціального центру матері та дитини, центру ресоціалізації наркозалежної молоді зазначені заклади вимагають від неї результати профілактичного медичного огляду на туберкульоз або довідку протитуберкульозного закладу про стан здоров'я.

Вищеназвані Центри визначають потреби та надають соціально-педагогічні, соціально-медичні, психологічні, юридичні, інформаційні послуги неповнолітнім дітям та молоді, які звільнилися з місць позбавлення волі, за умови їх звернення або звернення батьків/осіб, що їх замінюють. Здійснюють заходи з підготовки до звільнення неповнолітніх дітей та молоді через відновлення та зміцнення їх суспільно корисних зв'язків, сприяння у попередньому вирішенні питань, пов'язаних з реєстрацією та проживанням в обраному місці проживання, працевлаштуванням або навчанням після звільнення.

Крім того, **центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді** сприяють залученню до здійснення соціального обслуговування неповнолітніх дітей та молоді об'єднання громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, у тому числі благодійних організацій, а також волонтерів та окремих громадян та беруть участь в організації та проведенні спільно з установами виконання покарань просвітницьких заходів з питань соціальної адаптації неповнолітніх дітей та молоді.

ТЕМА № 5**ПОРЯДОК І УМОВИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ
З ІЗОЛЯЦІЄЮ ВІД СУСПІЛЬСТВА*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Порядок і умови виконання покарання у виді штрафу.
2. Порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
3. Порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
4. Порядок і умови виконання покарання у виді громадських робіт.
5. Порядок і умови виконання покарання у виді виправних робіт.
6. Порядок і умови виконання покарання у виді конфіскації майна.
7. Порядок і умови виконання покарання у виді обмеження волі.
8. Виховно-профілактична діяльність уповноважених органів з питань пробації.
9. Пробація: поняття, система та загальна характеристика.
10. Поняття та порядок здійснення наглядової пробації.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. За рішенням суду Пащенко була засуджена за ч. 1 ст. 126 КК України до одного року виправних робіт з вирахуванням 15 % від заробітку в доход держави. Під час відбування покарання вона часто не виходила на роботу без поважних причин, виїздила в інші населені пункти, мотивуючи це відвідуванням своїх хворих родичів, і за десять місяців фактично відбула лише, вісім місяців строку покарання. Уповноважений орган з питань пробації звернувся до суду з клопотанням про заміну засудженій Пащенко виправних робіт позбавленням волі.

Яке рішення і на підставі якої правової норми повинен прийняти суд щодо клопотання уповноваженого органу з питань пробації? Чи є підстави для притягнення до відповідальності керівника підприємства, де працювала засуджена Пащенко, та інспектора уповноваженого органу з питань пробації?

2. Під час відбування покарання у виді виправних робіт засуджений Молотов у результаті нещасного випадку став інвалідом 1-ї групи. Уповноважений орган з питань пробації порушив перед судом клопотання

про заміну засудженому 6-місячного строку виправних робіт, який він ще не відбув, позбавленням волі на тій підставі, що Молотова через непрацездатність не зможе відбувати визначене йому вироком суду покарання.

На підставі якої правової норми і яке рішення повинен прийняти суд?

3. Анохіна була засуджена до виправних робіт строком на один рік з відрахуванням 10% від заробітку в доход держави. Після того, як вона відбула шість місяців строку покарання, Анохіна надала до уповноваженого органу з питань пробації медичну довідку про те, що стала вагітною.

Які дії має виконати уповноважений орган з питань пробації за даних обставин?

4. Войтенко був засуджений до шести місяців виправних робіт із відрахуванням 10% заробітку в доход держави. Після набрання чинності вироку суду Войтенко звернувся до начальника районного сектору з питань пробації з проханням дати дозвіл внести в установу банку одразу всю суму, яка повинна бути вирахована з його заробітної плати за шість місяців.

Яку відповідь повинен надати Войтенку районного сектору з питань пробації?

5. Душков був засуджений до двох років виправних робіт з відрахуванням 20 % від заробітку в доход держави. Адміністрація підприємства, де працював Душков, на підставі вироку суду зробила відрахування з усієї суми заробітку засудженого. Вважаючи, що ці дії є неправильними, Душков звернувся до прокурора зі скаргою, де просив роз'яснити адміністрації, щоб вона відраховувала 20 %, встановлених вироком суду від суми заробітку, що залишиться після відрахування податків та інших платежів.

Які пояснення має дати прокурор засудженому і на підставі якої правової норми?

6. Єрещенко був засуджений до півтора року виправних робіт. Через вісім місяців відбування покарання засуджений подав до адміністрації підприємства, де він працював, заяву про звільнення за власним бажанням. Адміністрація підприємства задовольнила його прохання і сповістила про це уповноважений орган з питань пробації. Єрещенко пропозицію уповноваженого органу з питань пробації про працевлаштування проігнорував, змінив місце

проживання, а через місяць за вчинення опору працівникам поліції у нетверезому стані був заарештований на 15 діб, про що органи внутрішніх справ сповістили уповноважений орган з питань пробації.

Чи мала право адміністрація підприємства звільнити Єрещенка з роботи за власним бажанням, не маючи на це дозвіл уповноваженого органу з питань пробації? Які заходи повинен прийняти уповноважений орган з питань пробації до засудженого Єрещенка ?

7. Ібрагімов був засуджений до 100 годин громадських робіт. Під час відбування покарання він без повідомлення уповноваженого органу з питань пробації залишив своє постійне місце проживання і протягом трьох днів не з'являвся на громадські роботи. Після затримання Ібрагімов пояснив інспектору уповноваженого органу з питань пробації, що змушений був терміново відвезти дружину на складну операцію в обласну клінічну лікарню, де і був затриманий працівниками поліції.

Чи є поведінка Ібрагімова ухиленням від відбування покарання у виді громадських робіт?

8. Під час відбування покарання у виді громадських робіт Сичову була надана чергова відпустка за основним місцем роботи. У зв'язку з цим Сичов звернувся до начальника районного сектору з питань пробації з питанням, чи має він право провести відпустку в іншій місцевості.

Яку відповідь повинен надати начальник районного сектору з питань пробації Сичову ?

9. Клопов був засуджений місцевим судом до 90 годин громадських робіт. У зв'язку з цим засуджений узяв за основним місцем роботи відпустку на 15 днів, протягом яких сподівався відбутися весь строк робіт. Проте уповноважений орган з питань пробації не погодився з таким рішенням Клопова.

Чи правомірні дії уповноваженого органу з питань пробації?

10. Засуджений до трьох років обмеження волі Мурченко відбував покарання у виправному центрі. Він звернувся з проханням до адміністрації центру дозволити йому проживати разом з дружиною в їх власному домі, що знаходиться недалеко від виправного центру.

Запропонуйте відповідь адміністрації виправного центру.

11. Адміністрація виправного центру за домовленістю з приватним підприємством, що виробляло тротуарну плитку, направила на роботу засудженого до обмеження волі Паніна. Через три місяці власник підприємства звернувся до центру з проханням притягнути Паніна до кримінальної відповідальності, бо він відмовлявся просіювати цемент, посилаючись на те, що хворий на астму.

Чи буде притягнутий до кримінальної відповідальності Панін? Що необхідно зробити адміністрації виправного центру?

12. Засуджена до двох років обмеження волі Зуєва після відбування шести місяців призначеного покарання звернулася до начальника виправного центру з заявою про звільнення її від відбування покарання, мотивуючи тим, що вона вагітна, строк вагітності (за довідкою) - п'ять місяців.

Що повинен відповісти начальник виправного центру? Назвіть підстави і порядок звільнення засуджених до обмеження волі.

13. До виправного центру прибули засуджені до обмеження волі строком на три роки кожний - Торів і Міщенко, 5 квітня 2018 р. вони були взяті на облік.

Назвіть дату закінчення строку покарання для кожного засудженого, враховуючи при цьому, що Торів із 20 січня 2018р. знаходився під вартою в СІЗО і в такому ж порядку був доставлений до виправного центру, а Міщенко був вибраний запобіжний засіб - підписка про невиїзд, тому до виправного центру він приїхав самостійно.

14. За вчинення злочину, передбачено ч.1 ст.286 КК України Жиров був засуджений до трьох років обмеження волі з заборобою на три роки управляти транспортними засобами. Начальник виправного центру призначив Жирову працювати на тракторі. Працюючи по 12 - 14 год на добу, бо треба було вчасно засіяти поле протягом двох тижнів, Жиров дуже втомився, а одного разу заснув за кермом і впав разом із трактором у ставок. Залишився живим, але поламав ноги і став інвалідом. Трактор ремонту не підлягав.

Раз 'яснить, хто, кому і в якому порядку буде відшкодовувати нанесені збитки. Чи буде Жиров продовжувати відбувати покарання?

15 До начальника виправного центру звернулися засуджені Глось і Карпенко із проханням дозволити їм виїзд за межі виправного центру строком на 12 діб (у відпустку до родичів), посилаючись на те, що Глосю необхідно у цей час зареєструвати шлюб і підготуватися до весілля, а Карпенку необхідно зорати ділянку в 1 га і допомогти матері посадити картоплю.

Що відповідь начальник виправного центру? Назвіть підстави для короткострокового виїзду за межі виправного центру.

16. Кузема, засуджений до обмеження волі строком на чотири роки, звернувся до начальника виправного центру з проханням перевести його до виправної колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, яка розташована поруч із селом, звідки він родом, оскільки умови праці і проживання там такі ж самі, як і у виправному центрі.

Як має поступити начальник виправного центру? Які у Куземи є перспективи? Запропонуйте свої варіанти відповіді, спираючись на чинне законодавство.

17. Засуджений до чотирьох років обмеження волі Борщ у робочий час зловживав спиртними напоями, порушував громадський порядок, за що неодноразово був попереджений адміністрацією заводу, де працював. Одного разу, прийшовши на роботу в нетверезому стані, він вчинив бійку з засудженим Храмовим, зламав йому руку, розірвав одяг. Розуміючи, що за такі дії йому треба буде відповідати, він утік із виправного центру і був затриманий органами Національної поліції лише через два місяці. На момент затримання Борщ відбув 6 місяців строку покарання.

Які заходи можуть бути застосовані до Борща ?

18. Зайченка було засуджено за ст. 197 КК України до штрафу в розмірі 850 грн. У місячний термін після набрання вироком законної сили штраф засудженим так і не було сплачено. В зв'язку з цим судом було видано і направлено до виконання виконавчий лист. На виклик до уповноваженого органу з питань пробації засуджений Зайченко не з'явився, проте по телефону повідомив, що працює на підприємстві. На підставі повідомлення засудженого працівник уповноваженого органу з питань пробації направив виконавчий лист до бухгалтерії підприємства для звернення стягнення на заробітну плату боржника.

Чи правильними були дії працівника уповноваженого органу з питань пробації?

19. Роговцева було засуджено за незаконне полювання до штрафу в розмірі 3400 грн. Під час примусового виконання працівникові уповноваженого органу з питань пробації стало відомо, що внаслідок тяжкої хвороби засуджений не має можливості сплатити штраф. У зв'язку з цим працівник уповноваженого органу з питань пробації вніс подання до суду про заміну несплаченої суми штрафу покаранням у виді громадських або виправних робіт.

Як повинен у цьому випадку діяти суд?

20. Райну було засуджено до штрафу в розмірі 10000 грн. В процесі примусового виконання штрафу стало відомо, що Райна звільнився з попереднього місця роботи, майно, на яке може бути накладено стягнення у нього відсутнє, про що було складено відповідний акт. На пропозицію працівника уповноваженого органу з питань пробації з'явитися до районного сектору з питань пробації та повідомити про нове місце роботи засуджений відмовився.

Що в цьому випадку повинен вчинити працівник уповноваженого органу з питань пробації?

21. Блінову було засуджено до штрафу в розмірі 8500 грн. У місячний термін після набрання вироком законної сили штраф засудженою так і не був сплачений. У процесі виконавчого провадження було встановлено, що внаслідок стихійного лиха майну засудженої були спричинені значні збитки. Крім того, на утриманні засудженої двоє неповнолітніх дітей. Засуджена звернулася до працівника уповноваженого органу з питань пробації з клопотанням про відстрочку виконання вироку на п'ять років.

Якими мають бути дії працівника уповноваженого органу з питань пробації?

22. Сидорова було засуджено до штрафу в розмірі 10000 грн. У місячний термін після набрання вироком законної сили засуджений так і не сплатив штраф. У процесі виконавчого провадження працівником уповноваженого органу з питань пробації було накладено арешт на будинок засудженого. Проте і після накладення арешту на будинок штраф так і не було сплачено. В

зв'язку з цим працівник уповноваженого органу з питань пробації розпочав реалізацію будинку засудженого.

Чи правомірні дії працівника уповноваженого органу з питань пробації?

23. Іконнікова було засуджено за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України до дванадцяти років позбавлення волі з конфіскацією майна. Після набрання вищою інстанцією законної сили до виконання було надіслано виконавчий лист, копію протоколу опису майна та копію вироку. В копії протоколу опису майна зазначалось, що для забезпечення можливої конфіскації майна в було накладено арешт на побутову техніку, що належала засудженому. Зберігачем майна було призначено дружину засудженого. Під час перевірки наявності майна, зазначеного в опису, державний виконавець з'ясував, що зазначене майно відсутнє, інше майно, що підлягає конфіскації, виявити не вдалося.

Якими мають бути дії державного виконавця?

24. Кущову була засуджено до десяти років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. Під час досудового слідства опис майна засудженої не проводився. В процесі виконавчого провадження державному виконавцю стало відомо, що засуджена є одним із засновників товариства з обмеженою відповідальністю. В зв'язку з цим державний виконавець звернувся до директора цього підприємства з листом про необхідність виділення і передачі майна, що припадає на частку засудженої, до відділу державної виконавчої служби України.

Чи правомірні дії державного виконавця?

25. Лашенка було засуджено за ч. 5 ст. 185 КК України до семи років позбавлення волі з конфіскацією майна. Під час досудового слідства опис майна засудженого не проводився. Під час виконавчого провадження майно засудженого, яке може бути арештовано, виявити не вдалося, про що було складено відповідний акт. Виконавчий лист з актом про неможливість стягнення державним виконавцем було повернуто до суду. Через місяць під час іншого виконавчого провадження виявилось неконфісковане майно засудженого, набуте ним до винесення вироку.

Чи має право державний виконавець здійснювати виконавчі дії, спрямовані на конфіскацію цього майна, якщо виконавче провадження по конфіскації вже закрито?

26. Риндюк було засуджено за ч. 4 ст. 190 КК України до п'яти років позбавлення волі з конфіскацією майна. Під час виконавчого провадження державним виконавцем було описано шубу, яка належала засудженій, вартістю 5000 грн. Представник засудженої звернувся до суду зі скаргою на дії державного виконавця, мотивуючи це тим, що одяг засудженого належить до майна, на яке не може бути накладено стягнення за виконавчими документами.

Яке рішення повинен прийняти суд?

27. Кускова було засуджено за ч. 3 ст. 212 КК України до семи років позбавлення волі з конфіскацією майна. Під час виконавчого провадження було накладено арешт на майно засудженого. Проте під час передачі майна фінансовим органам державному виконавцю стало відомо, що засуджений помер у місцях позбавлення волі.

Чи має право державний виконавець продовжувати здійснювати дії, направлені на конфіскацію майна?

28. Луценко засуджено за ч. 1 ст. 140 КК України до позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з наданням медичних послуг, строком на чотири роки. Після набрання вироком законної сили, суд надіслав копію вироку разом з розпорядженням про його виконання до уповноваженого органу з питань пробації.

Які першочергові дії на виконання вироку повинен здійснити працівник уповноваженого органу з питань пробації?

29. Сініцина було засуджено за ч. 1 ст. 212 КК України до позбавлення права займатися підприємницькою діяльністю строком на три роки.

Які органи та яким чином повинні здійснювати контроль за діяльністю засудженого?

30. Годзюра було засуджено за ч. 2 ст. 191 КК України до чотирьох років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з розпорядженням майном, строком на три роки.

Як після відбування основного покарання адміністрація кримінально-виконавчої установи повинна забезпечити подальше виконання додаткового покарання?

31. Паршикова було засуджено за ч. 2 ст. 139 КК України на три роки позбавлення волі з позбавленням права займатися діяльністю, пов'язаною з наданням медичних послуг, строком на три роки. Під час відбування основного покарання адміністрація кримінально-виконавчої установи призначила Паршикова на посаду помічника лікаря в лікувальному закладі кримінально-виконавчої установи.

Чи правомірні дії адміністрації кримінально-виконавчої установи?

32. Діденка було засуджено за ч. 1 ст. 286 КК України до штрафу в розмірі 2000 грн. з позбавленням права керування транспортним засобом строком на два роки. Під час виконання додаткового покарання від органів Національної поліції надійшла довідка про порушення Діденком заборони керування транспортним засобом.

Як повинен діяти уповноважений орган з питань пробації після отримання письмової довідки про порушення засудженим вимог вироку?

33. Юрченко було засуджено за ч. 1 ст. 172 КК України до позбавлення права обіймати посади, пов'язані з вчиненням організаційно-розпорядчих обов'язків, строком на два роки. Під час відвідування підприємства, на якому працює Юрченко, працівник уповноваженого органу з питань пробації з'ясував, що Юрченко продовжує обіймати посаду, у зв'язку з якою ним було вчинено злочин.

Яким чином працівник уповноваженого органу з питань пробації повинен відреагувати на порушення вимог вироку?

34. Копитова та Аніщенко було засуджено за ст. 251 КК України. Копитову було призначено покарання у виді позбавлення волі строком на три роки з позбавленням права займатися діяльністю, пов'язаною з наданням ветеринарних послуг, строком на два роки; Аніщенку було призначено покарання у виді позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з наданням ветеринарних послуг, строком на три роки. Після відбування Копитовим двох років позбавлення волі його було умовно-достроково звільнено судом від відбування позбавлення волі та позбавлення права

займатися діяльністю, пов'язаною з наданням ветеринарних послуг. Аніщенко також було умовно-достроково звільнено судом від відбування покарання у виді позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з наданням ветеринарних послуг.

Чи правомірні дії суду?

35. Зіпунова було засуджено за ч. 1 ст. 273 КК України до двох років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з забезпеченням безпеки на вибухонебезпечних підприємствах та у вибухонебезпечних цехах, строком на три роки. Після відбування основного покарання засудженого було взято на облік уповноваженим органом з питань пробації. Строк відбування основного покарання було зараховано до строку відбування позбавлення права обіймати посади, пов'язані з забезпеченням безпеки на вибухонебезпечних підприємствах та у вибухонебезпечних цехах.

Чи правомірно в цьому випадку зарахування строку відбування позбавлення волі до строку додаткового покарання?

36. Баранова було засуджено за ст. 287 КК України до штрафу в розмірі 8500 грн. з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з відповідальністю за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів, строком на два роки. Уповноважений орган з питань пробації направив адміністрації підприємства, де працює Баранов, копію вироку суду та інші необхідні документи.

Які дії на виконання вимог вироку повинна здійснити адміністрація підприємства?

37. Пургіна було засуджено за ч. 1 ст. 323 КК України до позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з виховною роботою неповнолітніх, строком на два роки. Після того, як засудженого було взято на облік, він не з'явився на виклик до уповноваженого органу з питань пробації.

Яким чином у даному випадку повинен діяти уповноважений орган з питань пробації?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Громадські роботи повнолітніми особами виконуються не більш, як:

- 1) 2 години на день;
- 2) 3 години на день;

- 3) 4 години на день;
- 4) 5 годин на день;
- 5) 10 годин на день.

2. Стосовно особи, засудженої до виправних робіт, яка стала непрацездатною після постановлення вироку суду, уповноважений орган з питань пробації вносить подання до суду про заміну виправних робіт:

- 1) штрафом;
- 2) позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- 3) громадськими роботами;
- 4) арештом;
- 5) обмеженням волі.

3. Громадські роботи неповнолітніми особами виконуються не більш, як:

- 1) 1 годину на день;
- 2) 2 години на день;
- 3) 3 години на день;
- 4) 4 години на день;
- 5) 6 годин на день.

4. Засудженим до обмеження волі дозволяється:

- 1) придбавати вогнепальну зброю;
- 2) зберігати холодну зброю;
- 3) вживати пиво;
- 4) мати при собі гроші та цінні речі;
- 5) пересуватись територією житлової зони в час, відведений для сну.

5. Як основне покарання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене на строк:

- 1) від 6 місяців до 2 років;
- 2) від 1 до 3 років;
- 3) від 2 до 5 років;
- 4) від 3 до 6 років;
- 5) від 2 до 10 років.

6. Час відбування засудженим покарання у виді виправних робіт:

- 1) зараховується в загальний стаж роботи;
- 2) не зараховується в загальний стаж роботи;
- 3) зараховується в загальний стаж роботи за умови сумлінного ставлення до праці під час відбування покарання;
- 4) зараховується половина строку;
- 5) зараховується третина строку.

7. Засудженому до громадських робіт забороняється без дозволу уповноваженого органу з питань пробації виїжджати за межі:

- 1) населеного пункту;
- 2) району;
- 3) області;
- 4) України;
- 5) таку заборону не встановлено.

8. Засуджений зобов'язаний сплатити штраф після набрання вироком суду законної сили у строк:

- 1) 3 дні;
- 2) 10 днів;
- 3) 2 тижні;
- 4) 1 місяць;
- 5) 2 місяці.

9. Із суми грошового забезпечення засудженого до виправних робіт провадиться відрахування у розмірі:

- 1) до 10 %;
- 2) від 5% до 15 %;
- 3) від 15 % до 25 %;
- 4) від 10 % до 20 %;
- 5) від 10 до 40 %.

10. Не є ухиленням засудженого від відбування покарання у виді виправних робіт:

- 1) невиконання встановлених обов'язків;
- 2) порушення порядку та умов відбування покарання;

- 3) вчинення проступку, за який його було притягнуто до адміністративної відповідальності;
- 4) поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння;
- 5) допущення протягом місяця 1 прогулу або порушення трудової дисципліни.

11. Покарання у виді обмеження волі встановлюється на строк:

- 1) від 6 місяців до 2 років;
- 2) від 1 до 5 років;
- 3) від 2 до 5 років;
- 4) від 3 до 6 років;
- 5) від 1 до 10 років.

12. Засуджені у виправних центрах мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі:

- 1) до 90 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) до 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) до 110 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) до 120 % мінімального розміру заробітної плати.
- 5) користуватись грішми без обмеження.

13. Якщо засуджений до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю ухиляється від відбування покарання, він притягується до:

- 1) адміністративної відповідальності;
- 2) цивільної відповідальності;
- 3) дисциплінарної відповідальності;
- 4) кримінальної відповідальності;
- 5) відбувається заміна покарання на інший, більш тяжкий вид покарання.

14. Покарання у виді виправних робіт відбувається :

- 1) на підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності за місцем роботи засудженого;
- 2) на підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності не за місцем роботи засудженого;

- 3) в спеціалізованих виправно-трудовах установах;
- 4) в виправних центрах;
- 5) в арештних будинках.

15. Якщо засуджений до штрафу ухиляється від його сплати, він притягується до:

- 1) адміністративної відповідальності;
- 2) цивільної відповідальності;
- 3) дисциплінарної відповідальності;
- 4) кримінальної відповідальності;
- 5) відбувається заміна покарання на інший, більш тяжкий вид покарання.

16. Покарання у виді конфіскації майна виконує:

- 1) помічник прокурора;
- 2) дільничний офіцер поліції;
- 3) уповноважений орган з питань пробації;
- 4) суд, який постановив вирок;
- 5) державна виконавча служба.

17. Протягом якого часу усі новоприбулі до виправного центру засуджені тримаються в окремих приміщеннях для виявлення інфекційних та інших захворювань, а також для первинного психолого-педагогічного та іншого вивчення:

- 1) протягом 3 діб;
- 2) протягом 7 діб;
- 3) протягом 14 діб;
- 4) протягом 21 доби;
- 5) чинним КВК не визначено відповідного строку.

18. Засудженим до обмеження волі забороняється:

- 1) займатися сільським господарством;
- 2) придбавати транспортні засоби і користуватися ними;
- 3) пересуватися без строю, не носити розпізнавальні нагрудні знаки, носити цивільний одяг;
- 4) мати при собі гроші та цінні речі, користуватися грошми без обмеження;

5) мешкати в разі наявності сім'ї з дозволу адміністрації в особистих будинках або приватних квартирах у межах населеного пункту за місцем дислокації установи.

19. Як додаткове покарання позбавлення права обіймати певні посади або займатися повною діяльністю може бути призначене на строк:

- 1) від 6 місяців до 2 років;
- 2) від 1 до 3 років;
- 3) від 2 до 5 років;
- 4) від 3 до 6 років;
- 5) від 5 до 10 років.

20. Максимально допустимий строк, на який може суд розстрочити виконання покарання у виді штрафу :

- 1) до 3 років;
- 2) до 2 років;
- 3) до 1 року;
- 4) до 6 місяців;
- 5) обмежень щодо розстрочки не встановлено.

21. Покарання у виді громадських робіт встановлюється на строк:

- 1) від 30 до 240 годин;
- 2) від 60 до 240 годин;
- 3) від 90 до 240 годин;
- 4) від 100 до 240 годин;
- 5) від 60 до 300 годин.

22. Стосовно особи, засудженої до виправних робіт, яка досягла пенсійного віку, уповноважений орган з питань пробації вносить подання до суду про:

- 1) заміну виправних робіт штрафом;
- 2) часткову конфіскацію майна;
- 3) заміну виправних робіт громадськими роботами;
- 4) заміну виправних робіт арештом;
- 5) звільнення особи від відбування покарання.

23. Особа, засуджена до обмеження волі після одержання припису про виїзд до місця відбування покарання зобов'язана виїхати до вказаного місця не пізніше:

- 1) 12 годин;
- 2) 1 доби;
- 3) 3 діб;
- 4) 5 діб;
- 5) 7 діб.

24. Чи може бути застосована конфіскація майна до неповнолітніх засуджених:

- 1) так, може;
- 2) так, може, але за наявності у неповнолітнього майна яке йому належить на праві приватної власності;
- 3) ні, не може;
- 4) може, але лише за згоди батьків чи опікунів для погашення позовних вимог потерпілих від злочину;
- 5) у залежності від ступеня тяжкості вчиненого засудженим злочину.

25. До особи, засудженої до обмеження волі, можна вжити такий захід стягнення, як поміщення в дисциплінарний ізолятор строком до:

- 1) 1 доби;
- 2) 3 діб;
- 3) 5 діб;
- 4) 7 діб;
- 5) 10 діб.

Методичні поради до вивчення теми:

Курсанту (слухачеві) слід мати на увазі, що під **системою альтернативних покарань** прийнято розуміти встановлений кримінальним законом і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, не пов'язаних з ізоляцією засуджених від суспільства, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості. До покарань, **не пов'язаних із позбавленням волі, належать** штраф (ст. 53 КК України), позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу (ст. 54 КК України), позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю

(ст. 55 КК України), громадські роботи (ст. 56 КК України), виправні роботи (ст. 57 КК України), конфіскація майна (ст. 59 КК України), обмеження волі (ст. 61 КК України).

Курсантам (слухачам) необхідно з'ясувати, що існує декілька варіантів **класифікації альтернативних покарань**, залежно від того, яка саме ознака лежить в основі розподілу альтернативних покарань за видами. Так, за **характером** позбавлень, що спричиняються засудженому, виділяються альтернативні покарання, що пов'язані: з обмеженням волі; здебільшого з негативними матеріальними наслідками; головним чином, з моральним впливом на засудженого; з обмеженням деяких інших прав засудженого. За **можливістю визначення строку** альтернативні покарання бувають довгострокові і разові, за колом засуджених, до яких вони можуть застосовуватись — **загальні та спеціальні**.

Вивчення порядку і умов виконання альтернативних покарань необхідно розпочати з усвідомлення змісту розділу X КК України та розділу II КВК України. Водночас курсантам необхідно проаналізувати зміст ряду інших нормативно-правових актів, насамперед Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затвердженою наказом ДДУ з ПВП, МВС України від 19 грудня 2003 р. та Інструкції з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі, затвердженої наказом ДДУ з ПВП від 16 лютого 2005 р.

Відповідно до ст. 53 КК України **штраф** як кримінальне покарання є грошовим стягненням, що накладається судом у випадках і в межах, встановлених в Особливій частині КК України, і може призначатися як основне або як додаткове покарання. Важливо знати, що порядок і умови виконання штрафу визначені в Главі 5 КВК України. Слід пригадати: межі штрафу, якими видами покарань можлива його заміна у випадку неможливості сплати, що є підставою виконання штрафу і які для цього встановлені строки, випадки відстрочки або розстрочки виконання цього покарання, як і ким проводиться стягнення на майно засудженого, а також на заробітну плату чи інший заробіток, пенсію або стипендію засудженого, порядок опису та реалізації майна а також можливі негативні наслідки для засудженого в разі злісного ухилення від сплати штрафу.

Так, розмір штрафу визначається не в конкретних сумах, а в певній кількості НМДГ. Мінімальний розмір штрафу становить 30 а максимальний – 50000 НМДГ, якщо статтями Особливої частини КК України не передбачено

більш високий розмір штрафу. За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі НМДГ, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України.

При вивченні порядку і умов виконання покарання у виді **позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу** треба згадати, що це додатковий вид покарання при якому особа, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас і вчиняє тяжкий або особливо тяжкий злочин, тим самим ганьбить це звання, може бути позбавлена цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу за вироком суду. При цьому слід мати на увазі, що кримінальний закон не передбачає право суду позбавляти засудженого наукових ступенів і звань, а також почесних звань і державних нагород.

Для того, щоб правильно зрозуміти даний вид покарання необхідно звернутися до нормативно-правових актів, що регламентують присвоєння відповідних звань, рангів, чинів, класів у різних відомствах, службах виконавчої і судової влади, органах прокуратури. Наприклад, відповідно до ст.80 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. **спеціальні звання** поліцейських поділяються на групи: молодший склад (рядовий поліції, капрал поліції, сержант поліції, старший сержант поліції); середній склад (молодший лейтенант поліції, лейтенант поліції, старший лейтенант поліції, капітан поліції, майор поліції, підполковник поліції, полковник поліції); вищий склад (генерал поліції третього рангу, генерал поліції другого рангу, генерал поліції першого рангу). А в органах прокуратури України встановлені **класні чини** – ступені службового становища. Присвоєння класного чину провадиться в послідовному порядку з урахуванням ділових і особистих якостей працівника відповідно до посади, яку він займає, та стажу роботи. Встановлюється 10 класних чинів працівників органів прокуратури: державний радник юстиції України; державний радник юстиції 1 класу; державний радник юстиції 2 класу; державний радник юстиції 3 класу; старший радник юстиції; радник юстиції; молодший радник юстиції; юрист 1 класу; юрист 2 класу; юрист 3 класу (п.2, 3 «Положення про класні чини працівників органів прокуратури України» від 6 листопада 1991 р.).

Важливим є уявлення того, що покарання у виді **позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю** полягає в забороні засудженому займатися тією діяльністю, у зв'язку з якою ним було скоєно злочин або у звільненні його на вказаний судом строк від посади, яку він займав під час скоєння злочину, і забороні йому обіймати такі само посади в інших установах, організаціях, на підприємствах. Курсант (слухач) повинен знати, на які строки може бути призначене це покарання як основне або додаткове, як обчислюються ці строки, яку відповідальність несуть особи, винні в невиконанні вироку суду. Так, зокрема, як основний, даний вид покарання може бути призначений на строк від 2 до 5 років, а як додатковий – на строк від 1 до 3 років. Курсант (слухач) має знати порядок дій адміністрації підприємства або установи з виконання цього покарання, а також особливості контролю за цим процесом з боку кримінально-виконавчої інспекції і органів внутрішніх справ. Порядок і умови виконання цього виду покарання регламентовано у Главі 7 КВК України та Розділі I «Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань» від 19 грудня 2003 р.

Відповідно до ст. 56 КК України **громадські роботи** полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи або навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид, місце і час виконання яких визначають органи місцевого самоврядування. Курсантам (слухачам) слід засвоїти строки громадських робіт, порядок їх обчислення, категорії громадян, яким це покарання не призначається, обов'язки підприємства, установи, організації, де працює засуджений до громадських робіт, організацію контролю за виконанням цього покарання з боку кримінально-виконавчої інспекції, а також особливості відповідальності за ухилення засудженого від відбування покарання у вигляді громадських робіт. Так, зокрема, громадські роботи встановлюються на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин та виконуються не більш як чотири години на день, а неповнолітніми - дві години на день, але не менше двадцяти п'яти годин на місяць. Необхідно зазначити, що звільнення осіб, засуджених до громадських робіт, від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України), умовно-дострокове їх звільнення від покарання (ст. 81 КК України), а також заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням (ст. 82 КК України) неможливі. Порядок і умови виконання цього виду покарання регламентовано у Главі 8 КВК України та Розділі II «Інструкції про порядок

виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань» від 19 грудня 2003 р.

Виправні роботи – це один із видів основних покарань, що обмежує право засудженого на зміну місця роботи, просування по службі, позбавляє частини заробітної плати. Встановлюється на строк від 6 місяців до 2 років і відбувається за місцем роботи засудженого. Із суми заробітку засудженого провадиться відрахування в доход держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 %. Порядок і умови виконання цього виду покарання регламентовано у Главі 9 КВК України та Розділі III «Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань» від 19 грудня 2003 р.

Покарання у виді **конфіскації майна** полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього майна або його частини, що є особистою власністю осудженого. Конфіскація майна може призначатися за тяжкі і особливо тяжкі корисливі злочини лише як додаткове покарання і тільки у випадках, прямо передбачених у санкції статті, за якою кваліфіковані діяння засудженого. Курсантам необхідно знати, що виконання цього покарання здійснюється державною виконавчою службою районних (міських) управлінь юстиції за місцем перебування майна на підставі Глави 11 КВК України та Законів України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 р. і «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02 червня 2016 р., Порядком реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів, затвердженому наказом Міністерства юстиції України від 22 грудня 2015 р. № 2710/5, а також переліком майна на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами, який є додатком до Закону України «Про виконавче провадження».

Згідно зі ст. 61 КК України **обмеження волі** є видом основного, строкового виду покарання (воно може призначатися судом на строк від 1 до 5 років.), яке полягає в утриманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за ними нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. При вивченні цього виду покарання слід з'ясувати правові підстави і порядок направлення засуджених до виправних центрів, права, обов'язки та заборони засудженим до обмеження волі, організацію їх трудового і побутового забезпечення, заходи стягнень і заохочень, порядок проведення із засудженими виховної

роботи, а також особливості відповідальності за ухилення від відбування цього виду покарання. Порядок і умови виконання цього виду покарання регламентовано у Главі 13 КВК України та Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань від 29 грудня 2014 р.

Курсантам (слухачам) слід засвоїти особливості виконання альтернативних покарань стосовно **неповнолітніх**. При цьому слід мати на увазі, що щодо неповнолітніх можуть бути використані такі альтернативні позбавленню волі покарання, як:

- 1) штраф;
- 2) громадські роботи;
- 3) виправні роботи;
- 4) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

При вивченні цього питання слід звернути увагу на Конвенцію про права дитини від 20 листопада 1989 р., яка була ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. і Декларацію прав дитини від 20 листопада 1959 р.

Також курсантам (слухачам) слід розглянути поняття **пробації**, її мету, завдання, підстави та види, правовий статус персоналу органу пробації та суб'єктів пробації. При вивченні цього питання слід звернутись до Закону України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 р. № 160-VIII.

Особливу увагу при цьому слід приділити одному з видів пробації – **наглядовій пробації**, оскільки, відповідно до ст.10 вищевказаного Закону, це здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо засуджених до покарань не пов'язаних із позбавленням волі.

ТЕМА № 6**ПІДСТАВИ І ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ВЗЯТТЯ ПІД ВАРТУ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Правова природа, підстави і порядок застосування попереднього ув'язнення під варту.
2. Установи для попереднього ув'язнення.
3. Правове становище осіб, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення.
4. Режим у місцях попереднього ув'язнення.
5. Підстави та порядок звільнення осіб, що тримаються під вартою.
6. Завдання слідчих ізоляторів.
7. Підстави і порядок звільнення осіб, взятих під варту із СІЗО.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Під час перевірки дотримання законності в слідчому ізоляторі прокурором було встановлено, що в одній з камер, де утримувалися неповнолітні ув'язнені, також були поміщені обвинувачені Кущій та Ситник, яким відповідно виповнилось 20 та 23 роки. Начальник слідчого ізолятора пояснив, що за законом, як виняток, припускається в камері з неповнолітніми утримувати дорослих ув'язнених.

Яке рішення повинен прийняти прокурор у даному випадку?

2. У слідчий ізолятор міста Одеси прибув адвокат Антонов з метою зустрічі зі своїм підзахисним Козленко. Адміністрацією слідчого ізолятора адвокату в цьому було відмовлено на підставі статті 12 Закону "Про попереднє ув'язнення", оскільки він не мав на це дозволу слідчого, у провадженні якого знаходилася кримінальна справа.

Чи правильне таке рішення адміністрації слідчого ізолятора?

3. Степуру було засуджено за необережний злочин до двох років позбавлення волі і за його згодою він був залишений у слідчому ізоляторі для роботи по господарському обслуговуванню. Через місяць після початку відбування покарання засуджений Степура письмово звернувся до начальника слідчого ізолятора з проханням надати йому тривале побачення з престарілою матір'ю, мотивуючи тим, що до того, як його було залишено для подальшого відбування покарання в слідчому ізоляторі Регіональна комісія

визначила йому для відбування покарання виправну колонію мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання, режим якої передбачає можливість тривалих побачень з близькими родичами.

Яке рішення повинен прийняти начальник слідчого ізолятора?

4. Засуджений до трьох років позбавлення волі Орехов скоїв злочин під час відбування покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і був поміщений у грудні 2017 р. в слідчий ізолятор у якості запобіжного заходу. Під час перебування в слідчому ізоляторі Орехов у січні 2018 р. отримав передачу від своїх родичів і впродовж цього ж місяця на його ім'я надійшла ще одна передача. Адміністрація слідчого ізолятора відмовила в прийнятті останньої, мотивуючи тим, що протягом останнього року перебування у місцях позбавлення волі Орехов вже отримав шість посилок.

Чи є правомірною відмова адміністрації слідчого ізолятора?

5. Ув'язнений Раков звернувся зі скаргою до прокурора на дії адміністрації слідчого ізолятора, яка відмовила йому у побаченні зі своїм захисником на підставі того, що в даному слідчому ізоляторі в установленому порядку було застосовано режим особливих умов терміном тридцять діб. Метою побачення ув'язненого зі своїм адвокатом була підготовка до судового засідання, яке було призначене через три дні.

Яке рішення має прийняти прокурор?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Закон України “Про попереднє ув'язнення” було прийнято:

- 1) 20 грудня 1991р.;
- 2) 15 травня 1992р.;
- 3) 30 червня 1993р.;
- 4) 12 грудня 1994р.;
- 5) 18 січня 1995р.

2. Взятим під варту особам побачення може надаватися з дозволу:

- 1) уповноваженого органу з питань пробації;
- 2) слідчого;
- 3) прокурора;
- 4) адміністрації слідчого ізолятора;
- 5) Державної виконавчої служби.

3. Попереднє взяття під варту як запобіжний захід застосовується лише з санкції:

- 1) слідчого;
- 2) прокурора;
- 3) судді;
- 4) органу дізнання;
- 5) начальника слідчого ізолятора.

4. Установою для попереднього ув'язнення не може бути:

- 1) ізолятор тимчасового тримання;
- 2) слідчий ізолятор;
- 3) дисциплінарний ізолятор у виправній колонії;
- 4) гауптвахта;
- 5) арештний дім.

5. Особи, які тримаються під вартою, мають право на безперервний сон у нічний час тривалістю:

- 1) 5 годин;
- 2) 6 годин;
- 3) 7 годин;
- 4) 8 годин;
- 5) 9 годин.

6. Взяті під варту жінки вправі мати при собі дітей віком до:

- 1) 6 місяців;
- 2) 1 року;
- 3) 2 років;
- 4) 3 років;
- 5) 4 років.

7. Особи, узяті під варту, які злісно порушують вимоги режиму, можуть бути поміщені до карцера на строк до:

- 1) 3 діб;
- 2) 5 діб;
- 3) 7 діб;
- 4) 10 діб;
- 5) 15 діб.

8. У випадку масових безпорядків для осіб, що перебувають під вартою, може бути запроваджено:

- 1) посилений режим;
- 2) особливий режим;
- 3) суворий режим;
- 4) загальний режим;
- 5) спеціальний режим.

9. Слідчі ізолятори виконують функції:

- 1) виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування;
- 2) виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування;
- 3) виправних колоній мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання;
- 4) виправних центрів;
- 5) виправних колоній середнього рівня безпеки.

10. Слідчі ізолятори входять до структури:

- 1) Міністерства внутрішніх справ;
- 2) Генеральної прокуратури України;
- 3) Міністерства юстиції України;
- 4) Державної виконавчої служби;
- 5) Збройних сил України.

Методичні поради до вивчення теми:

Вивчення цієї теми варто починати зі з'ясування того, що **тримання під вартою** є однією з форм позбавлення волі і являє собою примусову ізоляцію громадянина у відповідності з кримінально-процесуальним законодавством (ст.183 КПК України) в спеціально призначених для цього установах. Воно носить тимчасовий характер і застосовується щодо обвинувачуваного, підсудного, підозрюваного у вчиненні злочину, за який може бути призначене покарання у виді позбавлення волі, а також засудженого, стосовно якого вирок не вступив у законну силу.

Тримання під вартою як *запобіжний захід* має процесуальний характер, тобто є засобом примушення людини. Від покарання у виді позбавлення волі тримання під вартою відрізняється метою, з якою воно призначене. Якщо позбавлення волі як захід покарання є не тільки карою за вчинений злочин, а й засобом виправлення засуджених, то взяття під варту застосовується для того, щоб обвинувачуваний не міг ухилитися від слідства і суду, перешкодити встановленню істини, вчинити новий злочин.

Курсанту (слухачеві) потрібно знати, що *взяття під варту застосовується до таких осіб*:

- 1) обвинувачуваного, тобто особи, стосовно якої винесена постанова про притягнення як обвинувачуваного у вчиненні злочину;
- 2) підсудного, тобто особи, яка притягнута до кримінальної відповідальності і передана суду;
- 3) підозрюваного у вчиненні злочину, стосовно якого має бути призначене покарання;
- 4) засудженого – до вступу вироку в законну силу.

Правові підстави та порядок обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою регламентовано у кримінально-процесуальному законодавстві України. Це, зокрема, ст.ст. 176, 177, 183 та 197 КПК України.

У кримінально-виконавчому законодавстві підстави і порядок виконання запобіжного заходу у виді тримання під вартою визначаються, зокрема, у Законі України “Про попереднє ув’язнення” від 30 червня 1993 р., Правилах внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України від 18 березня 2013 р., Правилах внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання ОВС України від 2 грудня 2008 р.

Відповідно до ст. 3 Закону України “Про попереднє ув’язнення”, попереднє взяття під варту як запобіжний захід застосовується лише судом. Тому *підставою для тримання під вартою* є вмотивоване рішення суду про обрання як запобіжного заходу взяття під варту, винесене відповідно до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України. Це рішення має бути прийняте тільки по кримінальному провадженню й виражене у певній кримінально-процесуальній формі: постанови, ухвали, вироку.

Згідно зі ст. 4 цього Закону, *установами для утримання осіб*, щодо яких обрано запобіжний захід – тримання під вартою, є слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України і Служби безпеки України, а також гауптвахти Військової служби правопорядку у Збройних

Силах України. В окремих випадках ці особи можуть перебувати в ізоляторах тимчасового утримання.

Також, необхідно засвоїти, що **порядок і умови тримання** осіб, взятих під варту, та нагляду за ними з метою забезпечення попереднього ув'язнення встановлюється Законом “Про попереднє ув'язнення” та іншими нормативними актами (наприклад, Правила внутрішнього розпорядку СІЗО ДКВСУ: затв. наказ. Мін. юст. України 18 березня 2013 р. № 460/5). Основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є ізоляція осіб, взятих під варту, постійний нагляд за ними, у передбачених випадках роздільне їх тримання.

Закон також називає і **засоби забезпечення режиму**: сувора ізоляція та нагляд; обшуки з метою вилучення предметів, які можуть бути використані для здійснення втечі з-під варти; утримання під охороною і наглядом у закритих приміщеннях (камерах); обмеження можливості вільного пересування і спілкування, суворий порядок листування, побачень з родичами та іншими особами, позбавлення негативного впливу з боку осіб, які раніше відбули покарання в місцях позбавлення волі або були притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення тяжких злочинів.

Слід знати, що особи, які утримуються в місцях тримання під вартою, мають обов'язки і права, встановлені законодавством для громадян України з обмеженнями, що передбачені Законом України “Про попереднє ув'язнення” і випливають з режиму утримання під вартою. Правове становище іноземних громадян і осіб без громадянства, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, визначається законодавством України. Не допускається надання будь-яких пільг або переваг особам у місцях попереднього ув'язнення залежно від їх расової, національної приналежності, ставлення до релігії, майнового стану, політичних поглядів і минулих заслуг.

Під вартою у 12 діючих слідчих ізоляторах та 17 установах виконання покарань з функцією СІЗО (вчорашніх СІЗО) станом на 1 січня 2018 р. трималося 17 587 осіб (16368 осіб рік тому), в тому числі 958 жінок (924 жінки рік тому) та 133 неповнолітніх (159 осіб). Отже за рік число осіб, які тримаються під вартою, зросло на 1219 осіб (у попередній рік зменшилось на 247 осіб), або на +7,45% (- 1,5%).

У 2017 році не потрапили з СІЗО до установ виконання покарань та були звільнені з них 2 745 осіб (минулого року – 8 365 осіб),

Серед головних причин, з яких особи звільнялися з СІЗО впродовж 2017 року – зміна запобіжного заходу на більш м'який – 1251 особа (3 666

осіб), призначення покарання у вигляді позбавлення волі, але на відносно короткий термін – як правило, такий, який утримувана особа вже відбула, перебуваючи у СІЗО – 572 особи (2602 особи), а також призначення їм покарань, не пов'язаних з позбавленням волі – 381 особа (рік тому – 1347 осіб), у зв'язку з припиненням справ судами та за виправдувальними вироками – 11 осіб (77 осіб).

ТЕМА № 7**ПОРЯДОК І УМОВИ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ У ВИДІ
ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА
ПЕВНИЙ СТРОК ТА АРЕШТУ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Класифікація осіб, засуджених до позбавлення волі.
2. Розподіл засуджених за видами установ виконання покарань.
3. Режим в установах виконання покарань: поняття, функції, вимоги і засоби забезпечення.
4. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань.
5. Позбавлення волі: негативні соціальні та психологічні наслідки.
6. Права людини і проблема позбавлення волі.
7. Основні напрямки поліпшення діяльності установ по виконанню покарань.
8. Рецидивна злочинність та ефективність покарання у вигляді позбавлення волі.
9. Реалізація принципу рівноправності засуджених до позбавлення волі в кримінально-виконавчому законодавстві України.
10. Проблеми теорії і практики удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України.
11. Проблеми ефективності впливу правообмежень, що передбачені режимом відбування покарання в місцях позбавлення волі.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Василюка було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК України до восьми років позбавлення волі. Комісією слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії він був направлений до виправної колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. Один із членів Комісії не погодився з таким рішенням на підставі того, що згідно зі ст. 12 КК України цей злочин є тяжким, Василюк вчинив його у стані сп'яніння, це спричинило тяжкі наслідки (смерть потерпілого, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень іншим особам), тому він повинен відбувати покарання у виправній колонії максимального рівня безпеки.

Дайте правову оцінку названій ситуації і визначте Василюку рівень безпеки виправної колонії, мотивуючі своє рішення.

2. Сірого було засуджено до трьох років позбавлення волі за хуліганство згідно з ч. 4 ст. 296 КК України. За рішенням Комісії слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії він був направлений у колонію мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання. Через тиждень після його прибуття до колонії виявилось, що раніше, десять років тому, Сірий відбував покарання за такий самий злочин, крім того, коли він був неповнолітнім, його було засуджено за крадіжку до одного року позбавлення волі.

Як слід вчинити у цьому випадку? У колонії якого рівня безпеки Сірий буде відбувати покарання?

3. Під час приймання засуджених до колонії середнього рівня безпеки начальник відділення по контролю за виконанням судових рішень за матеріалами особової справи встановив, що у колонію прибув Мухін, засуджений за ст. 115 КК України до 12 років позбавлення волі. Раніше він двічі був засуджений, в тому числі й за злочин, вчинений під час відбування покарання. Судимість за всі попередні злочини не була погашеною або знятою.

У виправній колонії якого рівня безпеки може відбувати покарання засуджений Мухін ?

4. Рогова, засудженого за хуліганство до шести років позбавлення волі, Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії направила до виправної колонії максимального рівня безпеки, мотивуючи прийняте рішення тим, що під час попереднього ув'язнення, перебуваючи у слідчому ізоляторі, він грав у карти, вчиняв сварки та бійки, не підкорявся вимогам адміністрації, за що тричі був поміщений у карцер.

Чи обгрунтовані мотиви прийнятого Комісією рішення? У якій виправній колонії повинен відбувати покарання Рогов ?

5. Ярцев був засуджений вперше за умисне вбивство до 12 років позбавлення волі.

У виправній колонії якого рівня безпеки повинен відбувати покарання Ярцев?

6. У період відбування покарання у виді позбавлення волі в колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання Бодня був засуджений за ч. 2 ст. 270 КК України до восьми років позбавлення волі. Комісія з питань розподілу направила Бодню у виправну колонію середнього рівня безпеки.

Чи правильно визначено Бодні рівень безпеки виправної колонії?

7. За ч. 1 ст. 111 КК України Москаленко був засуджений до 14 років позбавлення волі. Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії визначила йому для відбування покарання установу виконання покарань максимального рівня безпеки у м. Житомирі. Під час приймання до цієї установи виявилось, що там немає вільних місць. Начальник установи у Житомирі зателефонував до такої ж установи у Вінниці й домовився, щоб Москаленка відвезли туди, оскільки там є вільні місця.

Визначіть, чи правомірні дії начальника установи? В якому порядку повинні вирішуватися такі проблеми?

8. За незаконний аборт (ч. 2 ст. 134 КК України) Пашина була засуджена до п'яти років позбавлення волі. Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії направила її для відбування покарання у виправну колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Чи правильно визначений рівень безпеки виправної колонії?

9. На засіданні Комісії слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії було встановлено, що Дронов, засуджений за ч.2 ст.121 КК України до дев'яти років позбавлення волі, кілька років тому вчинив крадіжку і був засуджений до двох років позбавлення волі, але в колонії покарання не відбував, оскільки за його бажанням і власною заявою він був залишений у слідчому ізоляторі для виконання робіт по господарському обслуговуванню цієї установи. Через рік Дронов був умовно-достроково звільнений за зразкове ставлення до праці.

Який рівень безпеки виправної колонії буде визначено Дронову?

10. У 2001 р. Козлов був засуджений до покарання у виді виправних робіт на строк два роки. Через рік за систематичне і злісне ухилення від відбування цього покарання він був направлений у виправно-трудова колонію загального режиму на невідбутий строк. У 2017 р. Козлов за умисне вбивство був засуджений до десяти років позбавлення волі.

Визначте рівень безпеки виправної колонії, в якій повинен відбувати покарання Козлов. Чи може він вважатися особою, яка раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі? Дайте відповідь з посиланням на закон.

11. У 2017 р. за умисне вбивство свого чоловіка Лосєву було засуджено до 12 років позбавлення волі. Визначаючи їй рівень безпеки виправної колонії, Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії встановила, що Лосєва раніше чотири рази відбувала покарання у виді позбавлення волі. Приймаючи до уваги особу засудженої, „послуговий список” її злочинної діяльності, Комісія вирішила так: перші п'ять років вона буде відбувати покарання у виправній колонії максимального рівня безпеки, наступні п'ять - в установі середнього рівня безпеки, а останні два - у виправній колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, заборонивши при цьому застосовувати до неї умовно-дострокового звільнення і звернення з проханням про помилування.

Ваша думка щодо законності і правильності прийнятого рішення? В яких установах відбувають жінки призначене покарання у виді позбавлення волі?

12. В одній з кримінально-виконавчих установ через обмежені технічні можливості засуджені не змогли скористатися послугами телефонного зв'язку. На прохання засуджених голова ради колективу звернувся до начальника кримінально-виконавчої установи з пропозицією замінити невикористані телефонні переговори побаченнями.

Чи можлива така заміна?

13. Після відбування одного місяця покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки засуджена Шогіна звернулася з проханням до адміністрації надати їй одне тривале побачення з чоловіком та дітьми, які вже прибули на короткострокове побачення.

Яке рішення може прийняти адміністрація?

14. Засуджений Гарькавий, що вже відбув половину строку покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і який не допустив за цей строк порушень режиму, постійно виконував норми виробітку, звернувся з проханням до адміністрації кримінально-виконавчої установи дозволити йому щомісяця витратити кошти на придбання продуктів харчування і предметів першої необхідності без обмеження їх кількості.

Чи може адміністрація дати такий дозвіл?

15. Засуджений Котов, що відбував покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки, звернувся зі скаргою до прокурора на дії начальника виправної колонії, який не дозволив йому короткочасний виїзд за межі місця позбавлення волі у зв'язку зі смертю матері.

Чи обґрунтована скарга засудженого?

16. Засуджена Мусіна по прибутті у колонію відмовилася носити одяг єдиного зразка, мотивуючи свою відмову тим, що хоча одяг є елементом режиму, але, на її погляд, форма одягу, визначена Державною кримінально-виконавчою службою України, нівелює її особистість і принижує почуття людської гідності. Режим же за КВК України має сприяти усвідомленню засудженими людської гідності.

Яким має бути рішення начальника колонії?

17. Відбуваючи покарання за частиною 2 ст. 361 КК України, Носков звернувся до адміністрації колонії з проханням надати йому інформацію про порядок роботи, програмне забезпечення і технічні характеристики аудіовізуальних і електронних засобів охорони й нагляду.

Якою має бути відповідь адміністрації колонії?

18. За графіком, відділення соціально-психологічної служби, у якому відбував покарання засуджений Володін, інвалід 1-ї групи, відвідувало ларьок на території колонії двічі на місяць. На початку місяця Володін придбав у ларьку на гроші, одержані за переказом, продукти харчування і предмети першої потреби на суму мінімального розміру заробітної плати. Під час другого відвідування магазину Володін планував придбати продукти харчування та предмети першої потреби за рахунок пенсії, а також на суму мінімального розміру заробітної плати.

Чи є можливість у інваліда 1-ї групи при кожному відвідуванні магазину колонії придбавати продукти харчування і предмети першої потреби на суму мінімального розміру заробітної плати?

19. У колонію середнього рівня безпеки для відбування покарання було направлено 40 чоловіків, засуджених до довічного позбавлення волі. Адміністрація розмістила їх у звичайних житлових приміщеннях у дільниці посиленого контролю, де був установлений режим, передбачений для тримання засуджених у виправній колонії максимального рівня безпеки.

Чи відповідають чинному законодавству визначення виду колонії та умови відбування покарання?

20. Засуджений за п.12 ч. 2 ст. 115 КК України Лузгін після відбуття чверті строку покарання у приміщенні камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки був переведений у колонію середнього рівня безпеки. Про це стало відомо засудженому за цей же злочин Тюріну, який відбував покарання у звичайному жиллому приміщенні колонії максимального рівня безпеки, і він звернувся до адміністрації колонії з проханням теж перевести його у колонію середнього рівня безпеки.

Чи є відповідні умови для такого переведення?

21. Засуджений Дулов із дільниці карантину, діагностики і розподілу був направлений для відбування покарання в дільницю посиленого контролю. Після відбуття однієї четвертої строку покарання він звернувся до начальника колонії з проханням змінити йому умови тримання й перевести у дільницю соціальної реабілітації.

Якою має бути відповідь начальника колонії?

22. Адміністрація колонії середнього рівня безпеки звернулася до Комісії слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії з клопотанням про переведення Лопатіна у колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. З матеріалів справи видно, що Лопатіна було засуджено за ст. 257 КК України до восьми років позбавлення волі, з яких він вже відбув два роки. Протягом усього строку відбування покарання Лопатін неодноразово заохочувався адміністрацією

виправної колонії, сумлінно виконував свої обов'язки, чесно працював, а все це дозволяє стверджувати, що засуджений стає на шлях виправлення.

Яке рішення має прийняти Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії?

23. Засуджений Радченко, що мав венеричне захворювання і відбував покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, був представлений адміністрацією до переведення у виправну колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Чи немає перешкод для такого переведення?

24. Засуджена до п'яти років позбавлення волі Діденко після відбування двох років визначеного строку покарання допустила порушення режиму. За це постановою заступника начальника колонії до засудженої було застосовано стягнення у виді дисциплінарного штрафу, що у сумі дорівнював трьом мінімальним розмірам заробітної плати.

Чи правомірні дії заступника начальника колонії?

25. Мирного, що тримався протягом року у слідчому ізоляторі, було засуджено за ч.1 ст. 115 КК України до 12 років позбавлення волі. Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії визначила йому для відбування покарання виправну колонію максимального рівня безпеки. Після фактичного знаходження в місцях позбавлення волі протягом трьох років Мирного було переведено з колонії максимального рівня безпеки у колонію середнього рівня безпеки. Через два роки після переведення адміністрація колонії звернулася до Комісії з клопотанням про переведення Мирного у колонію мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Яке рішення має прийняти Комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії?

26. За поданням адміністрації виправної колонії Трохін, який неодноразово припускався порушень режиму у колонії мінімального рівня безпеки зі звичайними умовами тримання, був переведений до колонії

максимального рівня безпеки. Засуджений почав сумлінно ставитися до праці, й після фактичного відбування половини призначеного судом строку покарання адміністрація колонії звернулася до Комісії слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії з клопотанням про переведення засудженого у дільницю соціальної реабілітації колонії середнього рівня безпеки для подальшого відбування покарання.

Чи можливі такі переведення?

27. Після відбування половини строку позбавлення волі у колонії максимального рівня безпеки засудженого Марченко було переведено до колонії середнього рівня безпеки. Прибувши до цієї установи, Марченко став грубо порушувати встановлені правила режиму, за що його двічі було поміщено до дисциплінарного ізолятора. Однак на застосування цих та інших заходів стягнення засуджений не реагував. Начальник колонії звернувся до Комісії з питань розподілу з клопотанням про повернення Марченка до колонії максимального рівня безпеки.

Чи правильне рішення прийняв начальник колонії?

28. Засуджений Борзов, що відбував покарання у колонії середнього рівня безпеки, був переведений до дільниці соціальної реабілітації. Через три місяці після вживання спиртних напоїв засуджений самовільно вийшов за межі дільниці, й лише через три доби його було затримано. Начальник колонії вирішив змінити засудженому умови тримання шляхом переведення його у дільницю посиленого контролю.

Чи правильне рішення прийняв начальник колонії?

29. У клопотанні до Комісії слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії щодо засуджених Ярошенко та Панова адміністрація колонії поставила питання про переведення їх до колонії максимального рівня безпеки як осіб, що вчинили злісні порушення режиму. З матеріалів видно, що Панов із хуліганських спонукань ударив кулаком контролера Іщенка, а засуджений Ярошенко вдарив ножом засудженого Макаєва.

Яке рішення повинна прийняти Комісія з питань розподілу щодо цього клопотання?

30. Засуджений Слонов, який відмовлявся від виходу на роботу, на думку адміністрації, став злісним порушником установленого порядку відбування покарання. У зв'язку з цим начальник колонії віддав розпорядження застосувати до засудженого гамівну сорочку.

Чи правильні дії начальника колонії? У яких випадках застосовується гамівна сорочка?

31. Через епідемію пташиного грипу адміністрація колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання (сільськогосподарського профілю виробництва) звернулася до Генеральної дирекції Державної кримінально-виконавчої служби України за дозволом на введення в установі режиму особливих умов на період літніх місяців.

За яких умов і на який термін можливе введення режиму особливих умов у колони?

32. При прийманні засуджених у виправну колонію у засудженого Шестопалова було виявлено золотий наручний годинник з дарчим написом на його ім'я. Засуджений звернувся до начальника колонії з проханням не вилучати у нього годинник, який є дорогою для нього пам'яткою про загиблих батьків. Начальник установи зважив на цю обставину і дозволив не вилучати у засудженого годинник.

Чи відповідає принципам гуманізму та законності таке рішення начальника колонії?

33. У посилці на ім'я засудженого Гунько серед інших предметів було виявлено дві купюри. Одна вартістю в 20 грн. не була прихована від огляду, інша - у 200 грн. була вклеєна між сторінками книги. У цій же посилці знаходилися два побутові електрокип'ятильники.

Як у цій ситуації має повестися молодший інспектор служби нагляду та безпеки, який оглядав вміст посилки?

34. Засуджений Бойченко, до 60-річчя якого надійшов поштовий переказ від дружини, звернувся з проханням до начальника виправної колонії дозволити йому придбати на день народження продукти харчування та предмети першої потреби на отримані кошти. Начальник установи відмовив йому у цьому, зважаючи на те, що Бойченко за своїм станом здоров'я є працездатною особою, а тому має право придбати продукти харчування та

предмети першої потреби лише на кошти, зароблені в місцях позбавлення волі.

Чи відповідає чинному законодавству таке рішення начальника колонії?

35. Засуджений Ніконов, який знаходився на лікуванні в стаціонарі медичної частини колонії середнього рівня безпеки, звернувся до начальника колонії з проханням дозволити йому придбати продукти харчування та предмети першої потреби на кошти, що надійшли на його ім'я від сестри. На особовий рахунок засудженого гроші, зароблені у місцях позбавлення волі, не нараховувалися. Начальник колонії дозволив засудженому придбати продукти харчування та предмети першої потреби на суму, що дорівнює мінімальному розміру заробітної плати.

Чи відповідає чинному законодавству рішення начальника колонії? Яким категоріям осіб, позбавлених волі, можна придбавати продукти харчування та предмети першої потреби на кошти, що надійшли на їх ім'я за поштовими переказами?

36. До початку навчального року в загальноосвітній школі виховної колонії на ім'я вихованця Топчієва надійшло п'ять бандеролей з підручниками та письмовим приладдям. Черговий помічник начальника колонії дозволив вручити бандеролі вихованцю, з тим щоб одна бандероль була зарахована як посылка.

Чи правильно вчинив черговий помічник начальника колонії?

37. На ім'я засудженого за ч.2 статті 109 КК України Скорика надійшов поштовий переказ із-за кордону від невідомої особи на суму 10000 грн. Скорик, дав пояснення співробітникові оперативної служби, що гроші йому надійшли від колишніх колег по правозахисній діяльності.

Як має повестися з поштовим переказом адміністрація колонії?

38. Черговий помічник начальника колонії у спальному приміщенні відділення соціально-психологічної служби за завісою з ковдри виявив чотирьох засуджених, що грали в карти. Двоє з гравців були з іншого відділення.

Чи мало місце порушення Правил внутрішнього розпорядку з боку засуджених? Які заходи має застосувати черговий помічник начальника колонії?

39. Засуджений Папашев звернувся зі скаргою до прокурора у зв'язку з тим, що за одноразове вживання спиртних напоїв його як злісного порушника режиму за постановою начальника колонії на підставі ст. 133 КВК України було переведено у приміщення камерного типу.

Чи є підстави для оскарження засудженим дій начальника колонії? Чи може за таких обставин засуджений бути визнаний злісним порушником режиму?

40. Постановою заступника начальника колонії засуджений Зорькін за гру в карти був переведений до приміщення камерного типу строком на два місяці. Однак прокурор, що здійснює нагляд за законністю виконання судових рішень із кримінальних справ, не погодився з таким рішенням, бо, на його думку, перед переведенням Зорькіна до нього попередньо необхідно було застосувати інші заходи стягнення.

Дайте правову оцінку діям заступника начальника колонії.

41. Засудженому Собакіну, який утримувався в установі мінімального рівня безпеки, після всіх утримань на особовий рахунок було зараховано 60 % від суми місячного заробітку. Засуджений звернувся зі скаргою до прокуратури, посилаючись на те, що згідно з законодавством засудженим, які утримуються в установах мінімального рівня безпеки, дозволяється витратити кошти без обмеження їх кількості.

Яку відповідь повинен дати прокурор на скаргу засудженого?

42. Адміністрація установи за підсумками місяця утримала із заробітку засудженого Архипова вартість одягу, харчування та комунальних послуг. Засуджений Архипов, як було встановлено перевіркою, має інвалідність II групи.

Яким чином проводяться утримання із заробітку засудженого? Яке рішення слід прийняти за результатами перевірки щодо засудженого Архипова ?

43. Засуджений Котов відмовився від вимог адміністрації щодо виходу на роботу у суботу, мотивуючи відмову тим, що субота є вихідним днем.

Чи вважається така відмова порушенням трудової дисципліни?

44. П'ятнадцятирічний засуджений Зобов, який відбував покарання у виховній колонії, у зв'язку з виробничою необхідністю був направлений адміністрацією колонії у нічну зміну до столярних майстерень.

Чи є законними такі дії адміністрації?

45. Засуджений Риськов під час перерви в роботі на підприємстві установи, пошкодив робочий спецодяг.

Який вид відповідальності і в якому порядку буде нести засуджений?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

Ч.1 Система виконання покарання у виді позбавлення волі

1. У виправних колоніях ізолюються від інших засуджених, а також роздільно тримаються:

- 1) особи, засуджені за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів;
- 2) засуджені до довічного позбавлення волі;
- 3) засуджені за особливо злісне хуліганство;
- 4) засуджені, вік яких понад 60 років;
- 5) засуджені — вагітні жінки.

2. Виправні колонії поділяються на колонії:

- 1) загального, посиленого, суворого та особливого режимів;
- 2) мінімального, спеціального і максимального рівнів безпеки;
- 3) мінімального, середнього і максимального рівнів безпеки;
- 4) загального та особливого рівнів безпеки;
- 5) загального, посиленого, суворого та особливого рівнів безпеки.

3. Виховні колонії виконують покарання у виді:

- 1) обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 2) позбавлення волі на певний строк, обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 3) виправних робіт, обмеження волі та арешту стосовно засуджених неповнолітніх;
- 4) позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх;
- 5) виправних робіт, обмеження волі, арешту та позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх.

4. Засудженому до позбавлення волі від виправної колонії визначає:

- 1) слідчий, у провадженні якого знаходилась кримінальна справа;
- 2) суддя, який постановив вирок;
- 3) прокурор, що підтримував державне обвинувачення;
- 4) комісія слідчого ізолятора з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії;
- 5) засуджений обирає сам у якій виправній колонії він відбудуватиме покарання.

5. Порядок і умови виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк поряд з Кримінально-виконавчим кодексом регламентує:

- 1) Положення про спостережні комісії;
- 2) Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань;
- 3) Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк”;
- 4) Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань;
- 5) Інструкція з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі.

6. Особи, засуджені до позбавлення волі, направляються для відбування покарання з дня набрання вироком законної сили не пізніше строку у:

- 1) 1 день;
- 2) 3 дні;
- 3) 5 днів;
- 4) 7 днів;
- 5) 10 днів.

7. Засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, відбувають покарання у виправних колоніях:

- 1) мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання;
- 2) мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання;
- 3) середнього рівня безпеки;
- 4) максимального рівня безпеки;
- 5) виправних центрах.

8. Яку категорію засуджених за їх згодою може бути залишено для відбування покарання у виді позбавлення волі у слідчому ізоляторі:

- 1) осіб, вперше засуджених за злочини невеликої або середньої тяжкості чи необережні тяжкі злочини;
- 2) осіб, засуджених за вчинення необережного злочину;
- 3) осіб, вперше засуджених за злочини невеликої тяжкості;
- 4) осіб, вперше засуджених за злочини невеликої або середньої тяжкості;
- 5) осіб, вперше засуджених за злочини будь-якого ступеня тяжкості.

9. Адміністрація виправної колонії зобов'язана направити повідомлення сім'ї новоприбулого засудженого протягом строку у:

- 1) 1 добу;
- 2) 3 доби;
- 3) 5 діб;
- 4) 7 діб;
- 5) 10 діб.

10. Яке правило тримання не є обов'язковим при переміщенні засуджених до позбавлення волі під вартою:

- 1) чоловіки окремо від жінок;
- 2) неповнолітні окремо від дорослих;
- 3) засуджені до довічного позбавлення волі окремо від інших категорій;
- 4) хворі на активну форму туберкульозу легенів окремо між собою і окремо від здорових;
- 5) хворі на венеричні захворювання окремо від здорових.

11. Лише у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання відбувають покарання:

- 1) особи, засуджені за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів;
- 2) засуджені до довічного позбавлення волі;
- 3) чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності;
- 4) засуджені, вік яких понад 60 років;
- 5) варіанти 3) і 4).

12. *Всі новоприбулі до виправної колонії засуджені тримаються у дільниці:*

- 1) соціальної реабілітації;
- 2) соціальної адаптації;
- 3) посиленого контролю;
- 4) ресоціалізації;
- 5) карантину, діагностики і розподілу.

13. *Засуджені, поміщені в дільницю карантину, діагностики і розподілу піддаються повному медичному обстеженню, а також первинному психолого-педагогічному вивченню протягом:*

- 1) 3 діб;
- 2) 7 діб;
- 3) 14 діб;
- 4) 21 доби;
- 5) 1 місяця.

14. *У виправних колоніях окремо тримаються:*

- 1) особи, засуджені за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів;
- 2) засуджені до довічного позбавлення волі;
- 3) засуджені за особливо злісне хуліганство;
- 4) чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності;
- 5) засуджені — вагітні жінки.

15. *У дільниці посиленого контролю виправних колоній максимального рівня безпеки засуджені тримаються в:*

- 1) дисциплінарних ізоляторах;
- 2) приміщеннях камерного типу;
- 3) карцерах;
- 4) загальних житлових зонах;
- 5) секторах максимального рівня безпеки.

Ч.2 Режим відбування покарання та засоби його забезпечення

1. Не є метою оперативно-розшукової діяльності у колоніях:

- 1) забезпечення безпеки засуджених;
- 2) забезпечення безпеки персоналу колоній та інших осіб;
- 3) розкриття злочинів, вчинених у колоніях;
- 4) надання правових послуг засудженим;
- 5) вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень.

2. Не є підставою застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї стосовно засуджених до позбавлення волі:

- 1) вчинення фізичного опору персоналу колонії;
- 2) невиконання законних вимог персоналу колонії;
- 3) злісне невиконання законних вимог персоналу колонії;
- 4) вияви буйства;
- 5) участь у масових заворушеннях.

3. Не підлягають обшуку:

- 1) засуджені;
- 2) речі засуджених;
- 3) одяг засуджених;
- 4) транспортні засоби на території колонії;
- 5) приміщення колонії.

4. Загальна вага предметів і речей, які належать засудженому у всіх випадках не повинна перевищувати:

- 1) 30 кг;
- 2) 50 кг;
- 3) 75 кг;
- 4) 100 кг;
- 5) 150 кг.

5. Не належать до інженерних засобів охорони:

- 1) огорожі об'єктів, які охороняються;
- 2) інженерні загорожі;
- 3) засоби виявлення;

- 4) освітлювальні установки;
- 5) засоби механізації та автоматизації.

6. Не належать до технічних засобів охорони:

- 1) засоби службового зв'язку;
- 2) споруди і конструкції в транспортних засобах;
- 3) сигналізаційні засоби оповіщення;
- 4) засоби контролю;
- 5) засоби електроживлення технічних засобів охорони.

7. До споруд та конструкцій на постах належать:

- 1) огорожі об'єктів, які охороняються;
- 2) інженерні загорожі;
- 3) засоби виявлення;
- 4) освітлювальні установки;
- 5) контрольно-слідові смуги.

8. До споруд та конструкцій на внутрішній території колонії належать:

- 1) спостережні майданчики;
- 2) стежки нарядів та фахівців ІТЗО;
- 3) коридори, які проглядаються;
- 4) розмежувальні та контрольні знаки;
- 5) оборонні споруди.

9. У разі наявності небезпеки для життя і здоров'я засуджених, до яких згідно із законом у зв'язку з їх участю у кримінальному судочинстві прийнято рішення про застосування заходів безпеки можуть бути застосовані такі заходи:

- 1) пересування під наглядом особистого охоронця;
- 2) короткострокова відпустка за межі виправної колонії;
- 3) призначення більш м'якого виду покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 4) ізольоване тримання;
- 5) не передбачено ніяких заходів.

10 Ранкові та вечірні перевірки наявності засуджених не повинні тривати більше:

- 1) 10 хвилин;
- 2) 20 хвилин;
- 3) 30 хвилин;
- 4) 45 хвилин;
- 5) 1 години.

11. Територія виховних колоній обноситься парканом висотою не менше:

- 1) 2 метри;
- 2) 3 метри;
- 3) 3,5 метри;
- 4) 5 метрів;
- 5) 7 метрів.

12. На виробничих об'єктах установ виконання покарань кількість вільнонайманого персоналу, який безпосередньо керує працею засуджених, а також вільнонайманих кваліфікованих робітників може бути не більше від числа засуджених:

- 1) 5 %;
- 2) 15 %;
- 3) 20 %;
- 4) 25 %;
- 5) 50 %.

13. Перевірка стану здоров'я засудженого, до якого застосовані наручники здійснюється кожні:

- 1) 30 хвилин;
- 2) 1 годину;
- 3) 2 години;
- 4) 5 годин;
- 5) 8 годин.

14. Наручники до засуджених не застосовуються у разі:

- 1) учинення фізичного опору особовому складу чергової зміни, варті, адміністрації установи або проявів буйства;
- 2) відмови слідувати до ДІЗО, ПКТ, ОК або карцеру;

- 3) спроби самогубства, членушкодження або нападу на засуджених чи інших осіб;
- 4) вчинення засудженим дрібного хуліганства;
- 5) конвоювання після затримання засудженого, який скоїв втечу.

15. Особовий склад установи не має право застосовувати до засуджених умові кийки у разі:

- 1) захисту персоналу установи та самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю;
- 2) припинення масових заворушень і групової непокори з боку засуджених;
- 3) відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби установи або звільнення їх у разі захоплення;
- 4) затримання або доставлення засуджених, які вчинили грубі порушення режиму тримання, до ДІЗО, ПКТ, ОК або карцеру, якщо зазначені особи чинять опір особовому складу чергової зміни або якщо є підстави вважати, що вони можуть завдати шкоди оточуючим або собі;
- 5) спроби засудженого вчинити самогубство або членушкодження.

Ч.3 Умови відбування покарання та засоби їх забезпечення

1. У виправних колоніях середнього рівня безпеки засуджені мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі до:

- 1) 70 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) 80 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) 90 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) обсяг грошей не обмежується.

2. Засудженим в місцях позбавлення волі дозволяється одержувати і відправляти листи і телеграми за свій рахунок:

- 1) 6 разів на рік;
- 2) 12 разів на рік;
- 3) 24 рази на рік;
- 4) не дозволяється листування;
- 5) без обмеження їх кількості.

3. Засуджені у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі:

- 1) до 90 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) до 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) до 110 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) до 120 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) обсяг грошей не обмежується.

4. Засуджені у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі:

- 1) до 80 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) до 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) до 110 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) до 120 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) обсяг грошей не обмежується.

5. Засудженим, які тримаються у виправних колоніях мінімального рівня безпеки, дільницях соціальної реабілітації виправних колоній середнього рівня безпеки та виховних колоніях, може бути дозволено короточасні виїзди за межі колонії на території України у зв'язку з такими винятковими особистими обставинами:

- 1) стихійне лихо, що спричинило значну матеріальну шкоду засудженому або його сім'ї;
- 2) день народження дітей або дружини;
- 3) весілля дитини або іншого близького родича;
- 4) смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує життю хворого;
- 5) варіанти 1) та 4).

6. Тривале побачення засудженого до позбавлення волі встановлено на строк до:

- 1) 1 доби;
- 2) 2 діб;
- 3) 3 діб;
- 4) 7 діб;
- 5) 10 діб.

7. У виправних колоніях максимального рівня безпеки засуджені мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі до:

- 1) 70 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) 80 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) 90 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) обсяг грошей не обмежується.

8. Норма жилої площі на одного засудженого у виправних колоніях не може бути меншою:

- 1) 1 квадратного метру;
- 2) 2 квадратних метрів;
- 3) 3 квадратних метрів;
- 4) 4 квадратних метрів;
- 5) 5 квадратних метрів.

9. Норма жилої площі на одного засудженого у виховних колоніях і виправних колоніях, призначених для тримання жінок не може бути меншою:

- 1) 1 квадратного метру;
- 2) 2 квадратних метрів;
- 3) 3 квадратних метрів;
- 4) 4 квадратних метрів;
- 5) 5 квадратних метрів.

10. Норма жилої площі на одного засудженого у лікувальних закладах при виправних колоніях не може бути меншою:

- 1) 1 квадратного метру;
- 2) 2 квадратних метрів;
- 3) 3 квадратних метрів;
- 4) 4 квадратних метрів;
- 5) 5 квадратних метрів.

11. Придбання продуктів харчування і предметів першої потреби для осіб, які тримаються у дільницях посиленого контролю проводиться:

- 1) 1 раз на місяць;

- 2) 2 рази на місяць;
- 3) 3 рази на місяць;
- 4) 4 рази на місяць;
- 5) не проводиться взагалі.

12. Засудженому дозволяється мати при собі примірників книг і журналів не більше:

- 1) 2;
- 2) 4;
- 3) 6;
- 4) 8;
- 5) 10.

13. Короткострокове побачення засудженого з родичами або іншими особами може тривати не більше:

- 1) 1 години;
- 2) 2 годин;
- 3) 3 годин;
- 4) 4 годин;
- 5) 5 годин.

14. Максимальна кількість посилок (передач) і бандеролей, що можуть отримувати засуджені до позбавлення волі на рік становить:

- 1) 5;
- 2) 10;
- 3) 12;
- 4) 24;
- 5) без обмежень.

15. Має право на тривале побачення із засудженим його:

- 1) теща;
- 2) двоюрідний брат;
- 3) баба;
- 4) дядько;
- 5) племінниця.

Ч.4 Праця засуджених до позбавлення волі та їх професійно-технічна підготовка

1. Для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, робочий тиждень:

- 1) може перевищувати норму тривалості робочого часу, встановленого законодавством про працю на 10 годин;
- 2) може вдвічі перевищувати норму тривалості робочого часу, встановленого законодавством про працю;
- 3) не може перевищувати норму тривалості робочого часу, встановленого законодавством про працю;
- 4) не може перевищувати 30 годин на тиждень;
- 5) ніяких обмежень не має взагалі.

2. Засуджені до позбавлення волі у вихідні, святкові та неробочі дні, визначені законодавством про працю:

- 1) не звільняються від роботи;
- 2) звільняються від роботи;
- 3) працюють не більше 2 годин на день;
- 4) працюють не більше 4 годин в день;
- 5) працюють не більше 6 годин в день.

3. Засуджені не можуть залучатись без оплати праці до:

- 1) благоустрою колоній;
- 2) благоустрою прилеглих до колонії територій;
- 3) поліпшення житлово-побутових умов засуджених;
- 4) допоміжних робіт із забезпечення колоній продовольством;
- 5) роботи у майстернях колонії (крім благоустрою).

4. До переліку робіт і посад, на яких забороняється використовувати засуджених до позбавлення волі не належать:

- 1) роботи, пов'язані з устаткуванням для множення документів, радіотелеграфною та телефонною технікою (за винятком лінійних монтерів у присутності представників адміністрації);
- 2) посади продавців, бухгалтерів-операціоністів, касирів, завідувачів продовольчих та речових складів;
- 3) роботи, пов'язані з обліком, зберіганням та видачею медикаментів, а також вибухових та отруйних речовин;

- 4) роботи, пов'язані із виходом за межі виправної колонії;
- 5) посади з підпорядкуванням їм вільнонайманих працівників.

5. До засуджених, яким дозволяється працювати за їхнім бажанням, не належать:

- 1) чоловіки віком понад 60 років;
- 2) жінки віком понад 55 років;
- 3) хворі на активну форму туберкульозу
- 4) інваліди третьої групи;
- 5) жінки з вагітністю понад 4 місяці.

6. У виправних колоніях на особовий рахунок засуджених, які виконують норми виробітку або встановлені завдання і не допускають порушень режиму, зараховується незалежно від усіх відрахувань:

- 1) 5 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 2) 10 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 3) 15 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 4) 20 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 5) 25 % нарахованого їм місячного заробітку.

7. У виправних колоніях на особовий рахунок засуджених чоловіків віком понад 60 років зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як:

- 1) 20 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 2) 25 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 3) 40 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 4) 50 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 5) 75 % нарахованого їм місячного заробітку.

8. Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях на особовий рахунок зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як:

- 1) 20 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 2) 25 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 3) 40 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 4) 50 % нарахованого їм місячного заробітку;
- 5) 75 % нарахованого їм місячного заробітку.

9. Особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, із нарахованого їм заробітку, пенсій та іншого доходу не відшкодовують вартість:

- 1) харчування;
- 2) одягу, взуття, білизни;
- 3) комунально-побутових послуг;
- 4) спецодягу і спецхарчування;
- 5) варіанти 1-4.

10. У виховних колоніях щодо засуджених віком від 16 до 18 років тривалість робочого часу за тиждень встановлено у:

- 1) 24 години;
- 2) 36 годин;
- 3) 40 годин;
- 4) 42 години;
- 5) не обмежено.

11. Перевірка засуджених, які залучаються до роботи із забезпечення пожежної безпеки виправних колоній в розрахунках пожежних команд, відбувається:

- 1) 2 рази на 1 годину;
- 2) 1 раз на 1 годину;
- 3) 1 раз на 2 години;
- 4) 1 раз на 3 години;
- 5) 1 раз на 4 години.

12. Залучати засуджених до безоплатних робіт з благоустрою житлових і виробничих зон можна за 1 день не більше:

- 1) 1 години;
- 2) 2 годин;
- 3) 3 годин;
- 4) 4 годин;
- 5) не обмежено.

13. У виняткових випадках адміністрація виховної колонії може надати одноразову грошову допомогу неповнолітнім засудженим, які не мають близьких родичів і раніше перебували в дитячих будинках, у розмірі:

- 1) 10 % мінімального розміру заробітної плати;

- 2) 25 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) 50 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) 75 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) 100 % мінімального розміру заробітної плати.

14. У разі відсутності коштів на придбання предметів першої потреби і продуктів харчування, засудженим, які прибули до установ виконання покарань, може бути нарахований аванс в рахунок майбутнього заробітку у розмірі:

- 1) 10 % дозволеної для цих витрат суми;
- 2) 25 % дозволеної для цих витрат суми;
- 3) 50 % дозволеної для цих витрат суми;
- 4) 75 % дозволеної для цих витрат суми;
- 5) 100 % дозволеної для цих витрат суми.

15. У виправних колоніях на особовий рахунок засуджених пенсіонерів, після всіх відрахувань на їх утримання, зараховується не менш як:

- 1) 10 % пенсії;
- 2) 15 % пенсії;
- 3) 20 % пенсії;
- 4) 25 % пенсії;
- 5) 50 % пенсії.

Ч.5 Виховний вплив на засуджених в період відбування покарання

1. Одним із заходів заохочення, що застосовуються до засуджених до позбавлення волі неповнолітніх є:

- 1) короткострокова відпустка додому;
- 2) видача подвійної норми харчування;
- 3) підйом на годину пізніше від інших засуджених;
- 4) відвідування культурно – видовищних і спортивних заходів за межами виховної колонії у супроводі співробітників колонії;
- 5) збільшення строку тривалого побачення до 4 діб.

2. Одним із заходів заохочення, що застосовуються до засуджених до арешту є:

- 1) подяка;
- 2) нагородження похвальною грамотою;

- 3) грошова премія;
- 4) нагородження подарунком;
- 5) дозвіл на виїзд до близьких родичів за межі арештного дому на святкові, неробочі та вихідні дні.

3. Одним із заходів заохочення, що застосовуються до засуджених до обмеження волі є:

- 1) дозвіл на виїзд до близьких родичів за межі виправного центру на святкові, неробочі та вихідні дні;
- 2) видача подвійної норми харчування;
- 3) підйом на годину пізніше від інших засуджених;
- 4) відвідування культурно – видовищних і спортивних заходів за межами виховної колонії у супроводі співробітників колонії;
- 5) збільшення строку тривалого побачення до 4 діб.

4. Богослужіння і релігійні обряди в колоніях проводяться:

- 1) у робочий час;
- 2) у вихідні дні;
- 3) у церковні свята;
- 4) у нічний час, як виняток;
- 5) у неробочий час.

5. Засудженим до позбавлення волі, які тримаються в дільницях посиленого контролю колоній і приміщеннях камерного типу виправних колоній максимального рівня безпеки як заохочення може бути дозволено прогулянку до:

- 1) 1 години;
- 2) 1,5 години;
- 3) 2 годин;
- 4) 3 годин;
- 5) 4 годин.

6. Одним із заходів стягнення, що застосовуються до засуджених до позбавлення волі неповнолітніх є:

- 1) дисциплінарний штраф у сумі до 2 мінімальних розмірів заробітної плати;
- 2) поміщення в дисциплінарний ізолятор на строк до п'яти діб з виведенням чи без виведення на навчання або роботу;

- 3) призначення на позачергове чергування по прибиранню приміщень і території колонії;
- 4) переведення до приміщення камерного типу (одиночної камери) на строк до 3 місяців;
- 5) заборона проживати поза гуртожитком строком до 3 місяців.

7. Не є одним із заходів стягнення, що застосовуються до засуджених до обмеження волі:

- 1) попередження;
- 2) сувора догана;
- 3) поміщення в дисциплінарний ізолятор строком до 10 діб
- 4) поміщення в карцер строком до 10 діб
- 5) заборона проживати поза гуртожитком строком до 3 місяців.

8. Одним із заходів стягнення, що застосовуються до засуджених до арешту є:

- 1) попередження;
- 2) сувора догана;
- 3) поміщення в дисциплінарний ізолятор строком до 10 діб
- 4) поміщення в карцер строком до 10 діб
- 5) дисциплінарний штраф у сумі до 2 мінімальних розмірів заробітної плати.

9. Засуджених, які тримаються в приміщеннях камерного типу виправних колоній максимального рівня безпеки, може бути поміщено в карцер без виведення на роботу на строк до:

- 1) 5 діб;
- 2) 10 діб;
- 3) 15 діб;
- 4) 20 діб;
- 5) 30 діб.

10. До приміщення камерного типу (одиночної камери) засуджених, які тримаються у виправних колоніях, може бути переведено на строк до:

- 1) 1 місяця;
- 2) 2 місяців;
- 3) 3 місяців;

- 4) 6 місяців;
- 5) 1 року.

11. Засудженим до позбавлення волі надається вільний час тривалістю не менш як:

- 1) 1 година;
- 2) 1,5 години;
- 3) 2 годин;
- 4) 3 години;
- 5) 4 години.

12. Засудженому до позбавлення волі як заохочення може бути протягом року надано додатково тривалих побачень у кількості:

- 1) 1;
- 2) 2;
- 3) 3;
- 4) 4;
- 5) 5.

13. До карцеру можна поміщати:

- 1) хворих на туберкульоз;
- 2) вагітних жінок;
- 3) жінок, які мають дітей у будинках при виправних колоніях;
- 4) інвалідів першої групи;
- 5) варіанти 1) та 3).

14. Стягнення може бути накладене на засудженого, якщо з дня виявлення його проступку минуло не більше:

- 1) 3 діб;
- 2) 5 діб;
- 3) 7 діб;
- 4) 10 діб;
- 5) 14 діб.

15. Засуджений визнається таким, що не має стягнення, якщо він не буде підданий новому стягненню протягом:

- 1) 1 місяця з дня відбуття стягнення;

- 2) 3 місяців з дня відбуття стягнення;
- 3) 6 місяців з дня відбуття стягнення;
- 4) 9 місяців з дня відбуття стягнення;
- 5) 1 року з дня відбуття стягнення.

Ч.6 Особливості відбування покарання окремими категоріями засуджених

1. Засуджені у виховних колоніях мають право одержувати:

- 1) щомісяця 2 короткострокових і 1 раз на місяць тривале побачення;
- 2) щомісяця короткострокове і 1 раз на 3 місяці тривале побачення;
- 3) щотижня короткострокове і 1 раз на 2 місяці тривале побачення;
- 4) короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення - до 3 діб 1 раз на місяць;
- 5) 1 раз на 3 місяця короткострокове і один раз на 6 місяців тривале побачення.

2. Засуджені до довічного позбавлення волі мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі до:

- 1) 40 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) 50 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) 60 % мінімального розміру заробітної плати;
- 4) 70 % мінімального розміру заробітної плати;
- 5) 80 % мінімального розміру заробітної плати;

3. Засуджені, які тримаються у дільниці посиленого контролю виправних колоній максимального рівня безпеки мають право одержувати:

- 1) щомісяця 2 короткострокових і 1 раз на місяць тривале побачення;
- 2) щомісяця короткострокове і 1 раз на 3 місяці тривале побачення;
- 3) щотижня короткострокове і 1 раз на 2 місяці тривале побачення;
- 4) короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення - до 3 діб 1 раз на місяць;
- 5) 1 раз на 3 місяця короткострокове і 1 раз на 6 місяців тривале побачення.

4. Чоловіки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, відбувають покарання у:

- 1) виправних колоніях максимального рівня безпеки;

- 2) виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання;
- 3) виправних колоніях середнього рівня безпеки;
- 4) секторах максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки та виправних колоніях максимального рівня безпеки;
- 5) арештних будинках.

5. Засуджені до довічного позбавлення волі мають право:

- 1) одержувати 1 раз на 6 років короткострокове побачення;
- 2) одержувати 1 раз на рік короткострокове побачення;
- 3) одержувати 1 раз на 4 місяці короткострокове побачення і 1 раз на рік тривале побачення;
- 4) одержувати 1 раз на місяць короткострокове побачення та 1 раз на 2 місяці тривале побачення;
- 5) не мають права на побачення взагалі;

6. Ізольовано від інших засуджених, а також роздільно тримаються:

- 1) засуджені до позбавлення волі за умисні особливо тяжкі злочини на строк понад 10 років;
- 2) засуджені до позбавлення волі за умисні тяжкі злочини на строк понад 7 років;
- 3) особливо небезпечні рецидивісти;
- 4) засуджені до довічного позбавлення волі;
- 5) засуджені за вчинення умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період відбування покарання у виді позбавлення волі.

7. Жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, відбувають покарання у виправних колоніях:

- 1) мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання;
- 2) секторах середнього рівня безпеки виправних колоній мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання та виправних колоніях середнього рівня безпеки;
- 3) секторах середнього рівня безпеки виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання та виправних колоніях середнього рівня безпеки;
- 4) максимального рівня безпеки;
- 5) в арештних домах.

8. Засуджені у виховних колоніях мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші, в сумі:

- 1) до 90 % мінімального розміру заробітної плати;
- 2) до 100 % мінімального розміру заробітної плати;
- 3) до 110 % відсотків мінімального розміру заробітної плати;
- 4) до 120 % мінімального розміру заробітної плати.
- 5) користуватись грошми без обмеження;

9. Засуджені у виховних колоніях мають право одержувати:

- 1) протягом року 3 посилки (передачі) і 2 бандеролі;
- 2) протягом року 6 посилок (передач) і 3 бандеролі;
- 3) протягом року 9 посилок (передач) і 4 бандеролі;
- 4) бандеролі, посилки, передачі без обмеження;
- 5) протягом року 5 посилок (передач) і 6 бандеролей.

10. Засудженим до довічного позбавлення волі може бути подано клопотання про його помилування після відбуття ним призначеного покарання не менше :

- 1) 5 років;
- 2) 10 років;
- 3) 15 років;
- 4) 20 років;
- 5) 25 років.

11. Засуджені, які перебувають у дільницях ресоціалізації виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання мають право одержувати:

- 1) щомісяця 2 короткострокових і 1 раз на місяць тривале побачення;
- 2) щомісяця короткострокове і 1 раз на 3 місяці тривале побачення;
- 3) щомісяця короткострокове і 1 раз на 2 місяці тривале побачення;
- 4) короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення - до 3 діб 1 раз на місяць;
- 5) 1 раз на 3 місяця короткострокове і 1 раз на 6 місяців тривале побачення.

12. Придбання продуктів харчування і предметів першої потреби для засуджених до довічного позбавлення волі проводиться:

- 1) 1 раз на місяць;
- 2) 2 рази на місяць;
- 3) 3 рази на місяць;
- 4) 4 рази на місяць;
- 5) не проводиться взагалі.

13. Засуджені до довічного позбавлення волі мають право на щоденну прогулянку тривалістю:

- 1) 30 хвилин;
- 2) 1 година;
- 3) 1,5 години;
- 4) 2 години;
- 5) 3 години.

14. Засуджені жінки можуть поміщати в будинки дитини при виправних колоніях своїх дітей віком до:

- 1) 1 року;
- 2) 2 років;
- 3) 3 років;
- 4) 4 років;
- 5) 5 років.

15. В якості заходу заохочення, тривалість виходу засудженого неповнолітнього за межі колонії не може перевищувати:

- 1) 1 годину;
- 2) 4 години;
- 3) 8 годин;
- 4) 10 годин;
- 5) 12 годин.

16. Порядок і умови виконання покарання у виді арешту поряд з Кримінально-виконавчим кодексом регламентує:

- 1) Положення про спостережні комісії;
- 2) Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань;

- 3) Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк”;
- 4) Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань;
- 5) Інструкція з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі.

17. Засуджені до арешту мають право:

- 1) установлювати зв'язки з особами, які тримаються в інших камерах;
- 2) придбавати, виготовляти, уживати і зберігати предмети, вироби і речовини, зберігання яких засудженим заборонено;
- 3) продавати, дарувати чи відчужувати іншим шляхом на користь інших осіб предмети, вироби і речовини, які перебувають в особистому користуванні;
- 4) користуватися настільними іграми;
- 5) наносити собі або іншим особам татуювання.

18. Засуджені до арешту мають право витратити на місяць для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби гроші в сумі до:

- 1) дев'яноста відсотків мінімального розміру заробітної плати
- 2) сімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати
- 3) ста відсотків мінімального розміру заробітної плати
- 4) вісімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати
- 5) обсяг грошей не обмежується.

19. Засудженим до арешту забороняється:

- 1) щоденна прогулянка тривалістю одна година;
- 2) восьмигодинний сон у нічний час;
- 3) завішувати чи міняти без дозволу адміністрації спальні місця, затуляти оглядове вічко;
- 4) мати побачення з адвокатом;
- 5) користуватися книгами, журналами і газетами з бібліотеки установи.

20. Засудженим до арешту:

- 1) надається право одержувати щомісяця два короткострокових і один раз на місяць тривале побачення;
- 2) надається право одержувати щомісяця короткострокове і один раз на три місяці тривале побачення;

- 3) надається право одержувати щотижня короткострокове і один раз на два місяці тривале побачення;
- 4) надається право одержувати короткострокові побачення без обмеження, а тривалі побачення - до трьох діб один раз на місяць;
- 5) забороняється побачення з родичами та іншими особами, за винятком адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Методичні поради до вивчення теми:

Курсантам (слухачам) потрібно познайомитися з терміном «Класифікація засуджених», а також відповісти на питання, з якою метою класифікують засуджених до позбавлення волі та які завдання вирішуються за допомогою класифікації, якщо під терміном «класифікація» розуміють, що це: «система розподілу яких-небудь однорідних предметів або понять по класах, відділах тощо і по певних загальних ознаках», чи, наприклад: «Класифікація — це практичний розподіл явищ, матеріалу чи понять в якій-небудь сфері діяльності, галузі знань на частини, класи, категорії, групи, підгрупи, види за певними відмінними ознаками з метою більш повного пізнання досліджуваного предмета».

Класифікація засуджених до позбавлення волі — це розподіл їх на відносно однорідні категорії, групи за найбільш суттєвими ознакам спільності, спрямований на створення необхідних умов для організації диференційованого процесу виховного впливу на засуджених, що забезпечує належне досягнення мети покарання.

Засвоївши поняття «Класифікація засуджених до позбавлення волі», ми бачимо, що класифікація забезпечує належне досягнення цілей покарання.

Отже, засуджених до позбавлення волі **класифікують** із метою:

- зручності розподілу при вивченні;
- розроблення заходів щодо використання, зміцнення певних якостей;
- розширення пізнання певних якостей, ознак;
- виявлення особливостей;
- створення відповідних умов;
- визначення кола правових наслідків, які є необхідною умовою їх реалізації;
- побудови раціональної системи УВП;
- попередження вчинення нових злочинів.

Вивчаючи такі питання, як поняття та мета класифікації, можна помітити, що за допомогою класифікації засуджених до позбавлення волі вирішуються такі **завдання**:

- правильне розміщення засуджених за видами установ, які виконують покарання;
- належна ізоляція в УВП однієї категорії засуджених від іншої;
- диференційоване застосування покарання і виховного впливу на засуджених;
- індивідуальне застосування до засуджених засобів і методів виправлення.

Для того, щоб краще вивчити таке питання, як нормативне регулювання класифікації засуджених, необхідно звернутися до Положення про визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення, затвердженої наказом Мін. юст. України від 27 лютого 2017 р.

Також, вивчаючи дане питання, треба мати на увазі, що це явище у вигляді діяльності існує практично всього років двісті. Ще Джон Говард у XVIII ст. до числа основних питань, які слід було вирішувати в діяльності пенітенціарних установ, зараховував необхідність роздільного утримання різних категорій засуджених.

Серед основних принципів кримінально-виконавчого права в діяльності установ, які виконують покарання, важливе місце посідає **принцип роздільного утримання засуджених** до позбавлення волі залежно від різноманітних характеристик вчиненого ними злочину і особистості злочинців. Цей принцип закріплено в цілій низці норм кримінального і кримінально-виконавчого законодавства та міжнародних нормативних актах. Отже, для того, щоб краще засвоїти дане питання, необхідно звернутися до таких джерел:

1. Кримінальний кодекс України. — Ст.ст. 50—52, 62, 63.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України. — Ст. 92.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (прийнятий Генеральною Асамблеєю 18.12.1996 р., ратифікований Україною 19.10.1973 р.). — Ст. 10 п. 3.
4. Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими. Частина I, розділ — Поділ на категорії. — Ст. 8.

При вивченні цієї теми необхідно встановити, які існують **види класифікації засуджених** до позбавлення волі. При цьому треба мати на увазі, що кожен вид класифікації має свої критерії, сутність та мету, характеристику.

Опрацьовуючи це питання, курсанти (слухачі) повинні засвоїти, що існують такі види класифікації засуджених до позбавлення волі, як соціально-правова, педагогічна, кримінологічна, психологічна.

Вивчаючи таке питання, як розподіл засуджених до позбавлення волі по установах виконання покарань, курсанту (слухачеві) необхідно усвідомити: порядок та умови призначення засудженому виду виправної установи для відбування позбавлення волі, та який орган держави наділений таким правом тощо.

Крім того, необхідно знати правові підстави і порядок розподілу засуджених до позбавлення волі по УВП.

Вивчаючи питання про порядок прийому і розміщення засуджених в УВП, необхідно звернути увагу на те, що прибуття засуджених до УВП і пов'язаний із цим комплекс правових, організаційних і виховних заходів складають прийом засуджених до УВП. Порядок прийняття засуджених до позбавлення волі до виправних і виховних установ регламентується ст. 91 КВК.

Діяльність адміністрації по прийому і розміщенню засуджених має комплексний характер, передбачає участь у них всіх структурних підрозділів УВП, а також має виключно важливе значення з правової, педагогічної і психологічної точки зору. З моменту прибуття засудженого до УВП суттєво змінюється його правове положення, починається систематична і планомірна робота з ним щодо його виправлення. Робота різних категорій співробітників УВП дозволяє виділити декілька етапів цієї діяльності, які суттєво відрізняються один від одного за змістом, колом співробітників УВП, задіяних на кожному з них.

Умовно можна виокремити **5 етапів роботи із новоприбулими**:

— прийом черговим помічником начальника установи надходження до УВП засуджених від начальника караулу;

— прийом засуджених комісією виправної колонії;

— вивчення знову прибулих в дільниці карантину і проведення з ними відповідних режимних і виховних заходів;

— направлення комісією по розподілу знову прибулих засуджених із дільниці карантину, діагностики і розподілу до відділення соціально-психологічної служби, бригади;

— розміщення засуджених безпосередньо у відділеннях соціально-психологічної служби, бригадах.

Перебування засудженого протягом всього строку покарання в одній виправній установі створює можливість для послідовного, всебічного і повного **вивчення його особистості**, дозволяє визначити програму його виправлення, систематично здійснювати виховний вплив. Разом із цим відбування покарання протягом всього строку в одній виправній установі дозволяє більш ефективно використовувати сам строк покарання, що набуває особливого сенсу при великих строках позбавлення волі.

КВК у ст. 93, закріплюючи правило відбування всього строку покарання в одній і тій же установі, встановлює можливі випадки переведення засудженого для подальшого відбування покарання з однієї установи виконання покарання до іншої. Для вивчення цього питання необхідно звернутися до ст. ст. 100, 101 КВК.

Важливо усвідомлювати, що режим у виправних установах, згідно зі ст. 102 КВК — це встановлений законом та іншими нормативно-правовими актами порядок виконання і відбування покарань.

У загальному розумінні слово **«режим»** — це установлений розпорядок життя або сукупність правил, норм для досягнення якоїсь мети. Коли ж мова йде про режим засуджених до позбавлення волі, то цей термін вживається у пенітенціарному значенні

— як розпорядок життя людини, яка відбуває покарання у місцях позбавлення волі. У цьому випадку режим визначає специфіку умов, які привнесені в життя засуджених кримінальним покаранням і притаманним йому комплексом правообмежень.

В юридичній літературі найбільш поширеною є точка зору про те, що режим позбавлених волі складається з:

1. Правил, які виражають правообмеження (кару), і тому належать до змісту покарання.

2. Правил особистої поведінки в житловому приміщенні, побуті, стосовно інших осіб (розпорядок дня, заборона лежати одягненим у ліжку і т. ін.), що входять до системи заходів виправного впливу, і які не містять елементів кари.

Курсанту (слухачеві) необхідно знати, що до **системи правообмежень** належать:

— перебування протягом строку покарання в спеціальній установі виконання покарань;

- постійний нагляд (контроль);
- цензура кореспонденції, огляд посилок (передач) і бандеролей;
- обмеження листування;
- позбавлення права зберігати і використовувати гроші та цінні папери.

До системи **спеціальних правил належать**:

- носіння засудженими одягу встановленого зразка;
- суворо регламентований розпорядок дня;
- правила поведінки в побуті, стосовно адміністрації установи;
- правила користування заробітком;
- правила зв'язків із зовнішнім світом.

При вивченні питання про **функції режиму** необхідно мати на увазі, що серед них важливо уміти розрізняти основні — ті, для яких він створений і урегульований законом, і ті, які забезпечують їх виконання. До основних функцій режиму необхідно віднести:

- каральну;
- забезпечення ефективного застосування заходів виправного впливу;
- виховну;
- спеціального і загального попередження.

Режим відбування покарання у вигляді позбавлення волі передбачає створення системи спеціальних заходів, які в літературі дістали найменування «засоби забезпечення режиму».

Курсанту (слухачеві) необхідно, з урахуванням правової природи засобів забезпечення режиму, знати їх **класифікацію**:

1. Засоби забезпечення режиму, які мають характер **переконання**:

- правове виховання засуджених;
- агітаційна і пропагандистська робота;
- індивідуальна виховна робота;
- заходи заохочення;
- суспільний вплив.

2. Засоби забезпечення режиму, які мають характер **примусу**:

- охорона і нагляд за засудженими;
- дисциплінарна практика (заходи стягнення);
- оперативно-розшукова діяльність;
- застосування технічних засобів нагляду і контролю;
- застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї.

3. Засоби забезпечення режиму, які мають **контрольно-правовий характер**:

- відомчий, судовий, прокурорський контроль;
- адміністративна, матеріальна і кримінальна відповідальність.

Для вивчення цієї теми необхідно звернути увагу на зміст таких нормативно-правових документів, що регламентують питання порядку, умов відбування покарання у вигляді позбавлення волі, а також правового положення засуджених:

- Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 р.;

- Положення про дільницю слідчого ізолятора на території виправної колонії: Затверджено наказом ДДУ з ПВП від 30 грудня 2003 р.;

- Положення про сектор максимального рівня безпеки при виправній колонії середнього рівня безпеки: Затверджено наказом ДДУ з ПВП від 28 липня 2005 р.;

- Положення про навчальний центр при установі виконання покарань: Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України, ДДУ з ПВП від 26 лютого 2004 р.

Курсантам (слухачам) необхідно знати, що в місцях позбавлення волі кримінально-виконавчої системи України, які контролюються українською владою, тобто без установ Криму та окупованої частини Донецької та Луганської областей, згідно даним, повідомленим «Донецькому Меморіалу» Міністерством юстиції України, станом на 1 січня 2018 року трималося 57100 осіб. За рік чисельність осіб в місцях позбавлення волі зменшилась на 3 299 осіб (9 598 осіб), або на – 5,46% (– 13,71%).

Чисельність засуджених осіб за 2017 рік зменшилась з 44 031 до 39 513 засуджених в 113 кримінально-виконавчих установах для дорослих та 6 виховних колоніях для підлітків, тобто на 4518 осіб (9 307 осіб), або на – 10,3% (–17,5%).

Згідно з даними Державної кримінально-виконавчої служби України, станом на 1 вересня 2016 р. виробництво представлене **90** промисловими, **11** сільськогосподарськими підприємствами УВП та **137** майстернями.

Число працездатних осіб в установах виконання покарань станом на 1 січня 2018 року становило 24483 особи (рік тому - 28 556 осіб), із них працевлаштовані 9 588 осіб (у вересні 2016 року - 13 482 особи). Це складає 39,% від числа працездатних (на 01.01.2017 – 47,2%) та 24,3% від загального числа засуджених (рік тому – 30,6%). Середня заробітна плата

працевлаштованих склала 1428,2 грн. на місяць (станом на 01.09.2016 р. 666,8 грн. на місяць).

Медичне забезпечення засуджених та осіб, узятих під варту, здійснюють **18** відомчих лікарень (8 - туберкульозних, 9 - багатопрофільних; 1 - лікувальний заклад психіатричного профілю) та **114** медичних частин в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Певним показником складності проблем в медичній сфері та в наданні медичних послуг можна вважати рівень захворюваності, смертності та число випадків суїцидів в установах відомства.

Протягом 2017 року в установах виконання покарань вмерло 568 осіб (523 особи), з них у слідчих ізоляторах – 164 (126 осіб). Число випадків суїциду під час перебування осіб в усіх установах позбавлення волі у 2017 році становило 46 (60), з них випадків у слідчих ізоляторах – 13 осіб (17 осіб).

Число в'язнів, хворих на туберкульоз, на кінець 2017 року складало 1356 осіб, в тому числі 273 особи – у СІЗО (рік тому – 1850 осіб). В розрахунку на 1 тис. ув'язнених число таких хворих за 2017 рік зменшилось з 30,63 до 23,75.

Число ВІЛ-інфікованих у 2017 році зросло з 3730 осіб до 3830 осіб, в тому числі 975 осіб в СІЗО, а в розрахунку на 1 тис. ув'язнених з 61,76 до 67,08.

Режимні правила регулюють усі сторони життя засуджених постійно, протягом усього строку відбування покарання. Вони встановлюють межі дозволеного у поведінці засуджених і цим формують їх правовий статус, який повністю залежить від виду виправної установи. Отже, курсанту необхідно знати, в яких видах виправних установ відбувають покарання у вигляді позбавлення волі жінки, неповнолітні та засуджені до довічного позбавлення волі, щоб визначити правовий статус кожної категорії вказаних засуджених. Для цього їм слід звернутися до КВК — ст.ст. 18, 19, 141, 143, 150.

Що стосується УВП, то курсантам має бути відомо, що особи, яких засуджено до довічного позбавлення волі, відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки (ст. 18). Стосовно засуджених неповнолітніх законодавець передбачив спеціальні виховні колонії (ст.11, 19). Засуджені жіночої статі відбувають покарання, як правило, у виправних колоніях із загальними та полегшеними умовами тримання, а також у виправних колоніях середнього рівня безпеки.

При вивченні цієї теми необхідно запам'ятати, що серед **особливостей відбування покарання** у вигляді позбавлення волі для засуджених жіночої статі, основними є:

- організація у разі необхідності будинку дитини при виправних колоніях, в яких відбувають покарання жінки;
- направлення для відбування покарання засуджених жінок із вагітністю понад 4 місяці, або які мають при собі дітей віком до 3 років, у виправні колонії, при яких є будинок дитини;
- дозволення проживання жінок, засуджених до позбавлення волі, за межами виправної колонії у зв'язку з вагітністю і пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку.

Стосовно особливості відбування покарання у виховних колоніях **неповнолітніми** засудженими курсантам необхідно знати, що:

- їхній правовий статус більш детально регламентовано, хоча в цілому вони мають такі самі права й обов'язки, як засуджені до позбавлення волі, що досягли повноліття (ст. 107 КВК України);
- законодавець детально регламентує заходи заохочення та стягнення, які застосовуються до засуджених (ст. ст. 144, 145 І КВК України);
- підстави переведення засуджених із виховної колонії до виправної колонії (ст. 147 КВК України);
- оплата праці засуджених неповнолітніх (ст. 120 КВК України) та ін.

Порядок і умови виконання покарання у виді **довічного позбавлення волі** регулюються Розділом IV КВК України та Розділом XXXIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. Курсантам слід ознайомитися з ними і усвідомити, що засуджені до довічного позбавлення волі мають спеціальний правовий статус, який у загальному вигляді можливо визначити як заснований на статусі громадян України, а також визначити за допомогою правових норм положення засуджених під час відбування кримінального покарання.

Курсанту (слухачеві) необхідно ознайомитися з нормами, які більш детально регламентують права, законні інтереси та обов'язки засуджених жінок, неповнолітніх та осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. Для цього необхідно звернутися до відомчих нормативно-правових актів, зокрема, до наказів ДПтСУ, що надані у списку літератури.

Також, згідно даним, повідомленим «Донецькому Меморіалу» Міністерством юстиції України у виховних колоніях для неповнолітніх

відбувають покарання 146 осіб (рік тому – 304 особи), з них у віці до 18 років – 86 осіб (рік тому – 174 особи).

У 11 колоніях для тримання жінок перебуває 1 896 жінок (рік тому перебувало 2 230 жінок).

Чисельність довічно ув'язнених осіб в підконтрольних владі установах становила на 1 січня 2018 року 1572 особи (рік тому - 1579 осіб), в тому числі 22 жінки. Протягом року число довічно засуджених в'язнів зменшилось на 7 осіб. Враховуючи, що у 2017 році було засуджено до довічного позбавлення волі 21 особу, факт зменшення їх загального числа потребує більш прискіпливого вивчення. Варто додати, що станом на 1 вересня 2014 р. довічно засуджених в Україні було 1909 осіб. Тримаються довічно засуджені особи у двох виправних колоніях максимального рівня безпеки у Житомирі та Вінниці, а також у спеціально облаштованих блоках деяких інших виправних колоній. Іноді перед направленням до таких установ вони певний час тримаються у СІЗО.

Курсанту (слухачеві) необхідно знати, що **соціально-виховна робота** — це цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених.

Метою цієї роботи є формування та закріплення у засуджених прагнення до заняття суспільне корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших, прийнятих у суспільстві, правил поведінки, підвищення їхнього загальноосвітнього і культурного рівнів.

Для вивчення матеріалу теми курсантам (слухачам) необхідно звернутися, по-перше, до КВК — глави 19 (ст.ст. 123—137), в якому:

- закріплюються поняття, основні напрями, форми і методи соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі;
- регламентується порядок організації загальноосвітнього і професійно-технічного навчання; регламентується питання проведення богослужіння і релігійних обрядів у колоніях, а також участі засуджених у їхніх самодіяльних організаціях;
- визначається порядок застосування як заходів стягнення, так і заохочення до осіб, позбавлених волі;
- закріплюється поняття злісного порушника встановленого порядку відбування покарання у вигляді позбавлення волі;

указані підстави і розмір матеріальної відповідальності засуджених до позбавлення волі;

по-друге, до Положення про відділення соціально-психологічної служби: затв. наказ. Мін. юстиції України від 04 листопада 2013 р.

Виховний процес — творчий, він не терпить шаблонів і передбачає самостійність і свободу вихователя у виборі форм, методів і прийомів педагогічного впливу. У зв'язку з цим, курсантам необхідно ознайомитися з Положенням про відділення соціально-психологічної служби: затв. наказ. Мін. юстиції України від 04 листопада 2013 р., усвідомити місце і роль соціально-психологічної служби кримінально-виконавчої установи і знати, що відділення соціально-психологічної служби — це основна організаційна ланка в структурі установи виконання покарань, яка створюється для безпосереднього забезпечення оптимальних умов відбування кримінального покарання у вигляді позбавлення волі та проведення із засудженими соціально-виховної роботи, спрямованої на формування у них правослухняної поведінки і стимулювання становлення на життєву позицію, яка відповідає соціальним нормам.

Згідно зі ст. 123 КВК загальноосвітня і професійна підготовка належать до числа основних заходів виправлення засуджених. Тому курсантам (слухачам) особливо необхідно звернути увагу на питання організації загальноосвітнього навчання, професійної освіти і професійного навчання осіб, позбавлених волі. Так, згідно з даними Державної кримінально-виконавчої служби України, станом на 1 вересня 2016 р. при 75 УВП функціонують професійно-технічні навчальні заклади, а загальноосвітнє навчання засуджених та осіб, узятих під варту, забезпечують 124 загальноосвітні навчальні заклади. Необхідно звернутися до Положення про навчальний центр при кримінально-виконавчій установі закритого типу: затв. наказ. Мін. освіти і науки України, Мін. юстиції України від 19 грудня 2013 р. та Порядку організації навчання у загальноосвітніх навчальних закладах при виправних колоніях та слідчих ізоляторах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України: затв. наказ Мін. освіти і науки України, Мін. юстиції України від 10 червня 2014 р.

Виховний вплив на засуджених до позбавлення волі здійснюється також за допомогою застосування **заходів заохочення** та **стягнення**, які стимулюють їхню позитивну поведінку та застерігають від порушень встановленого порядку відбування покарання. Перелік заходів заохочення і стягнення, порядок і підстави їх застосування визначаються в ст. 130—134

КВК. Крім цього, курсанту необхідно знати, хто має право застосовувати всі заходи заохочення та стягнення (ст. 135 КВК).

При вивченні цієї теми необхідно з'ясувати, що слід відрізнити застосування **заходів стягнення від застосування заходів безпеки** до осіб, позбавлених волі (ст. 106 КВК України). Заходи стягнення застосовуються до засуджених за конкретні дисциплінарні порушення, а заходи безпеки — за порушення режиму, які, незважаючи на вжиті заходи, не припиняються і можуть призвести до тяжких наслідків. Застосування заходів безпеки не виключає можливості застосування до засуджених заходів стягнення або притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Розглядаючи такий вид покарання як **арешт**, курсантам слід засвоїти, що це основне покарання, яке є різновидом позбавлення волі на короткий строк і полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції від суспільства строком від 1 до 6 місяців. Така ізоляція засудженого поєднується з застосуванням до нього обмежень, спеціально передбачених режимом відбування даного покарання, а також із застосуванням заходів виховного характеру. Порядок і умови виконання покарання у виді **арешту** регулюються Главою 12 КВК України та Розділом XXVIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань.

ТЕМА № 8**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЩОДО
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Правове регулювання покарання у виді тримання військовослужбовців в дисциплінарному батальйоні.
2. Порядок направлення та прийому засуджених у дисциплінарний батальйон.
3. Розміщення і режим тримання засуджених у дисциплінарному батальйоні.
4. Організація праці та виховна робота з засудженими в дисциплінарному батальйоні.
5. Порядок звільнення з дисциплінарного батальйону.
6. Порядок виконання покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців.
7. Особливості відбування арешту засудженими військовослужбовцями.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. На ім'я рядового Гмирі, який відбував покарання у дисциплінарному батальйоні, надійшла телеграма від його родичів про те, що його мати тяжко хвора і знаходиться у важкому стані. Рядовий Гмиря звернувся до командування батальйону з проханням надати йому короткострокову відпустку для поїздки додому.

Чи може бути дозволена така відпустка? Який порядок її надання?

2. Рядовий Супов під час відбування покарання в дисциплінарному батальйоні припустив порушення вимог режиму. Командир взводу, до якого був приписаний засуджений, як стягнення наклав на нього арешт із триманням на гауптвахті терміном п'ять діб.

Чи правомірними є дії командира взводу в даному випадку?

3. Рядовий Ширшов незаконним шляхом придбав у одного з прапорщиків дисциплінарного батальйону горілку домашнього виготовлення. В результаті вживання цієї горілки рядовий Ширшов отруївся і був направлений до шпиталю для проведення лікування. Враховуючи обставини захворювання рядового Ширшова, командир дисциплінарного батальйону прийняв рішення

про невключення терміну лікування в строк відбування покарання. Рядовий Ширшов із цього приводу звернувся зі скаргою до військового прокурора гарнізону.

Яке рішення має прийняти військовий прокурор?

4. Через два місяці після початку строкової служби матрос Востряков був засуджений військовим судом гарнізону за вчинення злочину до шести місяців тримання в дисциплінарному батальйоні. Під час відбування покарання матрос Востряков виявив гарні знання військових статутів, чітко виконував їх вимоги, отримав три заохочення і оволодів військовою спеціальністю. Після відбування покарання матрос Востряков був направлений для подальшого проходження служби в свою частину. Через 12 місяців Востряков звернувся зі скаргою до військового прокурора у зв'язку з тим, що командування Військово-Морськими Силами України відмовляє йому у звільненні в запас, мотивуючи тим, що строк відбування покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні до строку військової служби не зараховується і до звільнення залишилося ще чотири місяці.

Яке рішення повинен прийняти військовий прокурор?

5. Рядовий Проценко звернувся до командира дисциплінарного батальйону з проханням надати йому можливість побачення зі своїм адвокатом. Командир дисциплінарного батальйону відмовив, мотивуючи тим, що Проценко у поточному місяці вже використав своє право на короткострокове побачення з батьками.

Чи правомірним є рішення командира дисциплінарного батальйону?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Засуджені військовослужбовці у дисциплінарному батальйоні мають право на одержання посилок (передач) і бандеролей:

- 1) 2 рази на місяць;
- 2) 1 раз на місяць;
- 3) 1 раз на 2 тижні;
- 4) не мають права отримувати взагалі;
- 5) без обмеження їх кількості.

2. Військові частини, гауптвахти виконують покарання у виді:

- 1) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, службового обмеження для військовослужбовців, засуджених за злочини невеликої тяжкості, арешту з утриманням засуджених на гауптвахтах;
- 2) тримання в дисциплінарному батальйоні засуджених військовослужбовців строкової служби;
- 3) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, службового обмеження для військовослужбовців, засуджених за злочини невеликої тяжкості, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі для військовослужбовців;
- 4) арешту з утриманням засуджених на гауптвахтах, а також здійснюють контроль за поведінкою засуджених військовослужбовців, звільнених від відбування покарання з випробуванням;
- 5) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, службового обмеження для військовослужбовців, засуджених за злочини невеликої тяжкості, арешту з утриманням засуджених на гауптвахтах, а також здійснюють контроль за поведінкою засуджених військовослужбовців, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

3. Із суми грошового забезпечення засудженого до службового обмеження військовослужбовця провадиться відрахування у розмірі:

- 1) до 10 %;
- 2) від 5% до 15 %;
- 3) від 15 % до 25 %;
- 4) від 10 % до 20 %;
- 5) від 10 до 40 %.

4. Покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців встановлюється на строк:

- 1) від 6 місяців до 2 років;
- 2) від 1 до 5 років;
- 3) від 2 до 5 років;
- 4) від 3 до 6 років;
- 5) від 1 до 10 років.

5. Під час відбування покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців засудженому не встановлюється таке обмеження:

- 1) не підлягає підвищенню за посадою;
- 2) не може бути підвищений у військовому званні;
- 3) покарання не зараховується в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання;
- 4) заборона виходу за межі військової частини без дозволу начальника;
- 5) із суми його грошового забезпечення в обов'язковому порядку здійснюється відрахування в дохід держави.

6. Військовослужбовці, які засуджені до арешту, відбувають покарання:

- 1) у слідчих ізоляторах;
- 2) в арештних домах;
- 3) на гауптвахтах;
- 4) в дисциплінарному батальйоні;
- 5) у виправних центрах.

7. Покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців встановлюється на строк:

- 1) від 6 місяців до 2 років;
- 2) від 1 до 5 років;
- 3) від 2 до 5 років;
- 4) від 3 до 6 років;
- 5) від 1 до 10 років.

8. Засуджених не звільняють з дисциплінарного батальйону за таких підстав:

- 1) після відбуття строку покарання, призначеного вироком суду;
- 2) в силу акта амністії;
- 3) у зв'язку з помилюванням;
- 4) у зв'язку із закінченням строку військової служби;
- 5) зв'язку з винесенням судом ухвали або постанови про звільнення від відбування покарання через хворобу.

9. Засудженому, який відбував покарання у дисциплінарному батальйоні час перебування у ньому може бути зарахований до строку військової служби якщо він:

- 1) оволодів військовою спеціальністю;

- 2) добре знає і чітко виконує вимоги військових статутів та бездоганно несе службу після звільнення з дисциплінарного батальйону;
- 3) за час відбування покарання не мав дисциплінарних стягнень;
- 4) за час відбування покарання захворів на тяжку невиліковну хворобу;
- 5) пункти 1) і 2).

10. Засудженому військовослужбовцю не може бути дозволений короткостроковий виїзд за межі дисциплінарного батальйону у разі:

- 1) смерті близького родича;
- 2) тяжкої хвороби близького родича;
- 3) тяжкої хвороби близького родича, яка загрожує життю хворого;
- 4) стихійного лиха, що спричинило значну матеріальну шкоду майну засудженого військовослужбовця;
- 5) стихійного лиха, що спричинило значну матеріальну шкоду майну родині засудженого військовослужбовця.

11. Який вид покарання може бути призначений засудженому військовослужбовцю як додатковий:

- 1) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- 2) службові обмеження для військовослужбовців;
- 3) арешт;
- 4) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
- 5) кожний з цих видів покарань може бути призначене як основний.

12. Заміна засудженому військовослужбовцю позбавлення волі триманням у дисциплінарному батальйоні здійснюється судом з розрахунку:

- 1) 1 день позбавлення волі за 1 день тримання в дисциплінарному батальйоні;
- 2) 1 день позбавлення волі за 2 дні тримання в дисциплінарному батальйоні;
- 3) 1 день позбавлення волі за 3 дні тримання в дисциплінарному батальйоні;
- 4) 2 дні позбавлення волі за 1 день тримання в дисциплінарному батальйоні;
- 5) 3 дні позбавлення волі за 1 день тримання в дисциплінарному батальйоні.

13. Короткострокові побачення з родичами чи іншими особами засудженим, які відбувають покарання у дисциплінарному батальйоні, надаються:

- 1) 1 раз на тиждень;
- 2) 1 раз на 2 тижні;
- 3) 1 раз на 3 тижні;

- 4) 1 раз на місяць;
- 5) 1 раз на 3 місяці.

14. Тривалі побачення з родичами засудженим, які відбувають покарання у дисциплінарному батальйоні, надаються:

- 1) 1 раз на 3 тижні;
- 2) 1 раз на місяць;
- 3) 1 раз на 2 місяці;
- 4) 1 раз на 3 місяці;
- 5) 1 раз на 4 місяці.

15. Засудженим, які відбувають покарання у дисциплінарному батальйоні, дозволяється відправляти і отримувати листи та телеграми з періодичністю:

- 1) 1 раз на тиждень;
- 2) 1 раз на 2 тижні;
- 3) 1 раз на 3 тижні;
- 4) 1 раз на місяць;
- 5) без обмеження їх кількості.

Методичні поради до вивчення теми:

При вивченні теми курсантам слід пам'ятати, що до покарань, які пов'язані з проходженням військової служби відносяться покарання у виді **службових обмежень для військовослужбовців, арешту та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.**

Вивчення порядку і умов виконання покарання у виді **службових обмежень для військовослужбовців** слід розпочати з уявлення того, які особи є військовослужбовцями, що таке військова служба і які існують її види. Службове обмеження для військовослужбовців є основним покаранням і проявляється в: а) примусових заходах майнового характеру, а саме: у відрахуванні в дохід держави від 10 до 20 відсотків суми грошового забезпечення засудженого; б) моральному впливі на засудженого — він не може бути підвищений за посадою, у військовому званні, строк покарання (від шести місяців до двох років) не зараховується йому у строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання. **Особливістю** цього виду покарання є та обставина, що в процесі його відбування засуджений

продовжує колишню соціально корисну діяльність без розриву з найближчим мікросоціальним оточенням, хоча і на примусовій основі, з утриманням у дохід держави визначеної частини його грошового утримання.

Курсанту (слухачеві) слід знати, що виконання **службових обмежень для військовослужбовців** здійснюється командуванням військових частин, установ, органів і військових формувань, у яких проходять військову службу за контрактом засуджені. Також необхідно уявити правові підстави виконання цього виду покарання, особливості контролю і відповідальності за невиконання вироку. Порядок і умови виконання цього виду покарання регулюється Главою 10 КВК України.

При розгляді **особливостей відбування арешту** військовослужбовцями курсантам слід звернутись до ст.55 КВК України, відповідно до якої військовослужбовці, засуджені до арешту, відбувають покарання на гауптвахті. Порядок і умови виконання цього виду покарання регулюється Інструкцією про порядок і умови утримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців: затв. наказом Міністра оборони України від 16 жовтня 2013 р. №656.

Курсантам (слухачам) потрібно згадати, що відповідно до ст.62 КК України покарання у виді **тримання в дисциплінарному батальйоні** призначається військовослужбовцям строкової служби, військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом, особам офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, особам офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовцям, призваним на військову службу під час мобілізації, на особливий період (крім військовослужбовців-жінок), на строк від шести місяців до двох років у випадках, передбачених КК України, а також якщо суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замінити позбавлення волі на строк не більше двох років триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк.

Сутність кримінального покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців полягає в тому, що особи, які відбувають у ньому покарання, у примусовому порядку ізолюються від суспільства (у даному разі, – від іншої маси військовослужбовців). Ізоляція військовослужбовців, зумовлена утриманням в дисциплінарному батальйоні, деякою мірою пов'язана обмеженням їхніх духовних зв'язків із суспільством, цивільних прав, свободи пересування.

Відбування військовослужбовцем покарання у дисциплінарному батальйоні має свої правові наслідки – час перебування в ньому не

зараховується в строк служби, за винятком випадків, передбаченні у законі. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців слід вважати покаранням, пов'язаним із заходами виправного впливу на засуджених, оскільки воно має на меті виправлення засуджених у дусі чесного ставлення до праці та військової служби, суворого додержання ними Конституції та законів України, запобігання вчиненню нових злочинів.

Дисциплінарними частинами, де відбувають покарання військовослужбовці строкової служби, є **дисциплінарний батальйон** або окрема дисциплінарна рота.

Дисциплінарний батальйон (окрема дисциплінарна рота) є військовою частиною, яку утримують за окремим штатом. Організаційну структуру і чисельність дисциплінарного батальйону визначає Міністр оборони України. Контроль за діяльністю дисциплінарного батальйону здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України.

Відповідно до листа Міністерства оборони України № 306/3/399 від 19 січня 2018 р. у сфері відання Міністерства оборони України функціонують один дисциплінарний батальйон та гауптвахти, число яких станом на 01.01.2018 не повідомляється (у 2015 році було 19 гауптвахт).

За даними Міноборони України, на початок 2017 року у дисциплінарному батальйоні відбували покарання 60 військовослужбовців. Протягом року для відбування покарання до дисциплінарного батальйону поступило 42 засуджених особи, а 90 осіб було звільнено з дисциплінарного батальйону, то ж на кінець року їх залишилось там 12.

На гауптвахтах на початок року під вартою перебувало 50 осіб, протягом року до них було поміщено 188 осіб, а вибули з гауптвахт 189 осіб. На кінець року на гауптвахтах перебували 49 військовослужбовців.

Порядок та умови відбування покарання військовослужбовцями строкової служби, засудженими до тримання в дисциплінарному батальйоні, їх правове становище та порядок діяльності дисциплінарного батальйону встановлюються: Положенням про дисциплінарний батальйон у Збройних Силах України, затвердженим Указом Президента України від 5 квітня 1994 р. № 139/94; Положенням про особливості організації і несення вартової служби в дисциплінарному батальйоні (частині): затв. пост. КМУ від 19 жовтня 1999 р. №1931; Інструкцією про порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні: затв. наказ. Мін. оборони України від 18 травня 2015 р. № 215.

ТЕМА № 9**ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ З УСТАНОВ ВИКОНАННЯ
ПОКАРАНЬ. ДОПОМОГА ОСОБАМ, ЯКІ ЗВІЛЬНЕНІ ВІД
ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ, КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА НИМИ*****I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Порядок звільнення від відбування покарання.
2. Правовий статус осіб, які відбули покарання.
3. Підстави звільнення від відбування покарання.
4. Порядок дострокового звільнення від відбування покарання.
5. Надання допомоги особам, звільненим з місць відбування покарання.
6. Встановлення адміністративного нагляду за звільненими особами.
7. Громадський контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання.
8. Проблеми соціальної адаптації осіб, що умовно-достроково звільняються з місць позбавлення волі.
9. Організація працевлаштування засуджених в умовах ринкових відносин.
10. Система методів переорієнтації злочинної поведінки засуджених в соціально корисну поведінку.
11. Форми організації роботи по ресоціалізації засуджених.
12. Структура інституту постпенітенціарного впливу на засуджених.
13. Система підготовки засуджених до життя на волі.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Кузьмін був засуджений до чотирьох років позбавлення волі. Обчислення строку відбування покарання почалося 15 серпня 2015 р.

Назвіть дату звільнення від відбування покарання.

2. Арзамасцев, засуджений до позбавлення волі на три роки, відбував покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання. Строк відбування покарання закінчувався 2 травня. Арзамасцев звернувся до начальника установи з клопотанням про звільнення від відбування покарання 30 квітня, оскільки 1 травня є святковим днем, а 2 та 3 травня - вихідними днями.

Яке рішення повинен прийняти начальник виправної колонії і на підставі якої правової норми?

3. Биковський, засуджений до трьох років позбавлення волі, відбував покарання у виправній колонії мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання. В установу 29 квітня надійшов Указ Президента України про дострокове звільнення Биковського від покарання у зв'язку з помилуванням. Биковський був активним учасником художньої самодіяльності колонії і мав брати участь у концерті засуджених 1 і 2 травня. Адміністрація установи попросила Биковського залишитися на святкові дні і він погодився, що звільнення відбудеться 3 травня. Прокурору про це стало відомо 30 квітня.

Чи законне рішення адміністрації виправної колонії і як повинен відреагувати прокурорі?

4. Засуджений до позбавлення волі Тараненко, строк покарання у якого закінчується через три місяці, звернувся до начальника відділення соціально-психологічної служби з проханням дозволити йому відростити волосся на голові та бороду, бо він бажає приїхати додому у тому вигляді, у якому його запам'ятали рідні та друзі.

Що має відповісти начальник відділення соціально-психологічної служби?

5. На час звільнення із виховної колонії ніхто з родичів п'ятнадцятирічного Жолудева не приїхав до колонії зустріти його. Батьки Жолудева проживають у іншому місті, розташованому за 600 км від цієї колонії.

Як у такому випадку повинна діяти адміністрація виховної колонії?

6. При звільненні Папаніна, який відбував покарання за ст. 185 КК України, адміністрація виправної колонії винесла постанову про встановлення адміністративного нагляду за звільненим і направила її для виконання в органи внутрішніх справ за місцем попереднього проживання засудженого. Це рішення було мотивовано тим, що Папанін раніше вже був засуджений до позбавлення волі за крадіжку чужого майна, а під час відбування покарання за останній злочин систематично і злісно порушував вимоги режиму, ознак виправлення не виявив.

Чи відповідає таке рішення закону? Чи має право адміністрація виправної установи виносити постанову про адміністративний нагляд?

7. На момент звільнення з виправної колонії за Лобовою залишалася заборгованість у розмірі 3000 грн. Крім того, вона згідно зі ст. 158 КВК України підлягала адміністративному нагляду за місцем проживання як особа, яка тричі засуджувалася до позбавлення волі за умисні злочини, але на шлях виправлення не стала і є небезпечною для суспільства.

Як документально оформити звільнення Лобової ?

8. Під час звільнення у січні 2018 р. Бромов, який відбував покарання у виді позбавлення волі у виправній колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, виявилось, що одяг, в якому він був під час арешту, по-перше, був літнім, а по-друге, - старим і непридатним до носіння. Одяг, який йому видали у колонії, має специфічний вигляд, а крім того заплатити за нього Бромов не міг, бо на його рахунку грошей не було. До міста, де він збирався проживати, їхати півтори доби.

Як має діяти у цьому випадку адміністрація виправної колонії? Яка матеріальна допомога надається особам під час звільнення з виправної колонії?

9. Засуджений за особливо тяжкий злочин Букін під час відбування покарання захворів на активну форму туберкульозу. У зв'язку з цим адміністрація виправної колонії звернулася до суду з поданням про дострокове звільнення засудженого від відбування покарання, додавши одночасно висновки лікарсько-трудової комісії про захворювання засудженого тяжкою хворобою.

Яке рішення повинен прийняти суд і на підставі якої правової норми?

10. Трудовий колектив ТОВ "Прогрес" звернувся до спостережної комісії з проханням доручити йому здійснення контролю та виховної роботи щодо Проніна, умовно-достроково звільненого від відбування покарання.

За яких умов клопотання може бути задоволена?

11. Ксенофонов був умовно-достроково звільнений від відбування покарання. Протягом невідбутої частини покарання він ухилявся від громадського контролю, у зв'язку з чим був попереджений. Проте навіть після попередження зборів трудового колективу Ксенофонов систематично порушував громадський порядок, з'являвся у нетверезому стані у громадських місцях.

Які заходи впливу та в якому порядку можуть бути застосовані щодо Ксенофонтова ?

12. Засуджена Зальцман, яка відбувала покарання у виді позбавлення волі й народила дитину, була звільнена судом від подальшого відбування покарання.

У якому порядку повинен здійснюватися нагляд за її поведінкою?

13. Пархоменко був засуджений до позбавлення волі за злочин, пов'язаний із незаконним обігом наркотичних засобів.

Що є підставою для встановлення адміністративного нагляду щодо Пархоменка? Які органи встановлюють і здійснюють адміністративний нагляд?

14. До Ігумнова був установлений адміністративний нагляд терміном на два роки. За цей час він неодноразово скоював правопорушення і залишився небезпечним для суспільства.

Чи може бути продовжений термін адміністративного нагляду щодо Ігумнова., в якому порядку і наскільки?

15. Стрельцова, щодо якого здійснювався адміністративний нагляд, начальник органу внутрішніх справ зобов'язав: повідомляти поліцію за місцем свого проживання про виїзд за межі району (міста); реєструватися в поліції два рази на тиждень. Крім того, йому було заборонено: звільнитися з роботи; зустрічатися з особами, щодо яких установлено адміністративний нагляд.

Чи є правомірними дії начальника органу внутрішніх справ?

16. Киричок подав заяву в суд із клопотанням про зняття з нього адміністративного нагляду, бо вважав, що у зв'язку з інвалідністю він перестав бути суспільно небезпечним.

В якому порядку повинно бути розглянуто клопотання Киричка? Що є підставами для припинення адміністративного нагляду?

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Адміністративний нагляд встановлюється щодо:

- 1) неповнолітніх;
- 2) визнаних судом особливо небезпечними рецидивістами;
- 3) засуджених за злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотичних засобів;
- 4) засуджених до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності;
- 5) засуджених за злочини, що пов'язані зі зброєю.

2. Неповнолітні, які звільнені від відбування покарання у виді позбавлення волі, направляються до місця проживання:

- 1) тільки в супроводі родичів;
- 2) тільки в супроводі працівника колонії;
- 3) у супроводі родичів або працівника колонії;
- 4) у супроводі працівника кримінальної поліції у справах дітей;
- 5) у супроводі дільничного офіцера поліції.

3. Якої форми надаються довідки про звільнення засудженим іноземцям та особам без громадянства:

- 1) форма “А” – жовто-зеленого кольору;
- 2) форма “БВЛ” – рожевого кольору;
- 3) форма “Б” – блакитного кольору;
- 4) форма “В” – білого кольору;
- 5) форма „М” – синього кольору.

4. Якої форми надаються довідки про звільнення засудженим особам, щодо яких вирок скасований з припиненням кримінальної справи або передачею справи на нове розслідування із заміною запобіжного заходу, не пов’язаного з позбавленням волі:

- 1) форма “А” – жовто-зеленого кольору;
- 2) форма “БВЛ” – рожевого кольору;
- 3) форма “Б” – блакитного кольору;
- 4) форма “В” – білого кольору;
- 5) форма „М” – синього кольору.

5. Не є підставою звільнення від відбування покарання:

- 1) закон України про амністію;
- 2) акт про помилування;
- 3) закінчення строків давності виконання обвинувального вироку;
- 4) рішення спостережної комісії;
- 5) тяжка хвороба.

6. Адміністративний нагляд встановлюється на строк:

- 1) до 6 місяців;
- 2) до 1 року;
- 3) до 2 років;

- 4) від 6 місяців до 2 років;
- 5) від 1 року до 2 років.

7. До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, не може бути застосовано таке обмеження:

- 1) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати 8 годин на добу;
- 2) заборона влаштування на роботу без попереднього узгодження з органом внутрішніх справ;
- 3) заборона перебування у визначених місцях району (міста);
- 4) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);
- 5) реєстрація в поліції від 1 до 4 разів на місяць.

8. Не допускається застосування амністії до осіб:

- 1) які засуджені до позбавлення волі на строк понад 10 років;
- 2) яким до відбуття строку позбавлення волі залишилось менше 6 місяців;
- 3) що мають 2 і більше судимостей за вчинення тяжких злочинів;
- 4) які систематично порушують режим відбування покарання у виді позбавлення волі;
- 5) засуджених до позбавлення волі за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

9. Якщо строк покарання закінчується у вихідний або святковий день, засуджений звільняється у:

- 1) вихідний або святковий день;
- 2) передвихідний або передсвятковий день;
- 3) післявихідний або післясвятковий день;
- 4) за 2 дні до свята або вихідного дня;
- 5) за тиждень до свята або до вихідного дня.

10. Амністія оголошується:

- 1) законом України;
- 2) указом Президента України;
- 3) наказом міністра юстиції України;
- 4) наказом Генерального прокурора України;
- 5) постановою Кабінету міністрів України.

11. Закон України “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі” прийнято Верховною Радою України:

- 1) 5 травня 1992 р.;
- 2) 10 березня 1993 р.;
- 3) 1 грудня 1994 р.;
- 4) 15 лютого 1995 р.;
- 5) 18 серпня 1996 р.

12. Адміністративний нагляд автоматично припиняється?

- 1) постановою судді за поданням начальника ОВС достроково, якщо піднаглядний перестав бути небезпечним для суспільства;
- 2) постановою судді за клопотанням трудового колективу або іншої громадської організації;
- 3) постановою судді за клопотанням родичів піднаглядної особи;
- 4) у разі одруження піднаглядного;
- 5) у разі смерті піднаглядного.

13. У разі відсутності родичів неповнолітні, звільнені від відбування покарання, направляються до місця проживання:

- 1) у супроводі працівника Національної поліції;
- 2) у супроводі інспектора превентивної діяльності Національної поліції;
- 3) у супроводі працівника колонії;
- 4) у супроводі працівника уповноваженого органу з питань пробації;
- 5) без будь-якого супроводу.

14. Відповідно до Закону України „Про зайнятість населення”:

- 1) керівники підприємств за змогою мають надавати допомогу звільненим з установ виконання покарань у працевлаштуванні;
- 2) керівники підприємств не зобов’язані надавати звільненим з установ виконання покарань допомоги з працевлаштування і не несуть за це відповідальності;
- 3) керівники підприємств повинні мати резерв робочих місць в межах 1 %, передбачених для працевлаштування звільнених з установ виконання покарань осіб і несуть за це відповідальність за законом;
- 4) керівники підприємств повинні мати резерв робочих місць в межах 3 %, передбачених для працевлаштування звільнених з установ виконання покарань осіб і несуть за це відповідальність за законом;

5) керівники підприємств повинні мати резерв робочих місць в межах 5 %, передбачених для працевлаштування звільнених з установ виконання покарань осіб і несуть за це відповідальність за законом;.

15. Адміністративний нагляд здійснює:

- 1) державна виконавча служба;
- 2) органи внутрішніх справ;
- 3) уповноважений орган з питань пробації;
- 4) адміністрація виправного центру;
- 5) прокуратура.

16. Помилування здійснює:

- 1) секретар Ради національної безпеки і оборони;
- 2) голова Верховної Ради України;
- 3) Президент України;
- 4) голова Верховного Суду України;
- 5) Генеральний прокурор України.

17. Особи, які звільнені від відбування покарання:

- 1) прямують до місця роботи або проживання за власні кошти;
- 2) забезпечуються безплатним проїздом до місця проживання або роботи в межах України;
- 3) на транспортному засобі, що належить установі виконання покарань доставляються до місця проживання;
- 4) доставляються до місця роботи або проживання за кошти органів внутрішніх справ;
- 5) доставляються до місця роботи або проживання за кошти Державного департаменту України з питань виконання покарань.

18. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням здійснює:

- 1) державна виконавча служба;
- 2) уповноважений орган з питань пробації;
- 3) прокуратура;
- 4) суд;
- 5) виправний центр.

19. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким можлива після фактичного відбуття засудженим за злочин невеликої тяжкості:

- 1) не менше половини строку покарання призначеного судом;
- 2) не менше третини строку покарання призначеного судом;
- 3) не менше $2/3$ строку покарання призначеного судом;
- 4) не менше $3/4$ строку покарання призначеного судом;
- 5) не застосовується взагалі.

20. Якої форми надаються довідки про звільнення засудженим які мають заборгованість по виконавчих листах:

- 1) форма "А" – жовто-зеленого кольору;
- 2) форма "БВЛ" – рожевого кольору;
- 3) форма "Б" – блакитного кольору;
- 4) форма "В" – білого кольору;
- 5) форма „М” – синього кольору.

21. Закони про амністію, за винятків законів про умовну амністію, Верховна Рада України може приймати не частіше:

- 1) 1 разу протягом 1 календарного року;
- 2) 2 разів протягом 1 календарного року;
- 3) 3 разів протягом 1 календарного року;
- 4) 1 разу протягом 2 календарних років;
- 5) без будь-яких обмежень у строках.

22. Особи, які відповідно закону про амністію підлягають звільненню від відбування покарання, звільняються після опублікування вищевказаного закону не пізніше як протягом:

- 1) 1 місяця;
- 2) 2 місяців;
- 3) 3 місяців;
- 4) 6 місяців;
- 5) 9 місяців.

23. У разі відхилення Комісією у питаннях помилування клопотання про помилування, повторне клопотання щодо особи, засудженої за особливо тяжкий злочин, за відсутності нових обставин, що заслуговують на увагу, може бути внесено на її розгляд не раніше як через:

- 1) 3 місяця;

- 2) 6 місяців;
- 3) 9 місяців;
- 4) 1 рік;
- 5) 2 роки.

24. Адміністрація установи виконання покарань має вживати заходів до трудового і побутового влаштування засудженого за обраним місцем проживання коли до закінчення строку покарання залишилось не менше:

- 1) 1 місяця;
- 2) 3 місяців;
- 3) 6 місяців;
- 4) 9 рік;
- 5) 1 року.

25. До умовно-достроково звільнених від відбування покарання осіб, які ухиляються від громадського контролю, збори трудового колективу можуть застосувати захід впливу у виді:

- 1) громадського попередження;
- 2) догани;
- 3) суворої догани;
- 4) поміщення під домашній арешт;
- 5) варіанти 1-3.

Методичні поради до вивчення теми:

При вивченні теми курсантам слід пам'ятати, що кримінально-виконавче законодавство України містить інститут звільнення від покарання та його відбування — Розділ XII КВК. Вказаний інститут є одним із проявів гуманізму кримінальної політики держави. Його застосування спрямоване на пом'якшення кримінально-правової репресії з метою стимулювання виправлення засуджених та додержання ними вимог законності і правопорядку. Необхідно мати на увазі, що КВК в ст.152 глави 23 розділу V визначає підстави звільнення від відбування покарання. Ними є:

1. Відбуття строку покарання, призначеного вироком суду.
2. Закон України про амністію.
3. Акт про помилування.
4. Скасування вироку суду і закриття кримінальної справи.

5. Закінчення строків давності виконання обвинувального вироку.

6. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Перелік підстав не є вичерпним.

Згідно з даними, повідомленими Міністерством юстиції України протягом 2017 року з установ виконання покарань звільнилося 17681 особа (у 2016 році – 25085 осіб), в тому числі звільнено умовно-достроково 6 314 особи (у 2016 році – 9244 особи) із загального числа у 16522 особи, які формально підпадали під УДЗ, Це складає 38,22% від числа осіб, які формально підпадали під УДЗ (рік тому - 41,15%, два роки тому – 47,2%, три роки тому – 53,5%).

Особливу увагу слід приділяти правовому регулюванню застосування амністії в Україні, яка здійснюється згідно з нормами Конституції України, Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 р., КК та КПК України. Так, згідно з чинним законодавством України, амністія проголошується законом і є повним або частковим звільненням від кримінальної відповідальності і покарання певної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів.

Крім цього необхідно зауважити, що **амністія не застосовується** до:

1) осіб, яким смертну кару в порядку помилування замінено на позбавлення волі, і до осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі;

2) осіб, які мають дві і більше судимості за вчинення умисних тяжких та/або особливо тяжких злочинів, крім випадків індивідуальної амністії;

3) осіб, яких засуджено за злочини проти основ національної безпеки України, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах;

4) осіб, яких засуджено за злочин або злочини, що спричинили загибель двох і більше осіб;

5) осіб, стосовно яких протягом останніх десяти років було застосовано амністію або помилування незалежно від зняття чи погашення судимості та які знову вчинили умисний злочин.

б) осіб, засуджених за умисне вбивство; катування; насильницьке донорство; незаконне позбавлення волі або викрадення людини, якщо при цьому сталося заподіяння смерті, або нанесення тяжких тілесних ушкоджень, що потягнули за собою смерть.

Перелік осіб, до яких не допускається застосування амністії, не є вичерпним і може бути доповнений конкретним законом про амністію. Особливістю застосування амністії є те, що вона не застосовується протягом

певного часу до осіб, які раніше вже звільнялись від кримінальної відповідальності та покарання по цій підставі тощо. Дія закону про амністію поширюється на злочини, вчинені до дня набрання ним чинності включно, і не поширюється на триваючі або продовжувані злочини, якщо вони закінчені, припинені або перервані після набрання законом про амністію чинності.

Ще, однією з підстав звільнення від відбування покарання, на яку слід звернути увагу, є **помилування**, яке здійснюється Президентом України. Курсантам (слухачам) необхідно ознайомитися з Положенням про порядок здійснення помилування, затвердженим указом Президента України від 21 квітня 2015 р. N 223/2015, що визначає коло осіб, які мають право на подання клопотання про помилування, порядок підготовки матеріалів для розгляду цих клопотань, повноваження Департаменту з питань помилування Адміністрації Президента України та Комісії при Президентові України у питаннях помилування.

Курсанти (слухачі) повинні знати, що **помилування** це правовий акт глави держави, за яким конкретна особа звільняється від відбування покарання або це покарання пом'якшується. Помилування здійснюється Президентом України (п. 27 ч.1 ст.106 Конституції України) стосовно індивідуально визначеної особи у виді: заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років; повного або часткового звільнення від основного і додаткового покарань.

Курсантам (слухачам) необхідно також знати, що **право на клопотання** про помилування має особа, яка:

- засуджена судом України і відбуває покарання в Україні;
- засуджена судом іноземної держави і передана для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилування, вирок суду щодо якої приведено у відповідність із законодавством України;
- засуджена в Україні і передана для відбування покарання іноземній державі, якщо ця держава погодилася визнати і виконати прийняте в Україні рішення про помилування.

Клопотання про помилування особою, засудженою судом України, яка відбуває покарання в Україні, або засудженою судом іноземної держави і переданою для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилування, подається через адміністрацію установи виконання покарань або іншого органу, що здійснює виконання кримінальних покарань. Адміністрація в установленому порядку невідкладно реєструє клопотання і протягом п'ятнадцяти днів з дня подання направляє його до Адміністрації Президента

України разом із копіями вироку, ухвали і постанови суду, характеристикою про поведінку особи із викладеною письмово думкою адміністрації і, як правило, спостережної комісії або служби у справах дітей про доцільність помилування, а також іншими документами і даними, що мають значення для розгляду питання про застосування помилування.

Підготовку матеріалів до розгляду клопотання про помилування та повідомлення заявника про результати такого розгляду здійснює Департамент з питань помилування Адміністрації Президента України. Підготовлені цим Департаментом матеріали попередньо розглядаються Комісією при Президентові України у питаннях помилування. Під час розгляду клопотань про помилування враховуються: ступінь тяжкості вчиненого злочину, строк відбутого покарання, особа засудженого, його поведінка, щире каяття, стан відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди, сімейні та інші обставини; думка адміністрації УВП або іншого органу, який виконує покарання, спостережної комісії, служби у справах дітей, місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, громадських об'єднань та інших суб'єктів про доцільність помилування.

Розглянувши клопотання про помилування і матеріали, підготовлені Департаментом з питань помилування, Комісія вносить Президентові України пропозицію про застосування помилування. Про клопотання, в яких Комісією не знайдено підстав для помилування, Департамент з питань помилування інформує Президента України. Про помилування засудженого Президент України видає указ.

Слід також відзначити, що є **інші підстави звільнення** від відбування покарання, такі як:

- 1) звільнення від відбування покарання з випробуванням;
- 2) заміна невідбутої частини покарання більш м'яким;
- 3) звільнення від відбування покарання жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років;
- 4) скорочення строку покарання до меж відбутого внаслідок пом'якшення санкції за вчинений злочин (депеналізація діяння);
- 5) у разі скасування караності діяння тощо.

Курсантам (слухачам) необхідно знати, що складовою процесу **постпенітенціарного впливу** на звільненого з метою його ресоціалізації та соціальної адаптації як дієвих чинників загальної та спеціальної превенції є

допомога особам, які звільнені від відбування покарання. **Структурними елементами допомоги є:**

- 1) надання допомоги особам, звільненим із місць відбування покарання;
- 2) надання допомоги засудженим у трудовому та побутовому влаштуванні.

Так у розвиток законодавчих положень в установах виконання покарань організовуються курси підготовки засуджених до звільнення. Не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку покарання адміністрація установи виконання покарань через територіальні органи внутрішніх справ і центри зайнятості населення вживає заходів щодо трудового і побутового влаштування засудженого за обраним ним місцем проживання. Згідно із Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. держава забезпечує додаткові гарантії працевлаштування для працездатних громадян у працездатному віці, звільнених від відбування покарання, тому що вони потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці. З цією метою для осіб, звільнених з установ виконання покарань створюються додаткові робочі місця шляхом бронювання їх місцевими радами на підприємствах, установах і організаціях у розмірі до 5% загальної кількості робочих місць.

Допомога особам, звільненим із місць відбування покарання, має такі прояви:

- 1) особи, які звільнені від відбування покарання, забезпечуються безплатним проїздом до місця проживання або роботи в межах України;
- 2) у разі відсутності необхідного за сезоном одягу, взуття і коштів на їх придбання особи, звільнені від відбування покарання, забезпечуються одягом і взуттям безоплатно, їм може бути видана одноразова грошова допомога за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на утримання кримінально-виконавчої системи;
- 3) особи, які звільнені від відбування покарання і потребують за станом здоров'я постійного догляду, а також неповнолітні направляються до місця проживання в супроводі родичів або співробітника колонії.

Курсантам необхідно звернутись до Порядку взаємодії УВП та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: затв. наказом Мін.юст. України, МВС України, Мін. соц. політ. України, Мін. освіти і науки, молоді та спорту України від 28 березня 2012 р. де,

зокрема у Розділі III ознайомитись з повноваженнями ОВС щодо цього питання.

При вивченні цієї теми курсантам (слухачам) необхідно знати, що під **соціальною адаптацією** осіб, звільнених від відбування покарання, слід розуміти процес засвоєння звільненими особами соціального досвіду з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Курсанту (слухачеві) необхідно ознайомитись із Законом України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк” від 17 березня 2011 р., який визначає умови і порядок надання соціальної допомоги особам, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також умови участі у їх соціальній адаптації органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і об'єднань громадян.

Курсанти (слухачі) повинні знати мету постпенітенціарного впливу на особу звільненого та засоби її досягнення, вміти докладно викласти законодавчий та науковий матеріал із проблеми.

Також курсантам (слухачам) слід розглянути поняття **пенітенціарної пробації**, її мету, завдання, підстави та порядок здійснення. При вивченні цього питання слід звернутись до Закону України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 р. № 160-VIII.

Вивчення питання щодо підстави і порядку представлення засуджених до умовно-дострокового звільнення потребує, щоб курсанти знали, що представлення до умовно-дострокового звільнення здійснюється у два етапи за наявності матеріальної (сумлінне ставлення до праці і добра поведінка) та формальної (фактичне відбуття частини строку) підстав (ст. 81 КК України). На першому етапі питання про можливість застосування умовно-дострокового звільнення розглядається безпосередньо у кримінально-виконавчій установі комісією з розгляду матеріалів із питань умовно-дострокового звільнення, яка засідає не рідше як двічі на місяць. Другим етапом вирішення питання про представлення засудженого до умовно-дострокового звільнення є подання адміністрацією установи відповідних документів для розгляду їх у суді після підпису подання головою спостережної комісії або служби у справах неповнолітніх.

Згідно зі ст. 160 КВК за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання встановлюється

контроль громадських організацій і трудових колективів. Із цими особами проводиться виховна робота з метою закріплення результатів виправлення і ресоціалізації.

Курсанту (слухачеві) необхідно знати, що нагляд і виховна робота із зазначеними особами проводиться з перших днів звільнення. При умовно-достроковому звільненні суди не встановлюють будь-який випробувальний строк, оскільки за кримінальним законом таким строком є невідбута частина покарання. Випробувальний строк починається з дня винесення визначення судом про умовно-дострокове звільнення.

Крім цього, курсантам (слухачам) необхідно звернути увагу на те, що **головна мета контролю** — нагляд і проведення виховної роботи з умовно-достроково звільненими — це допомога в адаптації до нових для них умов життя, у попередженні рецидивів, допомога вирішувати питання, які виникають. Організацію контролю, нагляд і виховну роботу за умовно-достроково звільненими законодавець поклав на місцеві органи влади; безпосередньо здійснення цього контролю і нагляд за звільненими — на громадські організації, трудові колективи за місцем роботи або навчання і за місцем проживання цих осіб під контролем спостережної комісії або служби у справах дітей.

Курсанту (слухачеві) необхідно звернути увагу і вміти відрізнити те, що органом, який здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням є **уповноважений орган з питань пробації**, що веде персональний облік засуджених протягом випробувального строку, спільно з органами Національної поліції.

З метою забезпечення контролю за поведінкою окремих категорій осіб, звільнених із виправних колоній, законом передбачається встановлення за ними адміністративного нагляду. Порядок встановлення та здійснення адміністративного нагляду визначається Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994р. та Інструкцією про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затвердженою наказом МВС України та ДДУ з ПВП від 04 листопада 2003 р.

Адміністративний нагляд — це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження та контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених із місць позбавлення волі, які здійснюються органами внутрішніх справ. Адміністративний нагляд встановлюється з метою

запобігання скоєнню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Курсанту (слухачеві) необхідно знати, що адміністративний нагляд встановлюється за визначеною у ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» категорією засуджених. При цьому курсантам (слухачам) необхідно мати на увазі **підстави** для встановлення адміністративного нагляду.

Разом із поданням до суду надсилаються копія вироку та матеріали, які свідчать про необхідність встановлення адміністративного нагляду за відповідною особою. У судове засідання викликається особа, щодо якої внесено подання про встановлення адміністративного нагляду, а за її клопотанням — і захисник, а також представник органу, начальник якого вніс подання.

Адміністрація колонії надсилає постанову судді для виконання органу внутрішніх справ за місцем проживання, яке обрав піднаглядний, у день його звільнення.

Адміністративний нагляд встановлюється **строком** один — два роки і не може перевищувати строків, передбачених законом для погашення або зняття судимості. При цьому курсантам (слухачам) необхідно знати, у яких випадках **може бути продовжений** встановлений строк адміністративного нагляду ще на шість місяців, але не більше за строк, передбачений законом для погашення або зняття судимості. **Строк** адміністративного нагляду **починається** з дня оголошення особі постанови судді про встановлення адміністративного нагляду.

Курсант (слухач) повинен знати також, що адміністративний нагляд здійснюють ОВС. Осіб, за якими встановлено адміністративний нагляд, беруть на облік, фотографують, а в разі потреби — беруть і відбитки їхніх пальців. Особи, за якими встановлено нагляд, **зобов'язані** бути законослухняними, не порушувати громадського порядку і дотримуватися особливих правил поведінки. До осіб, за якими встановлено адміністративний нагляд, за постановою начальника органу внутрішніх справ застосовується частково або у повному обсязі ряд **обмежень**.

У разі злісного порушення правил адміністративного нагляду особи, за якими встановлено цей нагляд, притягуються до **адміністративної** (ст. 187 КпАП України) або **кримінальної** (ст. 395 КК України) відповідальності.

ТЕМА № 10

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ПРОБЛЕМ ВИКОНАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ***I. Відпрацюйте теоретичні питання:***

1. Які положення Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. стосуються кримінально-виконавчого права.

2. Визначте, чи є суперечності між Мінімальними стандартними правилами поводження з в'язнями та КВК.

3. Назвіть основні етапи формування міжнародних стандартів поводження з в'язнями, прав і свобод засуджених.

4. Вкажіть, які перспективи вирішення найбільш актуальних проблем кримінально-виконавчого права міжнародного масштабу в Україні: 1) підвищення ефективності виконання покарань без ізоляції засуджених від суспільства; 2) пошук варіантів найбільш ефективного виконання позбавлення волі для виправлення злочинців; 3) розробка раціональних способів виконання покарань, пов'язаних із позбавленням волі, стосовно рецидивістів та інших категорій злочинців, які стійко не бажають стати на шлях виправлення.

5. Визначте перспективи існування приватних виховних установ для неповнолітніх в Україні.

II. Розв'яжіть практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю КВК України з відповідним кодексом будь-якої з країн колишнього СРСР.

Назва кодексу	Дата прийняття і набрання чинності	Кількість частин	Кількість глав (розділів)	Кількість статей	Наявність прикінцевих положень	Виконання яких видів покарань регулюють

2. Проведіть характеристику конгресів ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками за допомогою таблиці:

Порядковий номер конгресу	Місце і рік проведення	Які основні питання розглядав	Який основний документ було прийнято

3. Наведіть приклади міжнародних універсальних актів загального характеру, склавши таку таблицю:

Назва	Рік і місце прийняття	Орган, що прийняв	Коротка характеристика

4. Наведіть приклади міжнародно-правових документів спеціалізованого характеру, склавши таку таблицю:

Назва	Рік і місце прийняття	Орган, що прийняв	Коротка характеристика

5. Наведіть приклади регіональних міжнародно-правових документів загального та спеціалізованого характеру, склавши таку таблицю:

Назва	Рік і місце прийняття	Орган, що прийняв	Коротка характеристика

6. Складіть порівняльну таблицю пенітенціарних систем України та будь-якої з названих країн: Великобританія, Італія, США, Франція, ФРН:

Назва країни	Органи, що виконують покарання	Установи, що виконують покарання	Види покарань

7. Застосування яких видів покарань, на Ваш погляд, є найбільш ефективним у країнах, з якими має державні кордони Україна.

Назва країни	Вид покарання	Орган чи установа, яка виконує	В чому полягає ефективність	Чи є аналог даного покарання в Україні

8. Застосування яких видів покарань, на Ваш погляд, є найбільш ефективним у країнах Євросоюзу.

Назва країни	Вид покарання	Орган чи установа, яка виконує	В чому полягає ефективність	Чи є аналог даного покарання в Україні

9. Складіть порівняльну таблицю основних міжнародних документів, що стосуються забезпечення прав неповнолітніх правопорушників („Пекінські правила” 1985р., „Ер-Рядські правила” 1990 р., Правила ООН, що стосуються неповнолітніх, позбавлених волі 1990 р.):

Назва	Рік і місце прийняття	Загальна структура	Основні положення	Чи ратифіковані Україною

III. Дайте відповіді на тестові завдання:

1. На даний момент кількість конгресів ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками складає:

- 1) 5;
- 2) 7;
- 3) 9;
- 4) 11;
- 5) 13.

2. Місцем проведення першого конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками у 1955 р. є:

- 1) Женева;
- 2) Бангкок;
- 3) Каракас;
- 4) Лондон;
- 5) Нью-Йорк.

3. Міжнародно-правовим документом спеціалізованого характеру є:

- 1) Загальна декларація прав людини;

- 2) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права;
- 3) Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку;
- 4) Європейська конвенція про екстрадицію;
- 5) Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах.

4. Міжнародним універсальним актом загального характеру є:

- 1) Мінімальні стандартні правила ООН по відношенню до мір, що не пов'язані з ув'язненням (Токійські правила);
- 2) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права;
- 3) Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя у відношенні неповнолітніх (Пекінські правила);
- 4) Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку;
- 5) Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах.

5. Місцем проведення конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками у 2005 р. є:

- 1) Женева;
- 2) Бангкок;
- 3) Каракас;
- 4) Лондон;
- 5) Нью-Йорк.

6. Конгреси ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками скликаються один раз на:

- 1) рік;
- 2) три роки;
- 3) п'ять років;
- 4) десять років;
- 5) п'ятнадцять років.

7. Правову основу конгресів ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками визначають:

- 1) інструкції;
- 2) закони;
- 3) резолюції;

- 4) укази;
- 5) розпорядження.

8. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями прийнято на Конгресі ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками у Женеві в:

- 1) 1955 р.;
- 2) 1970 р.;
- 3) 1975 р.;
- 4) 1980 р.;
- 5) 1990 р.

9. Одним з питань, що розглядались на XI Конгресі ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками у 2005 р. у Бангкоці було:

- 1) розробка та застосування стандартів ООН в галузі кримінального правосуддя;
- 2) стандартизація поводження з неповнолітніми;
- 3) забезпечення дієвості стандартів: п'ятдесят років діяльності по встановленню стандартів у сфері попередження злочинності та кримінального правосуддя;
- 4) жінки в якості правопорушників та засуджених;
- 5) жінки в системі кримінального правосуддя.

10. Підґрунтям міжнародних стандартів поводження із засудженими є:

- 1) Мінімальні стандартні правила ООН по відношенню до мір, що не пов'язані з ув'язненням (Токійські правила);
- 2) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права;
- 3) Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя у відношенні неповнолітніх (Пекінські правила);
- 4) Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку;
- 5) Загальна декларація прав людини.

Методичні поради до вивчення теми:

При вивченні даної теми необхідно знати, що у переважній більшості кримінально-правових систем Західної, Центральної, а в останні роки і Східної Європи (зокрема, Англії, Бельгії, Болгарії, Угорщини, Німеччини, Голландії, Данії, Ірландії, Італії, Кіпру, Норвегії, Польщі, Португалії.

Фінляндії, Франції, Швейцарії, Швеції, Шотландії) широке застосування знайшли **нетюремні санкції**: монетарні (штраф, компенсаційні виплати, конфіскація особистого майна); кримінальне попередження як самостійна санкція (повне звільнення, визнання винним без накладення який або санкції карний осуд без нагляду, призупинення виконання покарання без нагляду, застереження, прийняття зобов'язання злочинця звістки в майбутньому правослухняне поведження, відстрочка від прийняття санкцій на визначений період і ін.). У якості **національних особливостей** назвемо соціальне попередження (Болгарія), застереження з відстроченим штрафом (Німеччина), зареєстрований вирок (Північна Ірландія), «прийняття, до уваги» (Ірландія); санкції суспільного контролю і нагляду (пробація у всіх її різновидах, відстрочені або умовні санкції з наглядом або спеціальним поведженням, суспільні роботи, контрактне поведження або лікування, призупинення дії деяких прав позбавлення прав або фахового статусу, висилка); зобов'язання притримуватися порядку і нормативного поведження з або без поручництва, застави (Кіпр), відвідування центру порядку (Англія, Уельс), зобов'язання пройти лікування від алкогольної або наркотичної залежності, нагляд за відстрочкою від виконання вироку (Ірландія), обмеження свободи, різноманітні види домашнього ув'язнення (Італія), тюремний висновок у вихідні дні (Голландія, Португалія), попереджувальний нагляд, умовна відстрочка з наглядом або поручництвом (Польща).

Також курсантам (слухачам) слід засвоїти, що **міжнародні стандарти поведження із засудженими** — це прийняті на міжнародному рівні норми, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань і діяльності органів і установ виконання покарань. Ці стандарти були узгоджені міжнародною спільнотою і в їх підґрунті насамперед лежить Загальна декларація прав людини. Прийняті на її розвиток **Міжнародний пакт про громадянські і політичні права** та **Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права**, які породжують юридичні зобов'язання для держав, котрі їх ратифікували (в тому числі й Україна), містять відповідні положення щодо поведження з особами, позбавленими волі. Крім цих міжнародних документів загального (універсального) характеру є доволі великий перелік документів, що доповнюють і деталізують загальні принципи і безпосередньо стосуються засуджених. Перелік основних міжнародних правових документів щодо осіб, що відбувають покарання за вироком суду, нараховує понад 30 найменувань. За ступенем зобов'язань, що виникають при впровадженні міжнародних стандартів у кримінально-виконавче законодавство тих чи інших

країн, існують положення, що є обов'язковими до виконання в національних кримінально-виконавчих системах, і такі, що розглядаються як рекомендації, для реалізації яких повинні бути створені відповідні соціально-економічні передумови.

Принципи, закладені в **Загальній декларації прав людини**, розвиваються в таких актах спеціалізованого характеру, що мають своєю метою виклад стандартів поведінки із засудженими, як **Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими (1955 р.)**, **Декларація про захист всіх осіб від катувань і інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання (1975 р.)**, **Конвенція проти катувань і інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поведінки й покарання (1984 р.)**, **Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку (1979 р.)**, **Принципи медичної етики, що визначають роль працівників охорони здоров'я, особливо лікарів, у захисті ув'язнених чи затриманих осіб від катувань і інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поведінки й покарання (1982 р.)**, **Заходи, що гарантують захист прав тих, хто засуджений до страти (1984 р.)**, **Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінські правила, 1985 р.)**, **Звід принципів захисту всіх осіб, підданих затриманню та ув'язненню в будь-якій формі (1989 р.)**, **Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила, 1990 р.)**, **Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990р.)**.

Курсант повинен ознайомитись з положеннями вищевказаних нормативних актів міжнародного характеру та вміти застосовувати їх на практичному занятті.

До європейських стандартів організації та правового регулювання виконання покарань належать;

— Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками від 30 листопада 1964 р.;

— Європейська конвенція про захист прав та основних свобод людини 1950р.;

— Європейська конвенція з попередження катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведінки або покарання 1987 р.;

— Європейські тюремні правила, оголошені рекомендацією № К (87) 3 Комітету міністрів Ради Європи від 12 лютого 1987 р.;

— Резолюція Комітету міністрів Ради Європи від 9 березня 1976 р. «Про деякі міри покарання, альтернативні позбавленню волі»;

— Резолюція Комітету міністрів Ради Європи стосовно виборчих, громадянських та соціальних прав ув'язнених від 1 лютого 1962 р.;

— Резолюція Комітету міністрів Ради Європи про працю ув'язнених від 18 вересня 1975 р.;

— Резолюція Комітету міністрів Ради Європи про освіту в тюрмах від 13 жовтня 1989 р.;

— Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи стосовно системи ув'язнення та поводження з небезпечними злочинцями від 24 вересня 1982р.;

— Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи стосовно надання короткотермінових відпусток ув'язненим від 24 вересня 1982 р.;

— Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, оголошені рекомендацією № К (92) 16 Комітету міністрів Ради Європи;

— Європейські пенитенціарні правила від 11 січня 2006 р., оголошені рекомендацією R(2006)2 Комітету міністрів Ради Європи;

— Рекомендація R (2006)13 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасницям щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань від 27 вересня 2006 р.

Наведений перелік міжнародних документів за масштабами їх дії дозволяє виділити серед них стандарти поводження з засудженими універсального (розробленого ООН) та регіонального (на рівні Ради Європи) характеру.

Серед перерахованих міжнародних документів можна виділити **стандарти:** **а)** що стосуються поводження з особами, позбавленими волі, серед яких чільне місце займають Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими і Європейські тюремні правила, та **б)** правила застосування заходів, не пов'язаних із позбавлення волі (Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) і Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів). Вагомого значення для захисту прав засудже них через обов'язковість для країн, що їх ратифікували, набули Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Конвенція проти катувань і інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання та Європейська конвенція з попередження катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання.

Ідеї, положення та вимоги, що містяться у Загальній декларації прав людини і в міжнародних документах, що містять стандарти поведження із засудженими, повинні максимально враховуватись у національному кримінально-виконавчому законодавстві і співвідноситись з принципами кримінально-виконавчої діяльності. Загальна декларація прав людини, міжнародні стандарти поведження із засудженими та національне кримінально-виконавче законодавство співвідносяться між собою як загальне, особливе й окреме (одиничне). Під цим кутом зору кримінально-виконавче законодавство і кримінально-виконавчу діяльність, у яких імплементовані міжнародні стандарти поведження із засудженими, слід розглядати як відображення єдності загального та одиничного. Як особливе міжнародні стандарти відіграють роль з'єднувальної ланки між Загальною декларацією прав людини і національним кримінально-виконавчим законодавством, яке покликане регулювати процедуру застосування обмежень прав і свобод, притаманних покаранню. При цьому необхідно підкреслити, що згідно із Засадами державної політики України в галузі прав людини неприпустимо звужувати зміст та обмежувати обсяг прав і основних свобод людини й громадянина проголошених Загальною декларацією прав людини, що також знайшли своє відображення і в нормах Конституції України.

У ряді міжнародних документів (Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями. Основні принципи поведження з в'язнями, Європейські тюремні правила) чільне місце займає положення, згідно з яким у поведженні із засудженими не допускається ніякої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, народження чи за іншою ознакою. Саме ця «інша ознака» в останні роки стала предметом інтересу правозахисних організацій та регулювання ДПтСУ. Мова йде про статус ВІЛ-інфікованих засуджених. До 1997 р. в Україні позбавлені волі за результатами обов'язкового тестування усіх осіб, які надходили до установ Департаменту, були сконцентровані у двох установах, що породило численні проблеми, які знаходили свій прояв у додатковому обмеженні їх прав, у надлишковій ізоляції, в упередженому ставленні персоналу до цієї категорії засуджених, тобто у фактичній дискримінації за ознакою захворювання. З 1997 р. в Україні, яка займає перше місце в Європі за темпами поширення ВІЛ-інфекції, для того щоб зняти будь-які обвинувачення у можливій дискримінації, практика тестування

всіх позбавлених волі осіб на ВІЛ-інфекцію була зупинена як дискримінаційна та така, що ображає права людини. Зараз аналіз крові на наявність ВІЛ-інфекції засудженому робиться виключно за його бажанням, а результати такого аналізу є лікарською таємницею. Такий підхід цілком відповідає Рекомендації № К (98) 7 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасницям стосовно етичних та організаційних аспектів охорони здоров'я від 8 квітня 1998 р., згідно з якою «перевірки на ВІЛ-інфекції мають відбуватися тільки за згодою в'язнів», «не повинна передбачатися будь-яка сегрегація стосовно осіб із позитивним аналізом на антитіла ВІЛ-інфекцій». На сьогодні в Україні ВІЛ-інфікованість не може бути чинником, що обмежує права і обов'язки заарештованих та засуджених, які є носіями ВІЛ-інфекції. Що ж стосується осіб, позбавлених волі, в яких виявлений ВІЛ/СНІД, то вони мають триматися у слідчих ізоляторах і кримінально-виконавчих установах на загальних підставах. Таким чином, головна ідея припинення тестування на ВІЛ-інфекцію осіб, позбавлених волі, полягає в тому щоб виключити навіть натяки на принизливе поводження та можливу дискримінацію носіїв інфекції за цим показником.

Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими і Європейські тюремні правила містять стандарти-рекомендації, тобто положення, що сформульовані у цих документах, не мають обов'язкової юридичної сили, про що прямо сказано у вступі, де визначається статус цих правил. Але, незважаючи на це, розроблені на рівні ООН і Ради Європи стандарти поводження з позбавленими волі визнаються міжнародними організаціями, урядами й неурядовими організаціями і, зокрема, адміністрацією місць позбавлення волі. Обидва документи не мають на меті нав'язати взірцеву систему установ виконання покарань, визнаючи, що кримінально-виконавчі системи окремих країн уже досягли більш високих стандартів. Як Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, так і Європейські тюремні правила мають на меті лише запропонувати свої рекомендації по створенню мінімальних загальноновизнаних гуманних умов тримання позбавлених волі, які б забезпечували повагу людської гідності. Разом із тим, міжнародні документи виходять із того, що рекомендовані у них стандарти поводження з позбавленими волі не можуть бути досягнуті відразу повсюди й водночас з огляду на розмаїття в різних країнах юридичних, соціальних, економічних і географічних умов. Формально розроблені міжнародною спільнотою стандарти поводження із засудженими є лише дороговказом для адміністрації

установ виконання покарань по створенню належних мінімальних умов людяності і поваги.

Основоположні принципи поведження з особами, позбавленими волі, фундаментального характеру, що містяться в міжнародних документах, ґрунтуються на необхідності забезпечувати права засуджених, що невіддільні від загальних прав людини. Це означає, що позбавлені волі мають право на: життя та особисту недоторканність; здоров'я; працю; відпочинок; незастосування до них тортур чи іншого нелюдського поведження; повагу людської гідності; належні правові процедури; свободу від будь-якої дискримінації; свободу від рабства; свободу совісті та думок; свободу віросповідання; недоторканність сімейного життя; самовдосконалювання.

Для забезпечення цих прав міжнародні стандарти рекомендують організувати функціонування установ позбавлення волі таким чином, щоб вони були місцями, де не повинна виникати небезпека для життя, здоров'я та особистої недоторканності як позбавлених волі, так і персоналу. У місцях позбавлення волі засуджені не повинні зазнавати дискримінації. Умови тримання осіб, засуджених до позбавлення волі, не повинні додатково до обмежень, зумовлених фактом ізоляції, обмежувати права і свободи людини і громадянина. Режим позбавлення волі не повинен занадто обмежувати контакти засуджених із зовнішнім світом, тому міжнародні стандарти особливу увагу приділяють тим аспектам поведження з позбавленими волі, які спрямовані на підготовку цих осіб до повернення до життя у суспільстві.

Аналіз **Мінімальних стандартних правил поведження з ув'язненими і Європейських тюремних правил** дозволяє дійти висновку, що **основні їх положення** можна поділити на декілька однорідних груп: 1) це загальні, фундаментальні принципи; 2) норми, що передбачають розподіл засуджених до позбавлення волі; 3) організація режиму в місцях позбавлення волі; 4) залучення позбавлених волі до тих чи інших видів зайнятості; 5) вимоги до діяльності персоналу місць позбавлення волі.

Треба зазначити, що в Європейських тюремних правилах порівняно з Мінімальними стандартними правилами поведження з ув'язненими з урахуванням змін, що відбулися у теорії й практиці застосування позбавлення волі, дещо зміщені пріоритети та акценти. Європейські тюремні правила розроблені з урахуванням того, що виправлення та ресоціалізація не завжди дають очікувані результати, оскільки ці цілі, як показав досвід минулих років, не є реальними. У зв'язку з цим визнається, що головними передумовами успішного виправлення є готовність і добра воля самих

засуджених та налагодження зв'язків між установами виконання покарань та вільним суспільством. Цілі виправного впливу на засуджених полягають у тому, щоб зберегти їх здоров'я та гідність та сприяти формуванню у них почуття відповідальності та виробленню навичок, які допоможуть реінтегруватися у суспільство, допоможуть виконувати вимоги законності та задовольняти свої життєві потреби власними силами після звільнення. Виправлення засуджених за міжнародними документами має на меті мінімізацію негативного впливу позбавлення волі на особистість та соціальну поведінку осіб, позбавлених волі. Європейські тюремні правила відображають зміни від попереднього підходу до процесу впливу на засуджених, спрямованого на виправлення їх поглядів і поведінки, до розробки моделей, орієнтованих на розвиток соціально корисних професійних навичок та особистих здібностей, що відкривають перспективи успішної соціальної реінтеграції. Для порівняння вважаємо за доцільне навести тут поняття виправлення, що сформульоване у ч. 1 ст. 6 КВК, де стверджується, що виправлення засудженого — це процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки.

З огляду на необхідність імплементації міжнародних стандартів у національне кримінально-виконавче законодавство звертає на себе увагу й те, що міжнародні документи стосуються поводження з позбавленими волі, а КВК регламентує порядок і умови виконання покарань, тобто мова йде про різні поняття з різним змістом. Яке це має значення, можна зрозуміти на прикладі змісту поняття «режим». Порівняльний аналіз вітчизняного кримінально-виконавчого законодавства з Мінімальними стандартними правилами поводження із засудженими та Європейськими тюремними правилами дозволяє переконатися в тому, що у кримінально-виконавчому праві України та в міжнародних документах у поняття режим позбавлення волі вкладається принципово різний зміст. Так, у КВК режим визначається як порядок виконання й відбування покарання. Вітчизняна наука кримінально-виконавчого права виходить із того, що у режимі в концентрованому виді знаходить свій вираз зміст кримінального покарання, зосереджений увесь комплекс притаманних йому правообмежень та позбавлень. У зв'язку з цим режим виконує як каральну функцію, так і регулюючу, визначаючи обсяг правообмежень, а, крім того, ще й функцію забезпечення застосування засобів виправно-трудоного впливу. На відміну відданого уявлення про режим, у міжнародних стандартах поводження із засудженими під **режимом**

у місцях позбавлення волі розуміють уклад життя засуджених, котрий не є квінтесенцією покарання, а повинен, як це сказано в ст. 66 Європейських тюремних правил, містити в собі:

а) духовну підтримку та допомогу засудженим, а також можливості для підходящої праці, професійно-технічного та загальноосвітнього навчання й професійної орієнтації, для занять фізкультурою й розвитку соціальних навичок; надання порад та консультацій, організації групових заходів і дозвілля;

б) заходи, що забезпечують таку організацію цієї діяльності, яка б, у міру можливості, сприяла розширенню контактів із зовнішнім світом та створювала можливості для полегшення соціальної реабілітації ув'язнених після звільнення;

в) процедури розробки та перегляду індивідуальних програм виправлення та навчання ув'язнених після проведення подібних консультацій з відповідним персоналом і по можливості з ув'язненими, про які йде мова;

г) системи контактів та методи керівництва, що сприяють установленню відповідних позитивних відносин між персоналом і ув'язненими з метою досягнення ефективності й успішної реалізації режимів і програм виправлення.

Різний підхід продемонстрований у міжнародних документах і у кримінально-виконавчому законодавстві й до проблеми залучення осіб, позбавлених волі, до праці, оскільки, наприклад, Європейські тюремні правила містять положення, згідно з яким адміністрація установ виконання покарань надає можливість засудженим вибирати вид занять відповідно до свого бажання. В Україні ж згідно з ч. 1 ст. 118 КВК «засуджені залучаються до суспільно корисної праці з урахуванням наявних виробничих потужностей, зважаючи при цьому на стать, вік, працездатність, стан здоров'я і спеціальність». Такі ж розбіжності можна побачити й на прикладі надання позбавленим волі можливості навчатися. Якщо в Україні навчання засуджених до позбавлення волі можливе у вільний від роботи час, то згідно з Європейськими тюремними правилами навчання осіб, позбавлених волі, розглядається як оплачувана діяльність, що здійснюється протягом робочого дня, так само як і праця інших засуджених.

На шляху приведення національного кримінально-виконавчого законодавства у відповідність із міжнародними стандартами є ще невикористані можливості. Це, наприклад, стосується можливості надання кожному позбавленому волі окремого приміщення (ст. 9 Мінімальних стандартних

правил поводження з в'язнями); надання засудженим до позбавлення волі відпусток (ст. 43.2 Європейських тюремних правил); можливості відвідання родичів у вихідні та святкові дні; заборони застосовувати до засуджених такі стягнення, як тримання в одиночній камері (п. 7 Основних принципів поводження з в'язнями) та призначення на позачергове чергування по прибиранню приміщень і території колонії (ст. 28.1) Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями); заборони застосовувати гамівну сорочку (ст. 39 Європейських тюремних правил) і т. ін.

Щодо міжнародних стандартів стосовно застосування заходів, альтернативних позбавленню волі, то серед них найбільш вагомими є Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила), та Європейські положення по громадських санкціях і заходах, що містяться у Рекомендації № К. (92) 16, прийнятій 19 жовтня 1992 р. Комітетом міністрів Ради Міністрів Ради Європи. Ці міжнародні документи є теж рекомендаційними.

Як Токійські правила, так і Європейські положення по громадських санкціях і заходах наголошують, що їх метою є забезпечення більш активної участі громадськості у здійсненні правосуддя та у поводженні з правопорушниками.

Токійські правила спрямовані на застосування заходів, альтернативних тюремному ув'язненню. **Такими санкціями можуть бути:** а) усні санкції, такі як зауваження, догана й попередження; б) умовне звільнення від відповідальності; в) обмеження в цивільних правах; г) економічні санкції, такі як штрафи чи штрафодні; д) конфіскація майна; е) повернення майна жертві або ж компенсація матеріальних збитків; є) умовне покарання або ж покарання з відстрочкою; ж) умовне звільнення з ув'язнення й установлення судового нагляду; з) суспільне корисні роботи; й) перебування вдень у виправній установі; і) домашній арешт; ї) будь-яке інше поводження, не пов'язане з тюремним ув'язненням.

Токійські правила рекомендують застосовувати до правопорушників заходи, не пов'язані з тюремним ув'язненням, силами громадськості, уникаючи по можливості формального розгляду справи у суді, що можна розглядати як заклик до позасудової форми правосуддя.

Європейські положення по громадських санкціях і заходах загалом не суперечать Токійським правилам, однак їх особливістю є рекомендація застосовувати громадські санкції і заходи замість покарання (і не тільки у виді тюремного ув'язнення). Це означає, що рекомендовані Європейськими

положеннями громадські заходи є альтернативою покаранням. Головна ідея застосування громадських санкцій та заходів полягає в тому, що вони дозволяють залишити правопорушників у контакті зі всіма чинними механізмами соціального контролю у суспільстві, надаючи можливість особі реінтегруватись до соціального життя, що є більш ефективним, ніж після перебування особи у місцях позбавлення волі. Це підтверджено Рекомендаціями № К. (99)22, що були прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 30 вересня 1999 р. і передбачають застосування до правопорушників таких заходів, як умовне звільнення, що застосовується без винесення вироку про покарання; громадські роботи (тобто неоплачувана робота на користь суспільства); інтенсивний нагляд з боку громадськості; переговори між правопорушником і потерпілим або відшкодування завданої потерпілому шкоди; обмеження свободи пересування (домашній арешт) із використанням електронних методів стеження; застосування заходів медичного характеру, обумовлених контрактом на лікування окремих категорій правопорушників осіб, що перебувають у певній залежності (від алкоголізму, наркотиків). Таким чином, не всі перераховані громадські заходи збігаються із санкціями, рекомендованими Токійськими правилами.

Умовою застосування громадських заходів є добровільна згода правопорушника з ними рахуватись, тобто дотримуватись притаманних їм умов чи зобов'язань, що дає привід ставитися до правопорушника з повагою як до особи, що здатна навчитися нести відповідальність за свої вчинки. При цьому, як сказано у ст. 23 Європейських положень по громадських санкціях і заходах, «природа, зміст і методи впровадження громадських санкцій і заходів не повинні порушувати особисті права або гідність правопорушників та членів їх сімей і не повинні викликати роздратування. Не можуть порушуватись самоповага, сімейні зв'язки, соціальні контакти й здатність жити у суспільстві». Все це означає, що зміст та спосіб застосування громадських санкцій та заходів має здійснюватися у відповідності з всіма загально визнаними на міжнародному рівні правами людини й громадянина.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Закони, кодекси

1. Конституція України 28 червня 1996 р. // Відомості ВРУ. – 1996. – №30. – Ст.141. (Розділи 1, 2).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості ВРУ. – 2004. - №3. – Ст.21
3. Кримінальний кодекс України // Відомості ВРУ. – 2001. – № 25. – Ст. 31
4. Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України. – 2012. - № 90-91.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. - №51. – Ст.1122.
6. Про Державну кримінально-виконавчу службу: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713-IV // Відомості ВРУ. – №30. – Ст.409.
7. Про пробацію: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 160-VIII // Відомості ВРУ. – 2015. – № 13. – Ст.745.
8. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Закон України від 17 березня 2011 р. // Відомості ВРУ. – 2011. – № 38. – Ст.380.
9. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 11 грудня 1994 р. №264/94-ВР // Відомості ВРУ. – 1994. – № 52. – С.455.
10. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV // Відомості ВРУ. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
11. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01 жовтня 1996 р. № 392/96-ВР // Відомості ВРУ. – 1996. – № 48. – Ст. 263.
12. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3352-XII // Відомості ВРУ. – 1993. – № 35. – С. 360.
13. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1404-VIII // Відомості ВРУ. – 2016. – № 30. – С. 542.
14. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1403-VIII // Відомості ВРУ. – 2016. – № 29. – С. 535.

Підзаконні нормативні акти

1. Положення про порядок здійснення помилування: затв. указом Президента України від 21.04.2015 № 223/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – №33. – Ст. 13.

2. Державна цільова програма реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013-2017 роки: затв. пост. КМУ від 29 квітня 2013 р. № 345 // Офіційний вісник України. – 2013. – №38. – Ст. 19.

3. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції: постанова Кабінету Міністрів України №343 від 18.05.2016. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249066305>

4. Положення про педагогічну раду виховної колонії: затв. наказ. Мін. юст. України від 9 січня 2013 р. №65/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 5. – Ст. 182.

5. Положення про порядок здійснення помилування: затв. указом Президента України від 21.04.2015 № 223/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – №33. – Ст. 13.

6. Положення про відділення соціально-психологічної служби: затв. наказ. Мін. юстиції України від 04 листопада 2013 р. № 2300/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – №89. – Ст. 301.

7. Положення про навчальний центр при кримінально-виконавчій установі закритого типу: затв. наказ. Мін. освіти і науки України, Мін. юстиції України від 19 грудня 2013 р. № 192/24724 // Офіційний вісник України. – 2014. – №5. – Ст. 192.

8. Положення про спостережні комісії: Затверджено постановою Кабінету міністрів України №429 від 1 квітня 2004р. // Офіційний вісник України. – 2004. – №13. – Ст. 905.

9. Порядок організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет: затв. наказом Міністерства юстиції України від 20 жовтня 2017 р. № 3233/5 // Офіційний вісник України. – 2017. – №86. – Ст. 2642.

10. Порядок організації навчання у загальноосвітніх навчальних закладах при виправних колоніях та слідчих ізоляторах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України: затв. наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства юстиції України від 10.06.2014 № 691/897/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – №52. – Ст. 30.

11. Правила внутрішнього розпорядку в ІТТ ОВС України: затв. наказ. МВС України 2 грудня 2008 р. №638 // Офіційний вісник України. – 2009. – №14. – Ст. 68.

12. Правила внутрішнього розпорядку СІЗО ДКВСУ: затв. наказ. Мін. юст. України 18 березня 2013 р. № 460/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – №25. – Ст. 463.

13. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затв. наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2014 р. № 2186/5 // Офіційний вісник України. – 2015. – №4. – Ст. 88.

14. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції: постанова Кабінету Міністрів України №348 від 18.05.2016. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249086737>

15. Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: затв. наказ. ДДУ з ПВП, МВС України від 19 грудня 2003 р. №270/1560 // Офіційний вісник України. – 2004. – №2. – Ч. 1-2. – Ст. 90.

16. Положення про визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, порядок направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення: затв. наказ. Мін. юст. України від 27.02.2017 № 680/5 // Офіційний вісник України. – 2017. – №20. – Ст. 146.

17. Інструкція про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: затв. наказ. МВС України, ДДУ з ПВП від 4 листопада 2003 р. №1303/203. // Офіційний вісник України. – 2004. – №2. – Ст. 103.

18. Інструкція про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі: затв. наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 №396/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – №23. – Ст. 133.

19. Інструкція про порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні: затв. наказ. Мін. оборони України від 18 травня 2015 р. № 215 // Офіційний вісник України. – 2015. – №53. – Ст. 178.

20. Наказ Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2013 р. № 7 гн. «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян».

21. Наказ ДДУ з ПВП від 30 січня 2006 р. № 18 «Про недоліки в організації роботи із застосування до засуджених умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким і підготовки матеріалів за клопотанням про помилування та заходи щодо посилення контролю за цим напрямом службової діяльності».

22. Наказ Мін.юст. України, МВС України, Мін. соц. політ. України, Мін. освіти і науки, молоді та спорту України від 28 березня 2012 р. № 478/5/180/375/212/258 «Про затвердження Порядку взаємодії УВП та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» // Офіційний вісник України. – 2012. – №28. – Ст. 87.

23. Наказ ДДУ з ПВП, Мін. України у справах сім'ї, молоді та спорту від 28 жовтня 08 р. № 288/4322 «Про затвердження Порядку взаємодії кримінально-виконавчої інспекції і центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо забезпечення соціального супроводу і контролю за поведінкою дітей та молоді, які засуджені до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, звільнені від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково» // Офіційний вісник України. – 2008. – №95. – Ст. 132.

24. Наказ ДДУ з ПВП від 19 лютого 2009 р. № 70/411/101/65/19/32, «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги бездомним громадянам» // Офіційний вісник України. – 2009. – №36. – Ст. 122.

25. Інструкція про порядок надання засудженим короточасних виїздів за межі установ виконання покарань: затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.11.2011 № 3361/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – №96. – Ст. 178.

26. Наказ Мін. юст. України від 23 липня 2013 р. № 1475/5 «Про затвердження Порядку розгляду звернень громадян у ДКВСУ» // Офіційний вісник України – 2013. – № 59. – Ст. 229.

27. Наказ Міністра оборони України від 16 жовтня 2013 р. №656 «Про затвердження Інструкції про порядок і умови утримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців» // Офіційний вісник України. – 2013. – №84. – Ст. 899.

28. Робочий план заходів з реалізації Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на 2013-2017 роки: затв. наказ. ДПтСУ від 12 липня 2013 р. №403 / ОД-13 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kvs.gov.ua/plan_program

29. Кодекс етики та службової поведінки персоналу ДКВСУ: схвал. ріш. колегії ДПтСУ 19 грудня 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kvs.gov.ua/Kodeks_chesti.pdf

Концепції

1. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Схвалено Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012 // Урядовий кур'єр від 14.11.2012 № 209

2. Концепція комплексної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби України на 2008-2017 р.р.: проект // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/>.

3. Концепція соціального партнерства громадських організацій та органів і установ виконання покарань // Закон і обов'язок. – 2004. – червень (№23).

4. Концепція Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 року. Схвалена Розпорядженням КМУ від 26 листопада 2008 р. №1511-р // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua

5. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: схвал. розпор. КМУ від 30 листопада 2011 р. N 1209-р // Урядовий кур'єр від 05 січня 2012 р. №2.

Нормативні акти міжнародного характеру

1. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод 04 декабря 1950 г. // Юридический вестник. – 1998. – № 4. – С.17.

2. Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками // Адвокат. – 1997. – № 2. – С. 35.

3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Юридический вестник. – 1998. – № 4. – С. 5.

4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, від 10 грудня 1984 р. Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К.: Сфера, 2002. – С. 45-52.

5. Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням («Токійські правила»), від 14 грудня 1990 р. Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К.: Сфера, 2002. – С. 53-61.

6. Европейские пенитенциарные правила от 11 января 2006 г. Рекомендация R(2006)2 Комитета министров Совета Европы. Комментарий к тексту. – Донецк: Донецкий Мемориал, 2007. – 68 с.

7. Рекомендация R (82) 17 Комитета Министров Совета Европы «О тюремном заключении и обращении с опасными заключенными» от 24 сентября 1982 года // Аспект: Информ. бюл. – Донецк: Донецкий мемориал, 2000. – №1. – С.47-49.

8. Рекомендация R (99) 22 Комитета Министров Совета Европы «Об усовершенствовании применения Европейских правил относительно общественных санкций и мер воздействия» от 29 сентября 2000 года // Аспект: Информ. бюл. – Донецк: Донецкий мемориал, 2001. – №4. – С.50-54.

9. Рекомендація Комітету міністрів РЄ про переповнення в'язниць і зростання кількості ув'язнених від 30 вересня 1999р. Законодавство України // <http://zakon1/rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

10. Рекомендація R (2006)13 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасникам щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань від 27 вересня 2006 р. – Донецк: Донецкий Мемориал, 2006. – 16 с.

Підручники, посібники, коментарі

1. Бадира В.А. Кримінально-виконавче право: Навч. посібник / В.А. Бадира, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, М.М. Мінаєв, В.Г. Хашев / За ред. Т.А. Денисової. – К.: Істина, 2008. – 400 с.

2. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавче право України: Навч. посібн. для студентів, курсантів, слухачів ВНЗ. – 2-е вид., доп. і перероб. / І.Г. Богатирьов – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – 244 с.
3. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавче право України: Підручник. / І.Г. Богатирьов – К.: Всеукр. асоц. вид.»Правова єдність», 2008. – 352 с.
4. Денисов С.Ф., Павлов В.Г. Збірник тестів для контрольної перевірки знань курсантів, студентів та слухачів з курсу «Кримінально-виконавче право». Чернігів: Акад. ДПтС, 2017. 352 с.
5. Кримінально-виконавча психологія: Підручник. / В.Й. Бочелюк, Т.А. Денисова – К.: Істина, 2008. – 328 с.
6. Кримінально-виконавче право: підручник / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодід та ін.; за ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2011. – 328 с.
7. Кримінально-виконавче право: словник: Навчальний посібник / Упорядники: Р.В. Алієв, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, В.Г. Хашев / За заг. ред. Т.А. Денисової – Запоріжжя: «Интер-М», 2014. – 293 с.
8. Кримінально-виконавче право України. Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. зал. / За ред. А.Х.Степанюка. – Х.: Право, 2005. – 256 с.
9. Кримінально-виконавче право України: (Загальна та Особлива частини): Навч. посіб. / О.М. Джужа, С.Я. Фаренюк, В.О. Корчинський та ін.; За заг. ред О.М. Джужа. – 2-е вид., перероб. та допов. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 448 с.
10. Кримінально-виконавче право України: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / В.М. Трубніков, В.М. Харченко, О.В. Лисодід, Л.П. Оніка, А.Х. Степанюк; За ред. В.М. Трубнікова. – Х.: Право, 2001. – 384с.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк , І.С. Яковець За заг.ред. А.Х.. Степанюка – Х.: ТОВ „Одісей”, 2005. – 560 с.
12. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред.. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 8-ме вид., перероб. і доп.. – Х.: Фактор, 2011. – 1280 с.
13. Науково- практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, О.І. Богатирьова, Є.М. Бодюл та ін.; За аг. Ред.. І.Г. Богатирьова. – К.: Атіка, 2010. – 344 с.

Монографії, автореферати дисертацій

1. Алієв Р.В. Адміністративна діяльність кримінально-виконавчої інспекції щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням : монографія / Р.В. Алієв [за заг. ред. С.В. Петкова], - Запоріжж: КПУ, 2009. – 140 с.
2. Бадира В.А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В.А. Бадира / ЛНУ. – Львів, 2006. – 17 с.
3. Бадира В.А. Правові основи виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі: Монографія / В.А. Бадира, Т.А. Денисова. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 168 с.
4. Бандурка А.М. Общая теория социальной адаптации освобожденных от отбывания наказания (правовой и социально-психологический анализ уголовно-исполнительной политики по реабилитации осужденных). / А.М. Бандурка, Т.А. Денисова, В.М. Трубников – Харьков-Запорожье: НУВД, ЗГУ, 2002. – 440 с.
5. Бандурка О.М. Проблеми соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених з виховно-трудових колоній. / О.М. Бандурка, В.М. Трубников, А.О. Яровий – Х.: НУВС, 2003. – 260 с.
6. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): Автореф. дис... д-ра юрид. наук / І.Г. Богатирьов - КНУВС. – К., 2006. – 32 с.
7. Богатирьов І.Г. Виправні роботи як вид покарань: кримінальні, кримінологічні та кримінально-виконавчі проблеми: Монографія. / І.Г. Богатирьов – К.: НП Леся, 2002. – 139 с.
8. Богатирьов І.Г. Теорія і практика виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: Монографія. / І.Г. Богатирьов - К.: Атіка, 2005. – 312 с.
9. Богатирьов І.Г. Українська пенітенціарна наука: Монографія. / І.Г. Богатирьов – Х.: Харків юридичний, 2008. – 294 с.
10. Богатирьов І.Г. Режим у виправних колоніях Державної пенітенціарної служби України (теорія і практика): моногр. / І.Г. Богатирьов, О.В. Щербина. – К.: ВД «Дакор», 2015. – 164 с.
11. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт запобігання злочинам: Монографія. / І.Г. Богатирьов, С.І. Халимон – Х.: Харків юридичний, 2009. – 320 с.

12. Богатирьов І.Г. Кримінально-виконавчі засади виконання та відбування кримінальних покарань у виправних колоніях максимального рівня безпеки. Монографія. / І.Г. Богатирьов, С.В. Царюк – Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2010. – 210 с.

13. Богатирьова О.І. Кримінально-виконавча інспекція як суб'єкт виконання покарань: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.І. Богатирьова; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2009. — 20 с.

14. Бодюл Є.М. Правові та організаційні засади виконання покарання в кримінально-виконавчих установах відкритого типу: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / Є.М. Бодюл / НАВСУ. – К., 2005. - 18 с.

15. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні: Посібник / За ред. О.В.Беци. – К.: МП Леся, 2003. – 116 с.

16. Гура Р.М. Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Р.М. Гура / НЮРА. – Х., 2003. – 21 с.

17. Денисова Т.А. Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України. Навч. посібн. / Т.А. Денисова – Запоріжжя: ГУ „ЗІДМУ”, 2004. – 152 с.

18. Денисова Т.А. Покарання: кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчий аналіз: Монографія. / Т.А. Денисова – Запоріжжя: КПУ, 2007. – 288с.

19. Денисова Т.А. Функции уголовного наказания: Монография. / Т.А. Денисова – Харьков: Изд-во нац. ун-та внутр. дел, 2004. – 324с.

20. Дуюнова Т.В. Виконання покарання у виді довічного позбавлення волі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / Т.В. Дуюнова / Юр.академія України ім.Я. Мудрого. – Х., 2013. – 20 с.

21. Захаров В.П. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі: Монографія. – 2-е вид. перероб. і доп. / В.П. Захаров, О.Г. Колб, С.М. Мирончук, А.І. Міліщук – Луцьк: П-ць Іванюк В.П., 2007. – 442с.

22. Іваньков І. Історико-правовий аналіз діяльності органів і установ виконання покарань на території України (кінець 19 – середина 20 сторіччя): Монографія: за заг. ред. І.Г. Богатирьова. – Бровари: ХмЦНТЕІ, 2010. – 208 с.

23. Колб О.Г. Установи виконання покарань як суб'єкт профілактики злочинів: Монографія. / О.Г. Колб – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 464 с.

24. Колб О.Г. Прокурорський нагляд за додержанням кримінально-виконавчого законодавства: Монографія. / О.Г. Колб, М.І. Копетюк -Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009.-232 с.

25. Кондратишина В.В. Кримінально-виконавча політика України: формування та реалізація: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. / В.В. Кондратишина / Волин. Нац. Ун-т ім.Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – 17 с.

26. Копотун І.М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях: монографія / І.М. Копотун – К.: ПП «Золоті ворота», 2013. – 472 с.

27. Лукашевич С.Ю. Попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі: Монографія. / С.Ю. Лукашевич – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 104 с.

28. Неживець О.М. Забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі: Автореф. дис. ... к.ю.н. / О.М. Неживець- К., 2005. - 20 с.

29. Пальченкова В.М. Трансформація громадського контролю за виконанням покарань: історико-правовий аналіз / В.М. Пальченкова. – Запоріжжя: Акцент Інвест-Трейд, 2013. – 524 с.

30. Положення про спостережні комісії: наук.-практ. коментар / За заг. ред. Н.Г. Калашник, О.Г. Колба. – Луцьк: РВВ „Вежа, 2005. – 220 с.

31. Прусс В.М. Пенітенціарна система України: Монографія. / В.М. Прусс, Д.В. Ягунов– О.: Фенікс, 2006. – 252 с.

32. Пташинський О.Б. Пенітенціарна система України. / О.Б. Пташинський – К.: ІДП, 2004. – 204 с.

33. Пташинський О.Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні: Автореф. дис.... / О.Б. Пташинський / НАН Укр.; Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького. – К., 2002. – 18 с.

34. Романенко О.В. Пенітенціарна функція демократичної правової держави та роль громадянського суспільства в механізмі її реалізації: Автореф. дис. ... канд. юрид.наук. / О.В. Романенко – К.: НАВСУ, 2004. – 20 с.

35. Романов М. Дисциплінарна відповідальність засуджених до позбавлення волі. / М. Романов – Х.: Фоліо, 2004. – 160 с.

36. Телефанко Б.М. Проблеми соціальної адаптації осіб, звільнених з кримінально-виконавчих установ на підставі Закону України про амністію або акта помилування: Автореф. дис.... канд. юрид. наук / Б.М. Телефанко / ЛНУ. – Львів, 2005.–16 с.

37. Трубников В.М. Арешт як вид кримінального покарання та особливості його застосування: Монографія. / В.М. Трубников, Ю.В. Шинкарьов – Х.: Харків юридичний, 2007. – 288 с.

38. Трубников В.М., Чеботарьова Ю.А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі: Монографія. / В.М. Трубников, Ю.А. Чеботарьова – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. – 372 с.

39. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. / П.Л. Фріс– К.Атіка, 2005. – 332с.

40. Халимон С.І. Запобігання злочинам серед осіб, які перебувають на обліку в кримінально-виконавчій інспекції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.І. Халимон / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Д., 2008. — 20 с.

41. Чеботарьова Ю.А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі: Автореф.дис. ... канд.юрид. наук / Ю.А. Чеботарьова / НУВС. –Х., 2005. – 22 с.

42. Черенок М.П. Проблеми теорії і практики виконання майнових покарань: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М.П. Черенок / НЮРА. – Х., 2003. – 20 с.

43. Школа С.М. Кримінально-правові проблеми застосування амністії та здійснення помилування в Україні: Автореф. дис.... канд..юрид.наук. / С.М. Школа – К.: НАВСУ, 2004. – 20 с.

44. Яковець І.С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань. Монографія. / І.С. Яковець - Х.: Вид-во«Кроссруд», 2006. – 208 с.

45. Яцишин М.М. Історико-правові засади кримінально-виконавчої політики Україні: Автореф. дис.... док..юрид.наук. / М.М. Яцишин – К.: НАВСУ, 2010. – 32 с.

Навчальне видання

Колектив авторів:

Людвік Валентин Дмитрович

Некрасов Олег Олександрович

Примаченко Віталій Федорович

Терещенко Анатолій Іванович

Хашев Вадим Георгійович

Шаблистий Володимир Вікторович

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО УКРАЇНИ:
ПРАКТИКУМ

Навчальний посібник

Видання друге, перероблене та доповнене

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, доцента
В. В. Шаблистого*

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*

Підп. до друку 31.10.18. Формат 60x84 ¹/₁₆. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 8,15. Тираж 50 пр. Зам. № 1018-03/4.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com